

PRAKTIČNI PRIRUČNIK ZA UČITELJE O INSPIRATIVNIM PRAKSAMA KOJE SPRJEČAVAJU RANO NAPUŠTANJE ŠKOLE U MULTIKULTURALNIM OBRAZOVNIM OKRUŽENJIMA U EUROPI

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt koji financira Erasmus+ Projekti
strateškog partnerstva za
Školsko obrazovanje:
Promicanje inkluzije u borbi protiv ranog
napuštanja škole (PICELS)
Broj projekta:
2019-1-ES01-KA201-065362

Voditelj projekta
Rosa M. Rodriguez-Izquierdo, dr.
Sveučilište Pablo de Olavide, Sevilla, España

Agrupamento de
Escolas do Cerco do Porto

PAULA FRASSINETTI
Escola Superior de Educação

PRAKTIČNI ALAT ZA UČITELJE O INSPIRATIVNIM PRAKSAMA KOJE SPRJEČAVAJU RANO NAPUŠTANJE ŠKOLE U MULTIKULTURALNIM OBRAZOVNIM OKRUŽENJIMA U EUROPI

Srpanj 2022

Cofinanciado por el
programa Erasmus+
de la Unión Europea

Agrupamento de
Escolas do Cerco do Porto

PAULA FRASSINETTI
Escola Superior de Educação

Dokument razvijen kao Intelektualni rezultat 1 Projekta <https://www.upo.es/picesl>

Referenca publikacije:

Rodriguez-Izquierdo; R. M. (coord.), Montero-Sieburth, M., Turcatti, D., Chaudhry, R., van Driel, B., Dermish, M., Braganga, H., Barea, P., Gonzales; D., La Paglia, C., Magas, T., Palomo, C., Peguero, Savarino, G., Sconzo, R., Virone, G., Trapani, G., Prata, M., Palaiologou, N. (2022). *Praktični alat za učitelje o inspirativnim praksama koje sprječavaju rano napuštanje škole u multikulturalnim obrazovnim okruženjima u Europi.* https://doi.org/10.46661/rio.20220908_2

DOI: https://doi.org/10.46661/rio.20220908_2

Promoting Inclusion to Combat Early School Leaving (PICESL)

Project Number: 2019-1-ES01-KA201-065362

Posted in July 2022

Author Community: Promoting Inclusion to Combat Early School Leaving (PICESL)

Cover photo: Own brand of the project

Odricanje

Ovaj dokument izrađen je uz financijsku pomoć Europske unije (program Erasmus +), kroz projekt **“Promicanje inkluzije u borbi protiv ranog napuštanja škole (PICESL)”** (2019-1-ES01-KA201-065362). Sadržaj ovog dokumenta je pod isključivom odgovornošću autora i ni pod kojim okolnostima se ne može smatrati da odražava stav Europske unije.

Ovaj alat je objavljen u Otvorenom pristupu pod licencom Creative Commons Navođenje - Nekomercijalno - Bez izvedenih djela (CC BYNC-ND 3.0).

Možete slobodno dijeliti - kopirati, distribuirati i prenositi - rad pod sljedećim uvjetima:

Morate pripisati djelo na način koji je odredio autor ili davatelj licence (ali ne na bilo koji način koji sugerira da oni podržavaju vas ili vašu upotrebu djela).

Ne smijete koristiti ovo djelo u komercijalne svrhe.

Ne smijete mijenjati, transformirati ili nadograđivati ovo djelo.

This project has been funded with support from the European Commission.

This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Cofinanciado por el programa Erasmus+ de la Unión Europea

O ovoj publikaciji

Ovaj dokument, '**Praktični alat za učitelje o inspirativnim praksama koje sprječavaju rano napuštanje škole u multikulturalnim obrazovnim okruženjima u Europi**', nastao je u sklopu projekta 'Promicanje inkluzije u borbi protiv ranog napuštanja škole (PICELS)' sufinanciranog od strane programa Erasmus+ Europskoj uniji u režiji prof. dr Rose M. Rodríguez-Izquierdo (Sveučilište Pablo de Olavide).

Autori alata

Martha Montero-Sieburth (IAIE, Međunarodna udruga za interkulturalno obrazovanje)

Domiziana Turcatti (IAIE, Međunarodna udruga za interkulturalno obrazovanje)

Rabiya Chaudhry - asistentica uredništva (IAIE, Međunarodna udruga za interkulturalno obrazovanje)

Urednici alata

Barry van Driel - urednik (IAIE, Međunarodna udruga za interkulturalno obrazovanje)

Mialy Dermish - urednica (SIRIUS)

Dizajner kompleta alata

Alejandra Piot Pérez-Abadín (SIRIUS)

Suradnici u kompletu alata

Helena Bragança (Agrupamento de Escolas do Cerco do Porto, Portugal)

Francisco Barea (CEIP Malala škola, Španjolska)

David Gonzales (CEIP Malala škola, Španjolska)

Claudia La Paglia (ICS "Giovanni Falcone", Italija)

Tihana Magaš (Gimnazija Vladimira Nazora, Hrvatska)

Gloria Palomo García (CEIP Malala škola, Španjolska)

Cristina Peguero (CEIP Malala škola, Španjolska)

Maria Grazia Savarino (ICS "Giovanni Falcone", Italija)

Rosaria Sconzo (ICS "Giovanni Falcone", Italija)

Giuseppe Virone (ICS "Giovanni Falcone", Italija)

Giovannella Trapani (ICS "Giovanni Falcone", Italija)

Miguel Prata Gomes (ESEPF, Portugal)

Nektaria Palaiologou (HOU, Grčka)

Rosa M. Rodríguez-Izquierdo (UPO, Španjolska)

Francisco Barea Durán (UPO, SŠpanjolska)

Prijevod: Tihana Magaš, Gimnazija Vladimira Nazora

Povratne informacije o kompletu alata

Veronika Spyridonos, Sofia Sofianou, Florbela Samagaio, Paula Medeiros

Sadržaj

1. UVOD	7
Ciljevi Priručnika	8
Kako je nastao Toolkit?	9
Sadržaj alata	9
2. NEKI KLJUČNI KONCEPTI I DEFINICIJE KOJE SE KORISTE U PRIRUČNIKU	10
Rano napuštanje škole (ESL)	11
3. EUROPSKO RANO NAPUŠTANJE ŠKOLE: TRENDOVI, DJELOVANJA I IZAZOVI	12
4. PRAKSE SPREČAVANJA RANOG NAPUŠTANJA ŠKOLE	16
5. VI. UČIONIČKE VJEŽBE	19
Uspostaviti okruženje u učionici koje potiče siguran, osnažujući i obogaćujući prostor za učenje	20
Važnost očekivanja visokih učitelja	21
6. VAŽNOST OČEKIVANJA VISOKIH UČITELJA	24
Razviti pozitivno i uključivo okruženje u školi koje promiče uspjeh učenika	25
Promicati temeljne kompetencije za uspjeh učenika u školskom okruženju	26
Osposobiti nastavnike za raznolikost i refleksivnost	27
Njegovati pozitivne odnose između učenika i nastavnika	28
Podržite pozitivne odnose među vršnjacima.	29
Njeguajte angažman roditelja/obitelji/zajednice	31
7. PRAKSA ZA INKLUZIVNE ŠKOLE	34
Promicati uključivanje u učionicu i učenje	34
Razviti školsku kulturu/etos koji poznaje učenike i obitelji	35
Ugradite kulturu učenika u etos škole	36
8. SAMOOCJENJIVANJE	39
Provoditi kritičku i realističnu samoevaluaciju škole	39

Sadržaj

■ 9. INSPIRATIVNE KONKRETNE INICIJATIVE IZ PICESL PARTNER ŠKOLA	41
Edukativni ljetni kamp: Inspirirajuća inicijativa ICS škole “Giovanni Falcone” u Palermu, Italija	41
Online Snack: Inspirirajuća inicijativa ICS škole «Giovanni Falcone» u Palermu, Italija	43
Kurikulum za uslužno učenje: Inspirirajuća inicijativa za cijelu školu iz škole CEIP Malala u Seville, Španjolska	46
Inkluzivni centar, inkluzivan svijet: Inspirirajuća inicijativa iz CEIP Malala škole u Seville, Španjolska	50
Inspirativne inicijative u školama povezane s programom PIEF. Inspirirajuća inicijativa Agrupamento de Escolas do Cerco do Porto	52
Projekt Include to Emerge: Inspirirajuća inicijativa Agrupamento de Escolas do Cerco de Porto, Portugal	55
Amarenina zadarska avantura: nadahnutu inicijativa Gimnazije Vladimira Nazora, Zadar	57
“Tvoje ime se čuva”: inspirativna inicijativa Gimnazije Vladimira Nazora u Zadru, Hrvatska	59
■ 10. SUOČAVANJE NOVOM STVARNOSTI	65
■ 11. PRILOZI	67

1. UVOD

1. UVOD

Ciljevi Priručnika

Cilj ovog kompleta alata je pružiti učiteljima prije i stručnog usavršavanja brojna istraživanja u vezi s istraživanjem, kao i prakse koje generiraju škole i nastavnici, a koje mogu pomoći u sprječavanju odustajanja od škole i ranog napuštanja škole (ESL) učenika (osnovnoj) škole diljem Europe. Praksa u kompletu alata uključuje aktivnosti, projekte i programe koji su namijenjeni aktivnom uključivanju studenata i suzbijanju ESL-a. Ove odabrane prakse pomoći će učiteljima da postanu učinkovitiji pokretači promjena u prevenciji odustajanja od škole i ranog napuštanja škole.

Prakse opisane u priručniku su prakse iz stvarnog života koje su pokazale svoju primjenu u svakodnevnom radu partnerskih škola. Ove škole¹ sudjelovao je u projektu Strateški partnerski projekti za školsko obrazovanje koji financira Erasmus Plus: Promicanje inkluzije u borbi protiv ranog napuštanja škole (PICESL).

Točnije, alat ima namjeru potaknuti učitelje na 1) identificirati prakse koje im govore, 2) dijagnosticirati vlastitu nastavnu praksu, 3) analizirati ih u usporedbi s onim što su pročitali,

4) razmislite o tome kako ih koristiti, 5) odaberite one koji su privlačni i koji se mogu reproducirati u vlastitoj učionici, 6) kreativno ih testirati u svojim učionicama i 7) procijeniti ono što su naučili iz tih praksi za daljnju upotrebu u svojim kontekstima.

Ne postoji 'propisan' način interakcije s ovim kompletom alata. Umjesto toga, prepuštamo njima kako će se nastavnici baviti time. Na to bi mogao utjecati i utjecaj COVID-19-a na školovanje diljem Europe. Međutim, u nastavku su dati neki prijedlozi za korištenje alata:

Odaberite prakse koje zvuče poznato vašim trenutnim aktivnostima i razmislite zašto ono što se radi može djelovati ili ne? Odaberite prakse koje se jako razlikuju od nečijih trenutnih aktivnosti i razmislite zašto ono što se radi može djelovati ili ne?

Isprobajte nove prakse u kompletu alata i dokumentirajte i iskustva korištenja i iskustva učenika postavljanjem jednostavnih pitanja kao što su:

Za učitelja:

- Jesam li uživao radeći aktivnost?
- Jesam li vidio razliku u angažmanu/ponašanju učenika?
- Jesam li se osjećao ugodno implementirajući praksu?
- Kako mogu poboljšati svoju razinu udobnosti sljedeći vježbu?
- Što mogu učiniti da sljedeći put povećam angažman/sudjelovanje svojih učenika?

Za studente:

- Po čemu je ova aktivnost slična nečemu što sam radio u prošlosti? U čemu se razlikuje?
- Jesam li se zabavio radeći ovu aktivnost? Želite li to ponoviti?
- Koliko sam bio zadovoljan kada sam provodio ovu aktivnost?
- Bio sam zadovoljan učiteljem
- Bio sam zadovoljan svojim vršnjacima
- Bio sam zadovoljan onim što jesam, svojom obitelji, svojim prijateljima, svojim susjedstvom
- Osjećao sam se zadovoljan vlastitim sposobnostima
- Kako bih vodio ovu aktivnost da sam učitelj?

Promišljanjem pronađite sličnosti i razlike u onome što se već radi u odnosu na predložene prakse.

Razgovarajte o jednoj od praksi s kolegom ili malom grupom učitelja (prije i nakon provedbe) i usredotočite se na sljedeća pitanja:

- Koje sličnosti vidite sa svojom dosadašnjom praksom?
- Koje razlike vidite u svojoj dosadašnjoj praksi?
- Što vas je iznenadilo čitajući o praksi?
- Što biste željeli isprobati iz prakse?
- Što mislite koliko je vaše suđenje bilo uspješno i zašto?
- Što vas je iznenadilo u vašem suđenju?
- Što biste sljedeći put učinili drugačije?

1. Agrupamento de Escolas do Cerco de Porto, Portugal; CEIP Malala škola u Seville, Španjolska; Gimnazija Vladimira Nazora u Zadru, Hrvatska; ICS škola "Giovanni Falcone" u Palermu, Italija

Kako je nastao Toolkit?

Međunarodna udruga za interkulturalno obrazovanje, kao dio drugog projekta, provela je i početnu i opsežnu analizu literature o glavnim determinantama neangažiranja u školi i ranog napuštanja ESL-a)². Opsežni pregled literature pod nazivom 'Dubinski pregled literature o 'najboljim praksama' za prevenciju ranog napuštanja školovanja u školama s interkulturalnim kontekstom' također je identificirao utvrđene kriterije za uspješno rješavanje pitanja odvajanja od škole i ESL-a, kao i postojećih Najbolje prakse. Ovo opsežno izvješće može biti [pristupljeno ovdje](#).

Na temelju rezultata pregleda literature, autori (Martha Montero-Sieburth i Domiziana Turcatti) napisali su velike dijelove ovog priručnika³. Također su se obratili 4 partnerske škole u projektu kako bi identificirali vrste najboljih praksi koje se primjenjuju u njihovim školama u borbi protiv neangažiranja u školama i ESL-a. Martha Montero-Sieburth i Domiziana Turcatti blisko su surađivale sa školama kako bi napisale ove prakse kako bi došli do opisa koji se nalaze u Priručniku.

Sadržaj alata

Komplet alata sastoji se od nekoliko zasebnih, ali međusobno povezanih dijelova. Dva temeljna dijela su 12 učinkovitih pristupa prevencije temeljenih na istraživanju ESL-a koji utječu na postignuća učenika i inkluziju na razini učionice i školskog okruženja te 8 inspirativnih praksi prikupljenih od PICESL partnerske škole. Tu su i kratki odjeljci o:

- ključni koncepti i definicije koje se koriste u odvajanju od škole i ESL-u;
- pregled ESL trendova, akcija i izazova koji se odvijaju u Europi.

---

2. IAIE je naručio Marthu Montero-Sieburth, Domizianu Turcatti i Rabiya Chaudhry da provedu i početni i naknadni opsežni pregled literature 2020., što je rezultiralo dvama izvješćima.

3 Rabiya Chaudhry pružila je uredničku pomoć i statističke podatke o zemljama.

**2. NEKI KLJUČNI
KONCEPTI I
DEFINICIJE KOJE
SE KORISTE U
PRIRUČNIKU**

2. NEKI KLJUČNI KONCEPTI I DEFINICIJE KOJE SE KORISTE U PRIRUČNIKU

Rano napuštanje škole (ESL)

ESL: Europska komisija definira rano napuštanje školovanja kao napuštanje formalnog školskog sustava prije stjecanja višeg srednjeg obrazovanja za mlade u dobi od 18 do 24 godine. Kao takav, ESL se primjenjuje na mlade koji su napustili obvezno obrazovanje ili koji su završili, ali nisu stekli više srednje kvalifikacije⁴.

ESL kao proces: Rano napuštanje škole treba shvatiti ne samo kao postotak mladih koji nisu stekli srednju stručnu spremu, već i kao proces koji počinje rano kada se učenici koji su još u školi počnu odvajati od škole. ESL čimbenici su dvije vrste: egzogeni i endogeni⁵.

(Dodatak A i Dodatak B detaljnije navode različite ESL čimbenike)

Socio-emocionalno učenje i poučavanje

Socio-emocionalno poučavanje i učenje: Nastavni programi koji pomažu učenicima da poboljšaju svoju sposobnost samoregulacije svojih emocija i ponašanja, osobito kada se nose sa stresnim trenucima. U prevladavanju njih učenici postaju akademski uspješni, pa stoga ne napuštaju školu.

Elastičnost: Sposobnost učenika da napreduju i uspiju unatoč tome što se moraju suočiti s poteškoćama. To znači razvijanje psiholoških mehanizama suočavanja sa stresnim trenucima života

Pripadnost: odnosi se na više od članstva u grupi, već na recipročne odnose koji moraju postojati kako bi ih drugi identificirali kao pripadnost, ali i individualno priznavanje da pripadaju i da ih drugi prihvaćaju, poštuju, uključuju i podržavaju.

ANGAŽMAN UČENIKA U ŠKOLI

Angažman učenika u školi ovisi o tome u kojoj mjeri učenici sudjeluju u školskim i razrednim aktivnostima, uživaju u njima i komuniciraju sa svojim vršnjacima, učiteljima i osobljem. Tri kritične dimenzije školskog angažmana učenika su: bihevioralni angažman, kognitivni angažman i emocionalni angažman⁶.

Emocionalni angažman: Vrste afektivnih veza koje učenici stvaraju sa svojim školama, učiteljima i vršnjacima. Emocionalni angažman učenika može se promatrati kroz sljedeće ključne pokazatelje⁷:

- Mišljenje učenika o svojim učiteljima (za i protiv)
- Povjerenje učenika u figuru učitelja
- Mišljenja učenika o školi (za i protiv)
- Percepcija učenika o emocionalnoj podršci nastavnika
- Percepcija učenika o diskriminaciji, isključenju ili etiketiranju
- Osjećaj školske pripadnosti učenika
- Osjećaj pripadnosti vršnjacima učenika
- Osjećaji učenika kao školsko iskustvo

Kognitivni angažman: Načini i u kojoj mjeri se učenici identificiraju kao učenici i motivirani su za učenje te postaju kognitivni izazovi i angažirani u učionici⁸:

- Motivacija za učenje
- Interes za aktivnosti učenja
- Pozitivna uvjerenja o ulozi i korisnosti školovanja

4 Vidi: Donlevy, V., Day, L., Andriescu, M., Downes, P. (2019). Ocjena provedbe Vijeća iz 2011. godine preporuka o politikama za smanjenje ranog napuštanja školovanja. Europska komisija. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/72f0303e-cf8e-11e9-b4bf-01aa75ed71a1>

5 Vidi: Araújo, HC, Macedo, E., Santos, SA i Doroftei, AO (2019.). Rješavanje ranog napuštanja školovanja: uvidi ravnatelja o portugalskim višim srednjim školama. Europski časopis za obrazovanje, 54(1), 151–162. <https://doi.org/10.1111/ejed.12328>

6 Za ovaj odjeljak vidjeti: Fredricks, JA, Blumenfeld, PC, & Paris, AH (2004). Angažman škole: potencijal koncepta, stanje dokaza. Pregled obrazovnih istraživanja, 74(1), 59-109. <https://doi.org/10.3102%2F00346543074001059>

7 Vidjeti: Tarabini, A., Curran, M., Montes, A., & Parcerisa, L. (2019). Može li obrazovni angažman spriječiti rano napuštanje škole? Otkrivanje utjecaja škole na obrazovni uspjeh. obrazovne studije, 45(2), 226–241. <https://doi.org/10.1080/03055698.2018.1446327>

8 Vidjeti: Fredricks, JA, Blumenfeld, PC, & Paris, AH (2004). Angažman škole: potencijal koncepta, stanje dokaza. Pregled obrazovnih istraživanja, 74(1), 59-109. <https://doi.org/10.3102%2F00346543074001059>

- Pozitivna samopercepcija učenika
- Pozitivna samoregulacija ponašanja i strategije učenja
- Uključenost u aktivnosti učenja izvan škole

Bihevioralni angažman: Stupanj kojim će učenici aktivno sudjelovati u razrednim i školskim aktivnostima.

To se može dogoditi putem sljedećih ključnih pokazatelja⁹:

- Redovna pomoć u učionici
- Pozitivno ponašanje u učionici
- Aktivno uključivanje učionice u aktivnosti
- Neakademsko volontiranje
- Redovito ispunjavanje domaćih/školskih zadataka

Školska kultura, okoliš i etos

Školska kultura: Dublja razina osnovnih pretpostavki, uvjerenja, vrijednosti i praksi koje dijele i provode članovi škola¹⁰;

Školska klima: Cjelokupna atmosfera i implicitna klima škole kao inkluzivne škole dobrodošlice koja izražava poštovanje i prihvaćanje te je vidljiva u cijelom fizičkom školskom okruženju (slike učenika, crteži, murali, itd.);

Školski etos: Norme, vrijednosti i uvjerenja koje škola službeno podržava i mogu imati veze sa školskim kodeksom ponašanja i nekim od njegovih najistaknutijih vrijednosti¹¹.

9 Vidjeti: Tarabini, A., Curran, M., Montes, A., & Parcerisa, L. (2019). Može li obrazovni angažman spriječiti rano napuštanje škole? Otkrivanje utjecaja škole na obrazovni uspjeh. *obrazovne studije*, 45(2), 226–241. <https://doi.org/10.1080/03055698.2018.1446327>

10 Vidjeti: Stoll, L. (1998). Školska kultura. *Bilten mreže za poboljšanje škola*, 9. <http://www.educationalleaders.govt.nz/Culture/Understanding-school-cultures/School-culture>

11 Vidjeti: Donnelly, C. (2000). U potrazi za školskim etosom. *British Journal of Educational Studies*, 48(2). <https://www.jstor.org/stable/1556001>

3. EVROPSKO RANO

NAPUŠTANJE

ŠKOLE:

TRENDOVI,

DJELOVANJA

I IZAZOVI

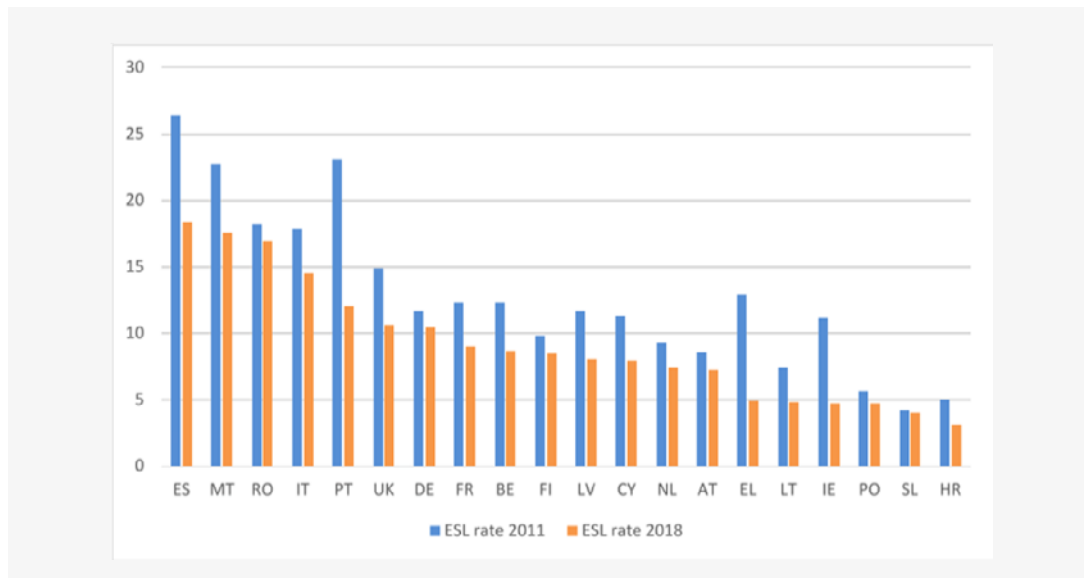

3. EVROPSKO RANO NAPUŠTANJE ŠKOLE: TRENDVI, DJELOVANJA I IZAZOVI

ESL trendvi u Europi

ESL je sve veća briga za Europu od kasnih 2000-ih. Godine 2011. Europsko vijeće ministara objavilo je svoje preporuke za smanjenje ESL-a u Europi na 10% do 2020. godine. U vrijeme pisanja preporuka stopa ESL-a u Europi bila je 13,4%. Preporučene politike uključivale su mjere prevencije, intervencije i kompenzacije za smanjenje ESL-a¹². Europska komisija je 2019. objavila izvješće o procjeni provedbe preporuka Europskog vijeća iz 2011. za smanjenje ESL-a u europskim zemljama. Izvješće za 2019. pokazalo je da:

- Do 2018. ukupna stopa ESL-a u Europi pala je na 10,6%, 2,8 postotnih bodova ispod stope ESL-a u 2011. godini. Iako su mnoge zemlje imale stope ESL ispod 10% do 2018., druge zemlje EU nastavile su imati stope ESL-a iznad ciljanih 10% (Slika 1), uključujući Španjolsku (17,9%) i Italiju (14,5%) (Slika 1).
- Učenici koji će najvjerojatnije rano napustiti školu bila su djeca migrantskog podrijetla, etničkih i rasnih manjina (Slika 2), učenici nižeg socio-ekonomskog porijekla, pri čemu je vjerojatnost da će muškarci rano napustiti školu znatno veća od žena (Slika 3).

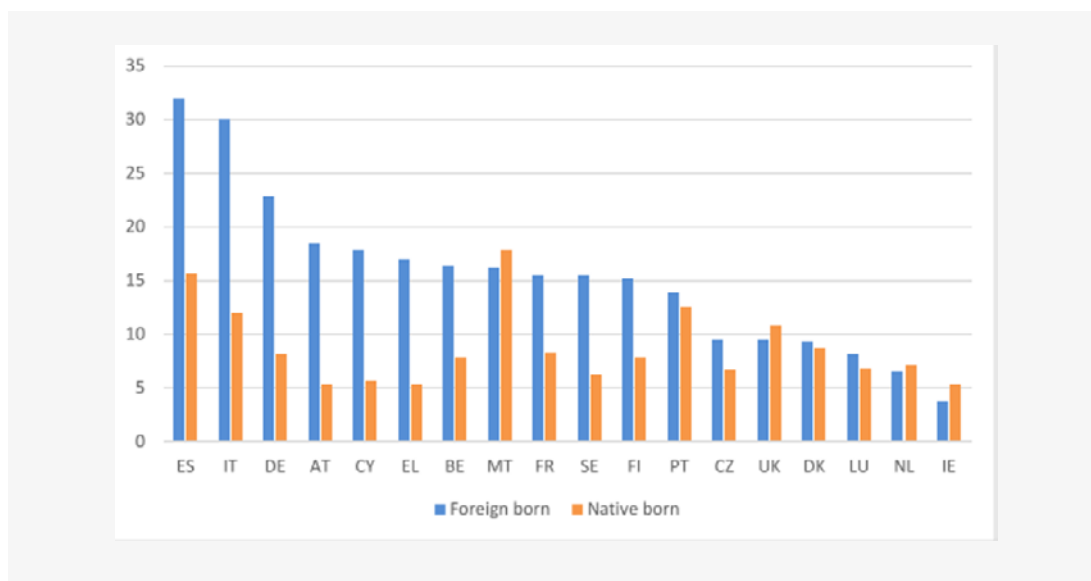
Slika 1. Napredak stope ESL-a u državama članicama EU-a u kojima se ESL smanjio između 2011. i 2018. Preuzeto iz: Donlevy et al. (2019.)¹³. Izvorni izvor: Eurostat

¹² Vidjeti:

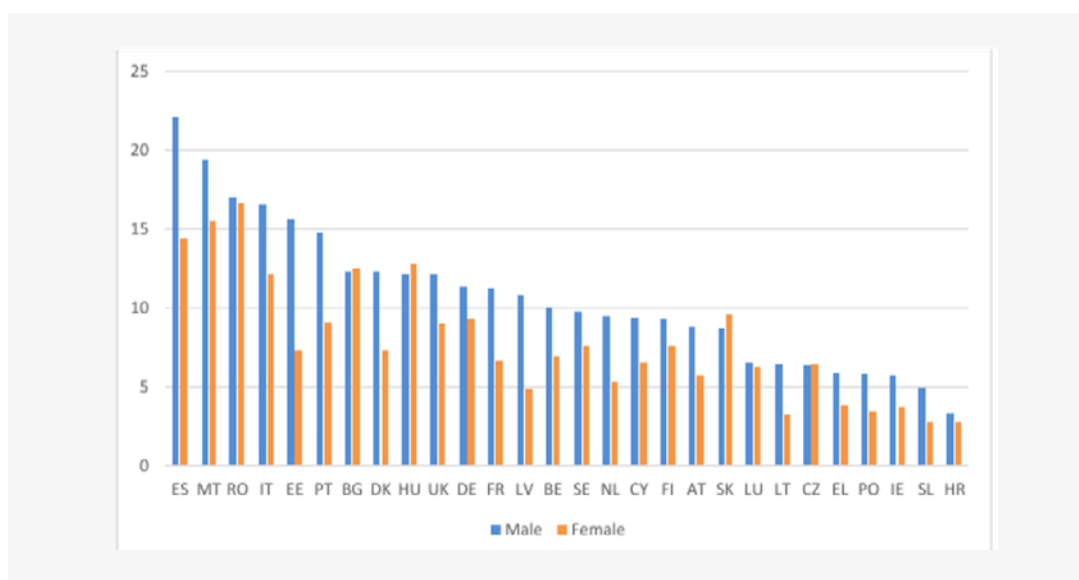
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/72f0303e-cf8e-11e9-b4bf-01aa75ed71a1/language-en>

¹³ Donlevy, V., Day, L., Andriescu, M., Downes, P. (2019). Procjena provedbe preporuke Vijeća iz 2011. o politikama za smanjenje ranog napuštanja školovanja. Europska komisija.

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/72f0303e-cf8e-11e9-b4bf-01aa75ed71a1>

Slika 1. ESL razlike između domaćih i stranih rođenih u EU28 između 2011. i 2018. Preuzeto iz: Donlevy et al. (2019.). Izvorni izvor: Eurostat

Slika 2. Rodna razlika u ranom napuštanju školovanja u EU28 2011. i 2018. Preuzeto sa: Donlevy et al. (2019.). Izvorni izvor: Eurostat

Potrebne radnje u lokaliziranim programima koji se bore protiv ESL-a

Na temelju trendova ESL-a u Europi, jasno je da su neangažiranost u školama i ESL složeni fenomeni usko povezani sa širokom primjenom vladinih politika, ali

i ekonomskim izdacima obrazovanja u svakoj zemlji. Drugim riječima, siromašnije zemlje koje su već u nepovoljnom položaju i dalje stavljaju svoje učenike u nepovoljniji položaj zbog nedostatka sredstava, dok škole s boljim financiranjem bolje rade u sprječavanju ESL-a. Također je postalo jasno da je pandemija COVID-19-a pogoršala već postojeće nedostatke.

**4. PRAKSE
SPREČAVANJA
RANOG
NAPUŠTANJA
ŠKOLE**

4. PRAKSE SPREČAVANJA RANOG NAPUŠTANJA ŠKOLE¹⁴

Utjecaj ESL-a na postignuća učenika u obrazovanju

Pitanje koliko rano napuštanje škole utječe na postignuća učenika u obrazovanju i njihovu budućnost je složeno. U najosnovnijem smislu, učenici koji rano napuste školu ne stječu diplomu srednje škole, što će kasnije utjecati na njihove šanse da nađu zaposlenje i pristupe poslovima za koje bi mogli biti zainteresirani. Međutim, kada razmislimo o činjenici da ESL nije samo u trenutku kada učenici napuste školu, ali je to često postupni proces odvajanja od škole, tada možemo cijeniti štetne učinke koje ESL može imati na postignuća učenika, u obrazovanju i izvan njega.

Ono što znamo je višestruke načine na koje ESL može umanjiti prilike i šanse učenika da:¹⁵

- Učenje kako učiti, drugim riječima, kako razumjeti koncepte i analizirati probleme. To su vještine potrebne ne samo u obrazovanju nego i na tržištu rada i osobnom životu.
- Dalje se razvijaju kada razmišljaju o obrazovanju kao cjeloživotnom učenju.
- Integrirajte se u svijet rada.
- Upravljanje i nositi se sa stresnim okolnostima u svom životu na način koji ne utječe negativno na njihovo funkcioniranje u obrazovanju, na tržištu rada i u drugim sferama života.
- Otkrijte njihove talente, vještine i potencijale, idealno bi bilo da škole nude mjesto gdje učenici mogu shvatiti tko su, što žele biti i u čemu su dobri. Učenici koji se počnu odvajati od škole možda neće imati koristi od toga.
- Razvitemeljnekompetencijezauspjeh,odnosno pozitivan osjećaj za sebe, samokontrolu, vještine

donošenja odluka, moralni sustav vjerovanja i prosocijalnu povezanost.

- Pročistiti društvene vještine koje učenicima omogućuju umrežavanje i povezivanje s vršnjacima i odraslima te razviti mreže podrške koje mogu uključivati školske kolege, učitelje i odrasle koji mogu biti ključni u prevladavanju stresnih okolnosti, donošenju odluka koje potiču životne izgled učenika i pristupu prilikama koje može poboljšati učenje učenika.
- Organizirati potencijal učenika za donošenje političkih odluka i da se njihova mišljenja čuju. U idealnom slučaju, škole su mjesta koja nude prilike za prakticiranje političkog organiziranja u obliku predstavnika učenika na razini razreda i škole.
- Steći, cijiniti i razvijati interkulturalne kompetencije koje su ključ uspjeha u globaliziranom svijetu i u interkulturalnom obrazovnom kontekstu.

Jasno je da ESL ne utječe samo na postignuća studenata u smislu stjecanja diplome, već otežava i kasnije pronalaženje zaposlenja. Sljedeći odjeljak predstavlja neke od najistaknutijih učinkovitih praksi utemeljenih na istraživanju za sprječavanje ESL-a.

Učinkovite prakse za suzbijanje ESL-a

Ovaj odjeljak predstavlja 14 učinkovitih praksi za rješavanje ESL-a. Oni su praktički postavljeni kako bi se identificiralo postojanje ovih praksi u njihovom izvornom kontekstu u sprječavanju ranog napuštanja škole i kako bi potaknuli učitelje i odgajatelje da razviju i prilagode vlastite prakse. Opisano je značenje svake prakse (o čemu se radi), njegova bit (kako se najbolje razumije), njegova važnost (koliko relevantno), kako je provedeno (kako se provodi) i kako se može procijeniti ili vrednovati (koliko je učinkovit). U svakoj definiciji kriteriji za praksu uključuju deskriptore i pokazatelje koji ocjenjuju učinak svake od njih.

¹⁴ Sljedeće prakse su prvotno identificirale Domiziana Turcatti i Martha Montero-Sieburth, uz podršku Rabiye Chaudhry u izvješću: „Dubinski pregled literature o 'najboljim praksama' za prevenciju ranog napuštanja škole u školama s interkulturalnim kontekstom ” koji je objavljen na web stranici Međunarodne udruge za interkulturalno obrazovanje (IAIE) 24. lipnja 2020. Izvješće pokriva istraživačku literaturu iz SAD-a i Europe o ranom napuštanju školovanja (ESL) koja je provedena u posljednja dva desetljeća i uključuje noviju literaturu o utjecaju pandemije COVID-19-a na obrazovanje koja se objavljuje u Europi.

¹⁵ Također pogledajte na primjer:
<http://ftp.iza.org/dp7791.pdf>

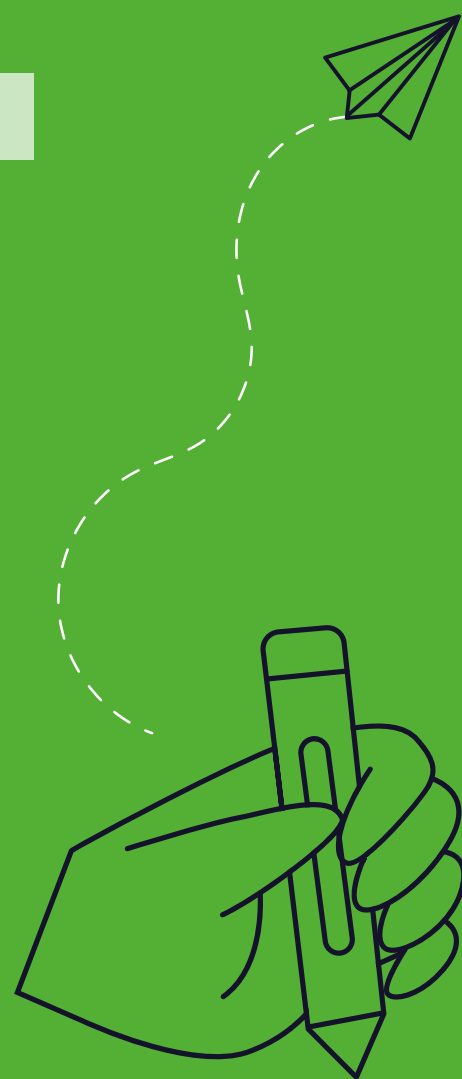
Prakse su grupirane od razine učionice do razine cijele škole i predstavljene su na sljedeći način:

- Prvi dio bavi se skupom praksi koje se odvijaju na razini učionice
- Drugi dio bavi se praksama primijenjenim na školsko okruženje

Treći dio identificira prakse i politike u cijeloj školi koje pomažu da se osigura da se učenici ne odustanu i kasnije ne napuste školu.

5. UČIONIČKE PRAKSE

5. UČIONIČKE PRAKSE

Uspostavite okruženje u učionici koje potiče siguran, osnažujući i obogaćujući prostor za učenje

Što znači uspostaviti okruženje u učionici koje potiče učenje i zašto je to važno?

Sposobnost učinkovitog upravljanja okruženjem u učionici ključna je za promicanje socio-emocionalnog i akademskog razvoja. U idealnom slučaju, razvijanje osnovnih pravila, komunikacijskih obrazaca i normi ponašanja provodi se u suradnji s učenicima. To stvara veći angažman i osjećaj posjedovanja procesa. Učenici bi se također trebali osjećati sigurno biti ono što su oni, izraziti svoj identitet i podijeliti svoja mišljenja. Zdravo okruženje u učionici koje potiče učenje motivira učenike da se uključe i ostanu u školi i posljedično mogu smanjiti neangažiranost u školi i ESL.

Kako učitelji mogu uspostaviti okruženje u učionici koje potiče učenje?

Učitelji mogu uspostaviti okruženje u učionici koje potiče učenje:

- Sukreiranje jasnih temeljnih pravila, komunikacije i normi ponašanja od prvog dana u nastavi, uključivanje učenika u ovaj proces. Ses bi trebao biti pozitivan (nagrade koje su široko definirane), a ne negativno formuliran (razgovor o kazni).
- Izbjegavanje osobnih napada i uvreda. Identificirati, zajedno s učenicima, ponašanja koja nisu prihvatljiva u razredu i imenovati ih. Utvrđeno je da pristupi restorativne pravde najbolje funkcioniraju kada se incidenti dogode.¹⁶
- Stalno promišljanje atmosfere u učionici i postavljanje mehanizama za procjenu atmosfere u učionici i poboljšanje atmosfere u učionici ako je potrebno.
- Prenošenje etosa škole ako škola ima etos inkluzije i/ili ljudskih prava učenicima, ali i široj školskoj zajednici.

- Razmatranje s učenicima (i također njihovim obiteljima i, ako je moguće, širom školskom zajednicom) pitanjima vezanim uz isključenost i zlostavljanje. Jasno priopćavanje školske politike protiv zlostavljanja ako postoje.
- Komuniciranje s učenicima o njihovoj odgovornosti za razvijanje pozitivne atmosfere u razredu; razgovarajući s njima o procesu kako se mogu poboljšati.
- Identificirati loše ponašanje i odmah komunicirati o njemu.
- Pozitivno djelovanje kako bi se ponovno uspostavio angažman učenika.
- Nagrađivanje pozitivnog ponašanja koje vodi učenju, suradnji i životnim vještinama.
- Održavanje fokusa na učenje, a ne na smetnje ili nedolično ponašanje.

Osjećaj sigurnosti

Nastavnici bi trebali izbjegavati prakse koje mogu dovesti do toga da se učenici osjećaju nesigurno, bez podrške i što bi moglo dodatno izolirati učenike koji su 'rizični'. Mnogi takozvani pristupi 'nulte tolerancije' čine upravo to i treba ih izbjegavati. Često ciljaju na učenike koji imaju 'posebne potrebe' (npr. autizam ili ADHD) ili imaju teške kućne situacije, čime ih dodatno marginaliziraju. Također, autoritarne mjere poput vike, slanja učenika u ured ravnatelja kako bi se uspostavio red u učionici ne funkcioniraju dobro i mogu doprinijeti odvajanju od škole i ranom napuštanju škole. Izbacivanje ometajućeg učenika iz razreda utječe ne samo na izbačene emocionalni i bihevioralni angažman učenika u školi, ali i angažman drugih učenika. Učenici mogu doživjeti školsku upravu kao arbitrarnu i nepravednu te mogu zamjerati i bojati se školskih vlasti, što može ugroziti njihov angažman i volju za učenjem. Prihvatanje učenika s obzirom na atmosferu u učionici i procese donošenja odluka može ih osnažiti i također ih podučavati (učenje kroz rad) o demokratskom donošenju odluka.

Pokazalo se da je pozitivno pojačanje mnogo moćnije sredstvo od negativne povratne informacije.¹⁷ Učitelji koji daju konstruktivnu povratnu informaciju koja učenicima ukazuje na ono što su dobro

16. Vidi npr. <https://restorativejustice.org.uk/restorative-practice-education-0>

17. Vidi npr.: <https://www.jstor.org/stable/42975454>

napravili i što treba poboljšati, potiču učenike i podižu samopouzdanje učenika. Kada učenici vide da im ide dobro i kada su svjesni što trebaju poboljšati, vjerojatnije je da će vidjeti da uče. Osim toga, studenti koji su samouvjereni, i vide sebe kao stvarne učenike, iako su izazovni zanimljivim i poticajnim sadržajem, pokušat će odgovoriti na sve izazove koji postoje i učiti će. Pružanje učenicima slučajeva u kojima moraju riješiti neka moralna ili emocionalna pitanja još je jedan korak u pozitivnom smjeru socijalno-emocionalnog učenja. U cijeloj Europi postoji mnogo dobro uspostavljenih i sveobuhvatnih školskih socio-emocionalnih programa koji su se pokazali učinkovitima.

PRIMJER:

Mapiranje sigurnosti škole: učenici iz svake učionice (prvo kao pojedinci, a zatim kao razred) na karti škole navode gdje su vruća/crvena (nesigurna) mjesta, žuta (umjereno sigurna) i zelena (sigurna) mjesta su. Učenici i učitelji raspravljaju o tome u skupinama (razredima) i prezentiraju plan puta kako bi nesigurni prostori postali sigurniji, a škola u cjelini bila sigurnija.

koje učenici pokazuju u radu na problemima u razredu s učiteljima i vršnjacima. Ta će svijest pomoći učiteljima da se pozabave angažmanom učenika. Reflektivne evaluacije učenika (npr. korištenjem dnevnika) također su korisni mehanizmi koji se mogu koristiti tijekom cijele godine i mogu biti predstavljeni kroz vinjete, studije slučaja ili pripovijedanje, itd. kako bi na kraju konstituirali praksu temeljenu na dokazima.

PRIMJER:

Učitelji mogu izraditi mjerni instrument koji se zove sigurnosni termometar. Studentima se anonimno postavljaju 5-6 'sigurnosnih' pitanja u nekoliko točaka u godini kao što su: "Osjećam se prihvaćeno od strane drugih učenika". Odgovori se prevode u vizualni termometar koji je obješen na zid. O rezultatima se razgovara s učenicima (i ostalima u školi ako se svi slažu). Pitanja se postavljaju 2-3 puta tijekom školske godine radi praćenja napretka.

Kako učitelji mogu ocijeniti učenje koje se odvija – u širem smislu?

Učitelji moraju biti svjesni ne samo akademskog razvoja učenika (ocjene), nego je također važno da se usredotoče na socio-emocionalne kompetencije

PRIMJER:

Učenike se na početku godine može pitati koja su njihova očekivanja za godinu (ne samo u pogledu ocjena), kako misle kako se ta očekivanja mogu ispuniti i kakvu ulogu u tom procesu mogu imati i kakvu ulogu učitelja smatraju mogu igrati. To se može zapečatiti sporazumom ili čak 'ugovorom' koji zajedno sastavljaju. Učitelji bi tada trebali planirati nastavak. Ovaj proces stvara komunikacijski put između nastavnika i njihovih učenika.

Važnost očekivanja visokih učitelja

Zašto je važna komunikacija i održavanje visokih očekivanja nastavnika od učenika?

Učitelji koji komuniciraju i održavaju visoka očekivanja od učenika i osmišljavaju aktivnosti koje ih izazivaju da ostvare svoj puni potencijal, pomažu u sprječavanju i suzbijanju odustajanja od škole i ranog napuštanja škole¹⁸. To je zbog niskih očekivanja nastavnika:

- Neka učenici osjećaju da nema puno toga za naučiti, gradivo je previše lako i nije izazovno, te postaju kognitivno isključeni.
- Može dovesti do emocionalno neangažiranih učenika, koji bi mogli osjećati da ih učitelj diskriminira i tretira ih kao da su glupi. Neki će se učenici osjećati uvrijeđeno što učitelji imaju tako niska očekivanja, dok drugi 'bježe' u niska očekivanja i rade daleko manje nego što su sposobni.

¹⁸ Vidi na primjer: Callingham, M. (2016). Uključivanje učenika u uključenost učenika u učenje. Međunarodni časopis o školskoj disafekciji, 12(1), 3-22.

<https://doi.org/10.18546/IJSD.12.1.01> ; Tarabini, A., Curran, M., Montes, A. i Parcerisa, L. (2019). Može li obrazovni angažman spriječiti rano napuštanje škole? Otkrivanje utjecaja škole na obrazovni uspjeh. obrazovne studije, 45(2), 226–241.

<https://doi.org/10.1080/03055698.2018.1446327>

- Može dovesti do neangažiranih učenika koji aktivno prestaju sudjelovati u razrednim aktivnostima, raditi domaću zadaću ili dolaziti na nastavu.

Kako nastavnici mogu komunicirati i održati visoka očekivanja od učenika?

Učitelji mogu komunicirati i održavati visoka očekivanja na sljedeći način:

- Identificirati i ponuditi izazovne nastavne materijale. Učenici također mogu biti uključeni u takve odluke, dopuštajući im da 'posjeduju' materijale.
- Unutarnje atribucije za uspjeh (pametni ste, pa imate mogućnost za to) i vanjske atribucije za neuspjeh (niste dobro prošli zbog okolnosti – možete promijeniti te utjecaje).
- Dati svim učenicima priliku da izraze svoje ideje i pokažu svoje sposobnosti i znanje.
- Rad s učenicima na utvrđivanju ciljeva koji su izazovni, ali se mogu postići. Izrada individualnih planova učenja (ILP) za svakog učenika, uz njihov doprinos, jedan je od načina da se to postigne.
- Govoriti i pokazati učenicima da mogu dobro, čime se gradi njihovo samopouzdanje.
- Pohvaliti učenike za dobro obavljen rad, ali biti iskren u takvim pohvalama.
- Davanje konstruktivnih i konkretnih povratnih informacija koje učenicima pokazuju što su dobro napravili i što mogu poboljšati.

Očekivanja učenika od nastavnika

Rjeđe su u fokusu intervencija očekivanja učenika od nastavnika. Kako bi uistinu stvorili pozitivnu i poticajnu atmosferu u razredu, učenici moraju vjerovati da učitelji rade u njihovom najboljem interesu, da 'znaju što rade i o čemu govore' i da im se može vjerovati. Učenici često ne vjeruju svojim učiteljima da će 'učiniti pravu stvar' kada se dogodi negativna društvena ponašanja kao što je maltretiranje.¹⁹ Tada neće biti motivirani da učiteljima daju do znanja da postoje problemi s takvim negativnim, djelomično ili potpuno nevidljivim ponašanjima.

Koji su različiti načini evaluacije očekivanja nastavnika?

Identificiranje vrsta očekivanja koje nastavnici imaju može se ocijeniti razvijanjem indeksa o tome kako pojedini učenici odgovaraju na takva očekivanja i gdje se nalaze u ispunjavanju takvih očekivanja. Uvođenje fleksibilnih i raznolikih mjera ocjenjivanja znači da se studenti ne ocjenjuju samo na temelju toga koliko dobro rade na testovima i ispitima, već na temelju niza drugih mjera kojima se provjerava njihovo znanje i kompetencije te se usredotočuju na njihovo sudjelovanje i ponašanje u učenju. Posjedovanje fleksibilnih i raznolikih mjera evaluacije znači da učitelj prilagođava svoja očekivanja specifičnim potrebama i okolnostima svakog od svojih učenika i usklađuje svoje poučavanje s učenjem svojih učenika na temelju dokaza o načinima na koje mogu najbolje učiti. Nekognitivne evaluacije koje pokazuju društvene odgovore učenika na takva očekivanja mogu se koristiti i mogu uključivati kazališne predstave, igre uloga, pisanje poezije i demonstracije. Što se tiče akademskog napretka, nastavnici mogu izraditi grafikone napretka svojih učenika na temelju ispunjavanja takvih očekivanja i koristiti rezultate testova i dovršetka projekata kao dokaz. Učenici također trebaju sami procijeniti svoj razvoj ili nedostatak istog.

Učenici, koji konstantno ne dobivaju dobre ocjene, imaju tendenciju da se odvoje od škole, ne osjećaju se samouvjereni i mogu početi misliti da škola nije za njih, povećanje vjerojatnosti odustajanja od škole²⁰. Uvođenje fleksibilnih i raznolikih mjera evaluacije može omogućiti učenicima da osjete da ih škola razumije i da ne moraju zaostajati.

PRIMJER:

Kooperativne, male grupe, metodologije učenja kao što su metoda slagalice i složene instrukcije osmišljene su kako bi omogućile svim učenicima da uspiju. Svi učenici preuzimaju odgovornost za svoje i učenje svojih vršnjaka u takvim metodologijama. Grupne uloge imaju tendenciju rotacije.

19 Vidi na primjer: Smith PK, Pepler D., Rigby K. (2004). Maltretiranje u školama: koliko intervencije mogu biti uspješne? Cambridge, UK: Cambridge University Press. ; De Luca L, Nocentini A, Menesini E. Uloga učitelja u prevenciji zlostavljanja. *Front Psychol.* 2019;10:1830. Objavljeno 14. kolovoza 2019. doi:10.3389/fpsyg.2019.01830

20 Vidi npr. <https://pedsinreview.aappublications.org/content/26/7/233>

Ispiti i testovi, najčešći način ocjenjivanja učenika, rijetko odražavaju ukupno učenje učenika. Neki studenti mogu osjećati tjeskobu i stres zbog polaganja ispita, što negativno utječe na njihov uspjeh. Ispiti koji su 'jezični' stavljaju u nepovoljniji položaj učenike čiji se maternji jezik razlikuje od jezika glavne škole. Drugi možda neće moći proučavati i shvatiti koncepte i sadržaj kao što bi to učinili u manje stresnim situacijama. Ipak, drugi mogu smatrati da su im potrebni drugačiji pristupi kako bi razumjeli predmet i učinkovito odgovorili. Kao Howard Gardner (1993.)²¹ pokazalo je da trebamo koristiti tzv inteligencije učenika i prilagođavaju naše poučavanje i evaluaciju kako bi zadovoljili njihove odgovore pružanjem većeg repertoara evaluacijskih mjera.

Iako nastavnici ne mogu u potpunosti odbaciti testove i ispite, mogu uvesti druge mjere evaluacije koje su prilagođene stilovima učenja učenika:

- Polazne i neuspjele ocjene.
- Ocjene sudjelovanja.
- Korištenje takozvanih narativnih evaluacija, gdje se ne daju ocjene već prednosti i prostor za poboljšanje.
- Procjene portfelja koje su predali studenti.
- Domaća zadaća koristeći druge različite kriterije ocjenjivanja kao što su postoci u izračunu konačne ocjene.
- Prosječno ocjenjivanje samog učenika u odnosu na stvarne ocjene nastavnika.

Učitelji također mogu eksplicitnije uvesti sudjelovanje u svom sustavu ocjenjivanja koji se određuje prema tome da li učenici doprinose razredu, rade li domaću zadaću i donose svoje školsko gradivo u razred.

U školama u kojima postoji jezična raznolikost i prvi jezik učenika možda nije isti kao jezik nastave, učitelji bi mogli prihvatiti domaću zadaću na maternjem jeziku učenika, posebno ako učitelj ili drugi, uključujući tumače u školi, tečno govore taj jezik. Domaće jezike učenika ne treba promatrati kao nedostatak, već kao resurs. Učenicima s različitim kulturnim podrijetlom također će možda trebati podučavanje nastavnika o tome kako odgovoriti na nacionalna kulturna očekivanja škole, koja se često nalaze u sadržaju njihovih udžbenika, ali ih možda ne dijele njihove vlastite kulturne norme. Posebno je važna veza povjerenja između nastavnika i takvih učenika.

Kako se može procijeniti korištenje fleksibilnih i raznolikih mjera evaluacije?

Učitelji će morati eksperimentirati s različitim mjerama evaluacije koje odgovaraju učenju učenika, posebno s učenicima sa specifičnim stilovima učenja i različitim pristupima učenju. Razmatranje učenika migranata i izuzetnih učenika zahtijeva da nastavnici prilagode različite mjere kako bi bolje procijenili te učenike. Takve mjere trebati će odražavati sve kriterije ocjenjivanja koje učenici, ali i njihove obitelji, jasno razumiju i svladavaju.

PRIMJER:

Za mnoge manjinske zajednice kritična je afirmacija njihova jezika, povijesti i kulture, kao i komuniciranje visokih očekivanja. Usklađeno učenje i pozitivni komunikacijski kanali s njihovim zajednicama mogu im omogućiti da steknu reference o tome što se od njih očekuje unutar određene škole i njezina vlastitog kulturnog etosa. Uspostavljanje pozitivne komunikacije s roditeljima osigurat će predanost obrazovanju.

**6. PRAKSE ZA
POBOLJŠANJE
ŠKOLSKOG
OKRUŽENJA**

6. PRAKSE ZA POBOLJŠANJE ŠKOLSKOG OKRUŽENJA

Razviti pozitivno i uključivo okruženje u školi koje promiče uspjeh učenika

Što znači razviti pozitivno i uključivo okruženje koje promiče uspjeh učenika i koji su načini da se to postigne?;

Za razvoj pozitivnog i inkluzivnog okruženja potrebna su dva glavna uvjeta (1) za koje svi u školi vjeruju da učenici mogu raditi dobro i da ih mogu postići, bez obzira na njihovo porijeklo ili karakteristike; i (2) da će se svim studentima omogućiti da budu uspješni kako bi učenici mogli prepoznati svoj potencijal.

To se može postići:

- Proslavljanje uspjeha učenika u školskom okruženju (npr. objavljivanje njihovih postignuća, njihova vidljivost, izrada školskih kolaža).
- Stvaranje inkluzivnog i/ili zasnovanog na ljudskim pravima etosa u školi koji se jasno prenosi svim dionicima.
- Stvaranje aktivnosti nakon škole koje uključuju učenike.
- Stvaranje programa u školi i izvan nje (izvannastavne aktivnosti), kako bi učenicima pomogli da razmišljaju o svojoj budućnosti.

PRIMJER:

Radovi učenika mogu biti izloženi na zidovima učionice, školskim hodnicima i zajedničkim prostorima. Školski zidovi daju školski identitet i ponos na školu. Ovo također daje određeno vlasništvo nad školom učenicima. Različita mjesta u školi mogu biti ukrašena raznim jezicima, što potvrđuje da je škola 'jezična'.

- Pružanje studentima mogućnosti za akademski i karijerni razvoj unutar škole.
- Pobrinuti se da se glasovi studenata čuju i shvaćaju ozbiljno, na primjer kroz (izabrana) studentska vijeća.
- Prekidanje digitalnog jaza osiguravanjem da svi učenici imaju tehnološko znanje i opremu za uspjeh.

Škole također mogu imati nastavnike, maturante ili kulturne posrednike koji dijele svoje priče i sastaju se s učenicima kako bi razgovarali o izazovima i nagradama prijelaza u srednju školu ili prelaska na visoko obrazovanje.

Kako se može ocijeniti pozitivno i uključivo okruženje?

Mjere uspješnosti škole u promicanju inkluzije i pozitivne atmosfere na razini cijele škole Može biti postignuti kroz praksu koju prodržitivode i nastavnici i školsko osoblje sa samim roditeljima i učenicima. Ponovno razmatranje vizije, misije i etosa škole u redovnom vremenu može pomoći u razmišljanju o tome ostvaruju li se ciljevi inkluzije. Izjave nastavnika, seminarske sjednice i razgovori s vijećima učenika također mogu pružiti vrijedne povratne informacije.

PRIMJER:

Učenici mogu sudjelovati u poslijeshkolskim klubovima ili aktivnostima kao što su sportski klubovi, klubovi za ljudska prava, ekološki klubovi ili gay-straight savezi (GSA). Također mogu imati priliku pohađati dodatne tečajeve na kojima su učenici motivirani da nauče više o temama koje nisu nužno obrađene u nastavi. Škole se također mogu udružiti s društvenim organizacijama koje učenicima nude prilike za volontiranje. Volontiranjem učenici imaju priliku naučiti nove vještine, razviti društveni kapital, pronaći mentore i prijatelje izvan školskog konteksta te razviti osjećaj odgovornosti prema društvu. Service Learning, koji postaje sve češći diljem Europe, nudi priliku za povezivanje s organizacijama zajednice.

Promicati temeljne kompetencije za uspjeh učenika u školskom okruženju

Što znači promicati temeljne kompetencije?

Identificirane su neke od ključnih kompetencija koje potiču uključivanje i uspjeh učenika²²: Imati pozitivan osjećaj sebe.

- Biti u stanju učinkovito komunicirati s drugima.
- Sposobnosti samorefleksije.
- Imati samokontrolu.
- Vještine donošenja odluka.
- Imati moralni sustav uvjerenja.
- Prosocijalna povezanost s drugima.
- Biti otporan pred nevoljama.
- Biti svjestan potreba drugih i imati sposobnost poduzeti mjere za njihovo rješavanje.
- Biti sposoban odoljeti pritisku vršnjaka.
- Osjećaj ugodno s raznim vrstama raznolikosti.
- Imati osjećaj pripadnosti školi.
- Biti fleksibilan u pristupu.

Promicanje ovih temeljnih kompetencija za uspjeh učenika u školama znači da škola, nastavnici i osoblje postaju svjesni uloge koju te temeljne kompetencije mogu imati u pružanju podrške učenicima u dostizanju njihovog punog potencijala na razini škole, koju mogu imati u poboljšanju učenika - nastavnika. interakcije i mogu imati u promicanju inkluzivnog okruženja u učionici. To također znači da nastavnici i drugi dionici imaju sposobnost negovati te kompetencije među učenicima. Takve su temeljne kompetencije izravno i neizravno povezane i s akademskim uspjehom učenika i sa smanjenjem odsustva iz škole i ranog napuštanja školovanja.

PRIMJER:

Ubuntu metoda, koja potječe iz Afrike, vrlo je učinkovit pristup koji se može koristiti za nastavnike koji žele razviti kompetencije u različitim učionicama i koji žele stvoriti prihvatljivu školsku kulturu koja može protuškola razdruživanje. To fokusira se na razvoj pet ključnih kompetencija i vrlo je osjetljiv na kulturne. Na prvoj razini, fokus je na pojedinca: samospoznaja, samopouzdanje i otpornost. Na drugoj razini više se usredotočuje na relacijske vještine kao što su empatija i služenje.

Kako škole mogu poticati te temeljne kompetencije?

Škole mogu poticati, na primjer, ove ključne kompetencije²³, od:

- Razvijanje strukturalnih mogućnosti za učenike da izraze svoje misli, mišljenja i osjećaje.
- Postavljanje prostora za raspravu o teškim pitanjima.
- Korištenje umjetnosti i drugih kreativnih metoda za rješavanje problema i dilema.
- Korištenje moralnih dilema kao obrazovnog alata.
- Razvijanje prosocijalnih situacija s učiteljima.
- Razvijanje prosocijalnog partnerstva s prijateljima ili vršnjacima.
- Poticanje učenika na inicijativu.
- Postavljanje situacija u kojima učenici imaju priliku pomoći jedni drugima i zajednici.

Škole i učitelji mogu pomoći učenicima stvarajući sigurno prostori za učenike da se izraze i podijele svoje snove, brige o ciljevima i strahove. Školski savjetnici i psiholozi mogu blisko surađivati s drugim osobljem i vijećem učenika kako bi promicali dobrobit u cijeloj školi. Neke škole imaju inicijative u kojima se odabrani učenici osposobljavaju za psihologiju i rješavanje

22 Vidjeti: Bradshaw, CP, O'Brennan, LM, & McNeely, CA (2008). Temeljne kompetencije i prevencija neuspjeha u školi i ranog napuštanja školovanja. U NG Guerra & CP Bradshaw (ur.), Osnovne kompetencije za sprječavanje problematičnog ponašanja i promicanje pozitivnog razvoja mladih. (str.19-32). Wiley.

23. Vidjeti: Bradshaw, CP, O'Brennan, LM, & McNeely, CA (2008). Temeljne kompetencije i prevencija neuspjeha u školi i ranog napuštanja školovanja. U NG Guerra & CP Bradshaw (ur.), Temeljne kompetencije za sprječavanje problematičnog ponašanja i promicanje pozitivnog razvoja mladih. (str.19-32). Wiley.

sukoba, a zatim održavaju radno vrijeme. Učenicima je manje zastrašujuće razgovarati s vršnjacima umjesto sa svojim učiteljima. Buddy sustavi, gdje su mlađi učenici upareni sa starijim učenicima, mogu pomoći oboma u razvoju osjećaja zajedništva. U takvim situacijama stariji učenici mentoriraju mlađe učenike i pomažu im u rješavanju izazova s kojima se susreću u školi. Stariji učenici osjećaju svrhu i učinkovitost. Također, nastavnici mogu objaviti svoje radno vrijeme, obavijestiti učenike gdje ih mogu pronaći i pozvati ih na razgovor.

Europske škole postale su sve raznolikije. Osposobljavanje nastavnika o raznolikosti i reflektivnosti znači da im se pruža potrebna potpora (teorije, alati i metode) kako bi postali sigurni u prepoznavanje vrsta različitosti (ponekad vidljivih, a ponekad nevidljivih) u svojim učionicama i vrednovanje raznolikosti kao resursa za poučavanje i učenje u svojim učionicama. Obuka reflektivnosti zahtijeva da učitelji koriste alate za razmišljanje o sebi/grupi koji im pomažu identificirati kako njihovo podučavanje utječe na učenike, što rade dobro i što treba poboljšati.

Obuka učitelja u različitostima pomaže učiteljima²⁴: (1) razvijati kulturnu svijest o sebi i svojim učenicima, (2) bolje razumjeti učenike u njihovim učionicama i zašto bi mogli postojati procesi koji sprječavaju učenike da ostvare svoj puni potencijal, (3) identificirati vrste učenja koje zadovoljavaju potrebe učenika. potrebe multikulturalne i etnički raznolike skupine studenata i društva. Učitelji koji su kulturno svjesni podrijetla, izazova i snaga svojih učenika skloni su osmišljavati inkluzivnije strategije poučavanja. Učenici, njihove obitelji i njihove zajednice mogu pomoći učiteljima u ovom procesu. Također često znači proširenje kurikuluma kako bi bio inkluzivniji. Osposobljavanje nastavnika za reflektivnost pomaže im da postanu kompetentniji u samorefleksiji i pomaže im da se zapitaju na koje načine promoviraju ili stavljaju u nepovoljniji položaj svoje učenike, kako bi mogli prilagoditi svoje podučavanje u skladu s tim.

Nikada prije, zahvaljujući internetu i svjetskoj mreži, nije bilo moguće unijeti vanjski svijet u učionicu i povezati učenike s vanjskim svijetom. Gosti govornici iz cijelog svijeta i iz različitih kulturnih sredina mogu ući u dijalog sa studentima. Učenici mogu razvijati projekte s drugim studentima s druge strane planete. Primjeri za to su takozvani 'web questovi'²⁵ i E-twinning inicijative²⁶. Učenici mogu posjetiti muzeje iz cijelog svijeta, pa čak i dobiti virtualne obilaske.

PRIMJER:

Učitelji mogu raditi s učenicima na razvoju projekata vezanih uz pritisak vršnjaka. Učenici razmišljaju (s drugim učenicima) o trenucima kada osjećaju da su bili pod pritiskom da djeluju na načine koji bi mogli biti štetni za druge. Zatim to izvode kroz dramske prezentacije razredu. Učitelji i učenici mogu razgovarati o tome kako se mogu oduprijeti pritisku vršnjaka u sličnim budućim situacijama.

Kako se mogu ocijeniti te temeljne kompetencije?

Napori za razvoj gore navedenih kompetencija moraju biti poznati i posjedovani svima u školi. Pokazatelji o tome kako se svaki postiže mogu se formulirati u kontrolne liste za promatranje učenika i u odgovore učenika na ankete temeljene na tim kompetencijama. Učenici također mogu samovrednovati svoj napredak.

Osposobiti nastavnike za raznolikost i reflektivnost

Što se podrazumijeva pod osposobljavanjem učitelja u raznolikosti i reflektivnosti i zašto je to važno?

24 Vidi npr.: Ciuffetelli PD (2017). Utjecaj profesionalnog razvoja na siromaštvo, školovanje i opismenjavanje: Naracije učitelja i reforma načina razmišljanja. *Uvjerljivo obrazovanje*, 4(1), 1–20.
<https://doi.org/10.1080/2331186X.2017.1279381>;

Tarabini, A., Curran, M., Montes, A. i Parcerisa, L. (2019). Može li obrazovni angažman spriječiti rano napuštanje škole? Otkrivanje utjecaja škole na obrazovni uspjeh. *obrazovne studije*, 45(2), 226–241.
<https://doi.org/10.1080/03055698.2018.1446327>

25 <https://webquest.org/>

Takvi web upiti uključili su škole iz cijelog svijeta

26 <https://www.etwinning.net/en/pub/index.htm>

Ova inicijativa iz EU-a dostupna je školama diljem Europe.

Kako škole mogu osposobiti učitelje u raznolikosti i refleksivnosti?

- Osigurati obuku koja pomaže učiteljima da učinkovito odgovore na različitost među svojim učenicima, kao i na različitost s kojom se susreću u društvu.
- Upoznavanje učitelja s multikulturalnim i višejezičnim materijalima i njihovo osposobljavanje kako ih učinkovito koristiti.
- Prevladati predrasude i stereotipe, kako među nastavnicima tako i među učenicima, o često isključenim učenicima i njihovim zajednicama.
- Promicati interkulturalno razumijevanje i učenje; vidi raznolikost kao pozitivan resurs.
- Omogućite trening samorefleksije i refleksivnosti kao komplementarni korak u svjesnosti različitosti.
- Omogućite učiteljima reflektirajuće alate koji im pomažu u procjeni vlastitog funkcioniranja pri identificiranju i rješavanju napetosti, nesporazuma, procesa isključivanja i zlostavljanja.

Osposobljavanje nastavnika, odgajatelja i školskog osoblja u raznolikosti i refleksivnosti pomaže im da postanu sposobniji da iskoriste raznolikost među učenicima. To također čini učitelje svjesnima često suptilnih predrasuda koje gaje. Ove suptilne pristranosti mogu imati dugotrajne negativne učinke na učenike i njihovo funkcioniranje je škola. Obuka o raznolikosti također priprema učitelje da ne samo identificiraju kulturnu raznolikost u svojim učionicama, već im pomaže da osmisle nastavni plan i program, projekte i aktivnosti koji više uključuju različitost učenika.

PRIMJER:

Učitelji mogu sjediti zajedno i koristiti takozvanu 'metodu kritičnog incidenta' kako bi identificirali prilike u kojima su kulturne ili vjerske razlike dovele do sukoba ili nesporazuma. Učitelji raspravljaju o tome što se dogodilo, različitim gledištima na ono što se dogodilo, tko je bio uključen, koje su strategije korištene za rješavanje incidenta/sukoba i koje bi strategije bile učinkovite u budućnosti. Uključivanje školskih socijalnih radnika, školskih psihologa i kulturnih medijatora u takve rasprave može biti vrlo korisno.

Vrednovanje izobrazbe učitelja u raznolikosti i refleksivnosti

Evaluacija onoga što je naučeno o različitosti i refleksivnosti, a potom provedeno od strane učitelja nakon edukacije učitelja, trebalo bi biti vidljivo u školi. Praceenje osjeća pripadnosti učenika i načina na koji učitelji to promiču među učenicima iz svih sredina pomoći će identificirati gdje treba još raditi.

Evaluacije nastavnika i njihove sposobnosti rješavanja problema različitosti u razredu i školi mogu uključivati sljedeće:

- Učitelji bi trebali biti u mogućnosti pokazati vještine facilitacije, odnosno one vještine koje pomažu nastavnicima u interakciji s kulturološki različitim učenicima i promiču interakcije vršnjaka na načine koji poštuju različitosti.
- Učitelji moraju razviti kompetencije koje im omogućuju učinkovit rad s multikulturalnim materijalima. Osjetljivost na pitanja socijalne pravde trebala bi biti očita.
- Samorefleksivne aktivnosti nastavnika i aktivnosti u učionici također bi trebale pokazati dovoljno dokaza o njihovoj obučenosti u refleksivnosti.
- Učitelji mogu voditi dnevnik tijekom školske godine, zapisujući svoja očekivanja i ciljeve, ali i svoje brige, strahove, osjećaje itd. Na kraju školske godine vraćaju se i čitaju svoj dnevnik.
- Povlačenja u kojima se učitelji okupljaju i raspravljaju o svojim razmišljanjima dodaju vrijednost školskom procesu refleksivnosti.

Poticati pozitivne odnose između učenika i nastavnika

Što znači njegovati pozitivne odnose između učenika i nastavnika i zašto su oni važni²⁷?

Poticanje pozitivnih odnosa između učenika i nastavnika znači da interakcije i odnose između nastavnika i učenika i odnose karakterizira poštovanje, tolerancija, empatija, briga i interes. Pozitivni odnosi i interakcije između učenika i nastavnika djeluju kao jedan od najvažnijih zaštitnih čimbenika protiv odvajanja od škole i ESL-a. Potiču akademsku i emocionalnu dobrobit uče-

27 Vidjeti: Boyton, M. i Boyton, C. (2005). Vodič za odgojitelje za sprječavanje i rješavanje problema discipline. ASCD.

nika. Studenti shvaćaju da je njihovim nastavnicima stalo do njihovog napretka, a studenti stječu povjerenje u njihov akademski rad. Učitelji koji slave i jačaju sposobnosti svojih učenika pomažu u stvaranju pozitivne atmosfere i atmosfere „mogu učiniti“ u razredu.

Kako učitelji mogu negovati pozitivne odnose sa svojim učenicima?

Učitelji mogu negovati pozitivne odnose sa svojim učenicima na sljedeći način:

- Poznavanje i pravilno izgovaranje imena učenika.
- Pravedno pozivati sve studente i izbjegavati imati 'favorite'.
- Davanje vremena čekanja i savjeta koji će učenicima pomoći da odgovore na pitanja.
- Uključivanje učenika u donošenje odluka o aktivnostima u razredu.
- Poštivanje prava učenika.
- Davanje odgovornosti učenicima u razredu i u školi.
- Govoriti učenicima da imaju sposobnost da rade dobro.
- Ispravljanje učenika na konstruktivan način.
- Pokazivanje brige i interesa za učenike.
- Biti iskren kada se hvali (što znači).
- Pokazujući da ni oni nisu savršeni i griješe; ispričavajući se gdje je potrebno.
- Ozbiljno shvaćanje pritužbi učenika.
- Biti strpljiv.
- Fokusiranje na pozitivno pojačanje, a ne na kaznu.

Kako se mogu vrednovati pozitivni odnosi između nastavnika i učenika?

Stupanj angažmana između nastavnika i učenika trebao bi biti pokazatelj pozitivnih odnosa, ali kako se učenici odnose prema svojim učiteljima u razredu, s vršnjacima i roditeljima i kako učitelji razgovaraju o svojim učenicima, s drugim nastavnicima i administratorima, znakovi su zajedničkog učitelja. te učeničko poštovanje i pozitivne osjećaje koje održavaju. Činjenica da učenici ostaju motivirani i u školi dijelom je zato što ulaganje svog učitelja u svoje učenje vide kao snažan pozitivan indikator. Anonimne ankete mogu se dati učenicima da procijene koliko se osjećaju sigurno u školi, koliko se osjećaju cijenjenim itd.

Podržite pozitivne odnose među vršnjacima

Što znači podržavati pozitivne odnose među vršnjacima i zašto je to važno?

Škole koje njeguju pozitivne odnose među vršnjacima primjenjuju strategije koje omogućuju učenicima da razviju prijateljstva, te podržavaju, povjerljive i zdrave odnose. Vršnjaci imaju temeljnu ulogu u promicanju obrazovnog uspjeha učenika, školskog angažmana i pripadnosti školi. Djeca i mladi često se obraćaju svojim vršnjacima kako bi se dobro snašli u školi i pronašli podršku kako bi se učinkovito nosili s emocionalno i psihički izazovnim trenucima i kako bi podigli svoje samopoštovanje. To je osobito slučaj tijekom adolescencije.²⁸

Kako škole mogu podržati pozitivne odnose među vršnjacima?

Škole mogu poticati pozitivne odnose između vršnjaka:

- Stvaranje prilika u kojima učenici mogu komunicirati, surađivati i upoznati jedni druge; učitelji se mogu malo povući (sve više i više), ali bi trebali ostati u blizini kako bi ponudili podršku i smjernice.
- Razvijanje kulture ljudskih prava u školi i razredu i uključivanje učenika u ovaj proces.
- Organiziranje poslijeshkolskih i izvannastavnih aktivnosti kao što su školski klubovi, izleti i ljetni kampovi.
- Promicanje obrazovnih aktivnosti koje zahtijevaju timski rad među učenicima.
- Pobrinite se da grupne aktivnosti budu obrazovne, ali i zabavne i da svi učenici budu aktivno uključeni u grupni rad.
- Uvođenje vršnjačke edukacije i programa vršnjačkog podučavanja.
- Pomaganje učenicima da razviju interkulturalnu kompetenciju i nagrađuju napredak u ovom području.
- Rješavanje i suzbijanje nasilja, umjesto da ga ignorira; postavljajući temeljna pravila zajedno s učenicima oko ovog ponašanja.

28 Vidjeti: Stanton-Salazar, RD, & Spina, SU (2005). Mreže vršnjaka adolescenata kao kontekst socijalne i emocionalne podrške. *Mladi i društvo*, 36(4), 379-417. <https://doi.org/10.1177%2F0044118X04267814>

- Izbjegavanje takozvanih pristupa nulte tolerancije. Iako se čini da takvi pristupi imaju zdrav razum, pokazali su se neučinkoviti jer onemogućuju komunikaciju i imaju tendenciju marginaliziranja učenika koji su već u opasnosti od prekida školovanja i ESL-a.

Za promicanje pozitivnih odnosa među studentima mogu se uspostaviti sustavi vršnjačkog podučavanja ili studijske grupe. Stariji učenici mogu pomoći mlađim učenicima. Oni ne samo da nude dodatnu priliku učenicima da se međusobno upoznaju, već i pomažu učenicima da razviju brižne i međusobne odnose međusobne suradnje, budući da bi trebali pomoći jedni drugima u izvršavanju zadatka ili pripremi za ispit.

Korištenje praksi restorativne pravde²⁹ može biti učinkovit u promicanju pozitivnih odnosa s vršnjacima i suzbijanju zlostavljanja. Praksa restorativne pravde odnose se na vraćanje pravde na način koji je pravedan prema 'žrtvi' i koji ne spušta 'počinitelja', već umjesto toga pomaže osobi koja je prouzročila štetu da preispita svoje djelovanje i stavi se u kožu žrtve. U ovom slučaju, prakse restorativne pravde koje su intervencije usmjerene na studente koje pokušavaju promijeniti perspektivu učenika koji su se loše ponašali dok su popravljali štetu žrtvama učinkovite su prakse u suočavanju s nedoličnim ponašanjem i zlostavljanjem učenika. Što je još važnije, korištenje praksi restorativne pravde pomaže poboljšanju klime i etosa škole vraćanjem onoga što je prihvaćeno u školi, a što nije.

PRIMJER:

U partnerstvu s poduzećima roditelja, škole mogu stvoriti veze koje će služiti zajednici i roditeljima. Na primjer, ako roditelji učenika posjeduju pekaru, škole mogu tražiti od njih da osiguraju kruh i kolače za školske zabave i proslave. Također, škole mogu dati prednost zapošljavanju ljudi iz lokalne zajednice kako bi ojačale društvene veze.

PRIMJER:

Učenici imaju tendenciju razvijati prijateljske krugove na temelju interesa, kulture, jezičnih glazbenih preferencija itd. i često imaju problema u susretu i 'druženju s drugima'. Poznate 'geek' i 'nerd' subkulture su uobičajene.

U nekim školama organiziraju trenutke, nekoliko puta godišnje, gdje učenici sjede zajedno s nekim koga ne poznaju za ručkom i razgovaraju. Takvi 'Mix it Up at Lunch Days' strukturirani su događaji i pokazali su da studenti često proširuju svoje mreže ili barem kasnije gledaju na 'druge' povoljnije.

Konačno, interkulturalna obrazovna kompetencija među svim studentima promiče pozitivne odnose među učenicima jer 1) omogućuje učenicima s različitim pozadinama da komuniciraju i uče jedni od drugih, i 2) suzbijaju zlostavljanje i stereotipe i pomaže u stvaranju međukulturalnih prijateljstava (npr. međurazrednih, međuspolnih, međuetničkih). Interkulturalna kompetencija usredotočuje se na interkulturalne stavove učenika, njihove unaprijed stvorene ideje i stavove prema drugima³⁰.

Kako se mogu vrednovati pozitivni odnosi među vršnjacima u školi?

Postoji više načina za evaluaciju vršnjačkih odnosa, od kojih su neki inicirani od strane vršnjaka, a drugi koje iniciraju učitelji i školsko osoblje. Neki od načina na koje se mogu vrednovati grupe vršnjaka i njihovi odnosi koje je pokrenuo učitelj jest da budu svjesni gdje i s kim se vršnjaci „druže“ (kafeterija, igralište, prostorije za aktivnosti, sportske grupe itd.) i procijeniti vrste odnosa koji traju. Vršnjačke evaluacije usredotočuju se na razgovore s učenicima (ponekad kroz studentska vijeća), koji pomažu u podizanju svijesti o pitanjima vršnjaka, ali također pomažu razviti iskren razgovor i raspravu o kritičnim situacijama. Neke od tih rasprava mogu uključivati sesije interkulturalnog učenja i dijaloge o restorativnoj pravdi.

29 Na primjer pogledajte sljedeće videozapise:
<https://www.youtube.com/watch?v=zgw7gY9fbz8>;
<https://www.youtube.com/watch?v=Kf22JzXbXEI>;
<https://www.youtube.com/watch?v=JfiGiA2bp0Y>

30 Vidi: Deardorff, DK & Deardorff, DL (2000). OSEE alat. Presentacija na Sveučilištu North Carolina State, Raleigh, NC

Njeguajte angažman roditelja/ obitelji/zajednice

Što se podrazumijeva pod njegovanjem angažmana roditelja/ obitelji/zajednice i zašto je to važno?

Poticanje roditeljskog/obiteljskog angažmana znači da škole i odgajatelji aktivno, svjesno nastoje uključiti roditelje i obitelji u proces učenja njihove djece u školi kako bi stvorili kontinuitet između kuće i škole.

Angažman roditelja/obitelji i zajednice u obrazovanju učenika ključan je za sprječavanje neangažiranja škole i za poboljšanje obrazovnih ishoda učenika iz više razloga³¹:

- Roditelji i obitelji uključeni u školu osjećaju se dobrodošli, saslušani i poštovani od strane odgajatelja te stječu razumijevanje i uvažavanje obrazovnog sustava. Alternativno, kada roditelji ne smatraju da obrazovni sustav koristi njihovoj djeci ili smatraju da je u suprotnosti s njihovim vlastitim kulturnim vrijednostima, mogu obeshrabriti djecu da prihvate obrazovanje.
- Vjerojatnije je da će roditelji i obitelji uključeni u školu i proces učenja svoje djece stvoriti kućno okruženje koje potiče učenje njihove djece. Poznavanje kurikuluma, zadaće ili ispita koje njihova djeca trebaju raditi ili se pripremati, omogućuje roditeljima da prate svoju djecu, provjere rade li zadaću, reguliraju neobrazovne aktivnosti svoje djece (npr. koliko vremena provode u igri video-igre, gledajte TV ili s prijateljima) i razmislite o obiteljskim obrazovnim aktivnostima (npr. odlazak u muzeje, odlazak u knjižnicu).

Kako škole i odgajatelji mogu njegovati angažman roditelja/obitelji/ zajednice?

Škole i odgajatelji mogu negovati roditeljski/obiteljski angažman:

- Otvaranje škole roditeljima i obiteljima.
- Pozivanje roditelja na prezentacije (npr. glazbu, predstave, debate) od strane nastavnika i učenika.

- Uspostavljanje učinkovitog komunikacijskog sustava roditelja i učitelja. Gdje je potrebno, dovođenje prevoditelja iz manjinskih zajednica koji možda ne razumiju u potpunosti školske rutine (kao što su disciplinske mjere). Odvojene prezentacije roditeljima iz manjinskih (jezičnih) zajednica ponekad mogu biti potrebne, također kako bi se stvorio siguran prostor za razgovor o pitanjima koja utječu na njihovu zajednicu.
- Podrška roditeljima koji su dulje u zemlji da postanu prevoditelji i resurs za druge roditelje.
- Pružanje mogućnosti roditeljima da doprinesu školskim aktivnostima i događajima, kao i izvannastavnim aktivnostima.
- Organiziranje redovitih školskih druženja na kojima se s roditeljima istražuje niz obrazovnih tema, također na primjer evaluacija školske godine s roditeljima na kraju godine.
- Pretvaranje škole u resurs za roditelje.
- Organizirati velike umjetničke projekte zajednice (murale, skulpture, povijesni spomenici, itd.)
- Organiziranje jutarnjih kava za roditelje.
- Gdje je moguće, otvaranje škole nakon radnog vremena kako bi roditelji učili i pohađali tečajeve (npr. jezik). To posebno može promicati među zajednicama s nedostatkom usluga da je škola tu za njih i njihovu djecu, a ne kao 'vanzemaljska institucija'.
- Uspostavljanje programa u kojima se vrednuju i razmatraju mišljenja i stavovi roditelja i obitelji o školi i procesu učenja njihove djece.

Ako roditelji ili obitelji nemaju pristup internetu, škole i odgajatelji možda će morati razmisliti o alternativnim načinima komunikacije s roditeljima.

Kako škole mogu ocijeniti angažman roditelja/obitelji?

Evaluacija angažmana roditelja može se odvijati unutar i izvan škole:

- Unutar škole, broj roditeljskih grupa, sastanaka, sjednica i aktivnosti koje su inicirane od strane roditelja može se procijeniti promatranjem i u obliku. Aktivnosti koje su organizirali roditelji

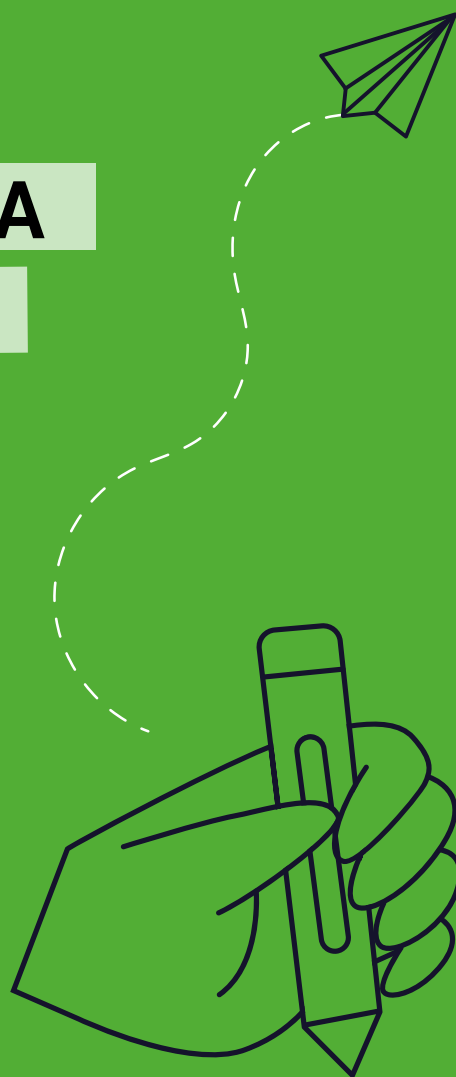
31 Vidjeti: Flores, RQ, Morgan, P, Rivera, L. i Clark, C. (2019). Angažman Latinx obitelji u školama i okolnim zajednicama: Procjena utjecaja razvoja roditelja (i drugih članova obitelji) na poboljšanje obrazovnih ishoda učenika u osnovnoj školi genskog odjela. *Obrazovne znanosti*, 9(2), 149-159. <https://doi.org/10.3390/educsci9020149>

- i njihova učestalost se računaju u takvim evaluacijama.
- Neki roditelji ne govore jezik škole. Ključno je pronaći načine kako ih uključiti u evaluacije. To se može učiniti, na primjer, putem google translatea ili on-line programa za prevođenje, koji postaju sve bolji.
  - Kućne posjete učitelja ili nastavnika također su načini na koje se može procijeniti angažman roditelja, budući da će roditelji težiti detaljima o svojim zabrinutostima u vezi s obrazovanjem svoje djece, a učitelji mogu prikupiti takve podatke kako bi bolje podržali roditelje.
  - Telefoniranje roditeljima putem WhatsApp a, slanje e-pošte roditeljima ili slanje anketa roditeljima još je jedan način da se roditelji angažiraju pojedinačno ili u grupama.

**7. PRAKSA ZA
INKLUZIVNE
ŠKOLE**

7. PRAKSA ZA INKLUZIVNE ŠKOLE

Promicati uključivanje u učionicu i učenje

Što znači promicati inkluziju u razredu i učenju i zašto je to važno?

Promicanje inkluzije u učionici i učenju podrazumijeva poduzimanje koraka kako bi se osiguralo da sva djeca ostvare svoj puni potencijal. Umjesto promicanja učenja učenika koji su već uključeni u razred i koji aktivno sudjeluju u aktivnostima, učitelji trebaju primijeniti strategije koje uključuju manje angažirane učenike, koji obično izostaju ili ne sudjeluju u predloženim obrazovnim i izvannastavnim aktivnostima. Pronalaženje razloga zašto učenici ne sudjeluju je bitno kako bi bili sigurni da se mogu uključiti. Često to podrazumijeva stjecanje povjerenja učenika da uđe u smislen razgovor.

Sretan put!

Scenarij igranja uloga za studente u multikulturalnim okruženjima: ova inkluzivna praksa ima za cilj podići svijest učenika o kulturnoj raznolikosti i značajkama koje dijele različite kulture. Svaki student dobiva putovnicu. Studenti se pretvaraju da su putnici, koji obilaze različita mjesta i tijekom svog putovanja upoznaju se s domaćom kuhinjom. Učenici djeluju kao tim, izražavajući se na različite načine: govorom, govorom tijela, slikanjem i glumom. Učenici predstavljaju svoje artefakte, crteže, slike i spise, motivirajući svoj razred partnerima kako bi se upoznali s različitim kulturama. Također uče različite recepte iz cijelog svijeta

Kako škole i učitelji mogu promicati inkluziju u razredu i školi?

Škole i učitelji mogu promicati inkluziju u razredu i školi³², na primjer, od strane:

- Uspostavljanje načina identificiranja procesa isključivanja i razvoj strategija za njihovo rješavanje. To može značiti da ste prošli obuku ili da učitelji pohađaju tečajeve koji se fokusiraju na ovo pitanje. U idealnom slučaju, takvi tečajevi su u tijeku kako bi se ugradili stalni povratni trenuci.
- Uključivanje školskog psihologa ili socijalnog radnika, koji može raditi s učiteljima na promicanju socioemocionalnog učenja u školi.
- Rad s nevladinim organizacijama i drugima na provedbi učinkovitih programa za suzbijanje zlostavljanja i socio-emocionalnog učenja.
- Imati školski etos koji spominje uključenost u svoju filozofiju i misiju.
- Nagrađivanje ponašanja među učenicima koji preuzimaju inicijativu da uključe vršnjake koji su skloni biti isključeni.
- Korištenje učenja temeljenog na projektu.

PRIMJER:

Učitelji mogu poboljšati inkluziju i sudjelovanje korištenjem suradničkog učenja koje može imati oblik:

- Korištenje online dokumenata za suradnju
- Kooperativni ispiti (od studenata se traži da rade zajedno kako bi ispunili ispitno pitanje)
- Šetnje galerijom (učenici odgovaraju na upite i komentare jedni drugih)
- Metoda Jigsaw (učenici stječu stručnost u jednom aspektu, zatim poučavaju vršnjaci i rade zajedno kako bi dovršili zadatak)
- Razmišljaj-upari-dijeli (učenici razmišljaju o odgovoru na pitanje, razgovaraju s partnerom, a zatim dijele s razredom)
- Grupna istraga
- Složeno uputstvo
- Radni listovi (zadaci u razredu)
- Omoti (aktivnosti samokontrole oko zadatka).

32 Vidi npr. Callingham, M. (2016). Uključivanje učenika u uključenost učenika u učenje. Međunarodni časopis o školskoj disafekcion, 12(1), 3-22.

Kako se može vrednovati uključivanje učenika u učionicu i učenje?

Procjena inkluzivnosti učionice i učenja može se, na primjer, provesti kroz opažanja (tko ne sudjeluje), putem anonimnih upitnika danih učenicima o njihovom osjećaju pripadnosti. Omogućavanje učenicima pristup školskim psiholozima i socijalnim radnicima, kao i poticanje učenika da povremeno razgovaraju s njima (može biti strukturirano) može pružiti informacije o tome koliko je škola inkluzivna. Posljedica može biti promjena politika, razvoj novih projekata koji promiču inkluziju, traženje vanjske pomoći (npr. obuka), male prilagodbe ili osjećaj ponosa što sve ide dobro.

Razviti školsku kulturu/etos koji poznaje učenike i obitelji

Što znači razvijati školsku kulturu/etos koji poznaje učenike i obitelji i zašto je to važno?

Razvijanje školske kulture/etosa koji poznaje učenike znači da su svi ljudi u školi predani razumijevanju sastava i raznolikosti učeničkog tijela, identificiranju potreba i vrijednosti učenika i njihovih obitelji, te znanju što smatraju važnim. Jasno je da su socio-ekonomska pozadina učenika, njihova rasa/etnička pripadnost, vjera, spol, sposobnosti učenja, kao i njihova prethodna migracijska povijest važni prediktori o tome jesu li neki studenti možda u većem riziku od drugih da se odustanu i na kraju rano napustiti školu. Ipak, poznavanje sastava svoje škole ne znači označavanje učenika kao više 'rizičnijih' od drugih, već radije osmišljavanje strategija koje omogućuju svim učenicima da se osjećaju uključenima i uključenima u nastojanju da se spriječi i riješi isključenost.

Kultura škole treba odražavati zajednicama kojima služi, a predstavljanje roditelja i učenika treba biti vidljivo u cijeloj školi u prikazima, slikama ili izjavama koje dočaravaju etos školske kulture. Ako je škola odradila svoj posao u poznavanju roditelja, roditeljske grupe za odlučivanje, organiziranje događaja ili jednostavno pomaganje u učionicama trebali bi biti uobičajeni. Isto tako, učenike i njihovo etničko, kulturno i jezično porijeklo treba prepoznati kroz događaje, simbole ili proslave u školi. Poštivanje kulturnog mozaika koji je stvoren predstavljanjem svih, uključujući učitelja, učenika, ad-

ministratore, osoblje i roditelje unutar škole, izjava je da roditelji i učenici predstavljaju kulturu/etos škole.

Kako škole mogu upoznati svoje učenike i obitelji?

Škole mogu upoznati svoje učenike na sljedeći način:

- Stjecanje uvida u glavne karakteristike studentskog tijela i kako se to može promijeniti.
- Učitelji koji osposobljavaju bolje identificiraju različite potrebe učenika.
- Poticanje suradnje sa stručnjacima, kako u školi tako i izvan škole, radi osmišljavanja strategija uključivanja i razumijevanja različitih potreba učenika. Suradnja sa savjetnicima, psiholozima, kulturnim stručnjacima i tumačima, kao stručnjacima, može pomoći školi da razvije potpuniju sliku.
- Uspostavljanje sastanaka s (neformalnim) vođama zajednice.
- Praćenje učenika tijekom vremena.

Uspostavljanje sustava ranog upozorenja koji otkriva one učenike koji su se počeli odvajati od škole pomaže u praćenju napretka učenika kako bi se spriječilo rano napuštanje škole. Indikatori ranog napuštanja školovanja lako se mogu identificirati iz obrazaca izostajanja s nastave, padova ocjena, socio-emocionalnog stresa i neprikladnog ponašanja.

PRIMJER:

Ključni element dopremanja i komunikacije s roditeljima je vidjeti na njih kao na resurs. Korištenje pozitivnih uzora iz zajednice, posebno onih koji su prevladali nevolje (i možda su čak razmišljali o napuštanju škole), može nadahnuti mlade ljude i pomoći im da shvate da mogu uspjeti.

Kako se može ocijeniti kultura/etos škole koja poznaje svoje roditelje i učenike?

Školsko osoblje može u dogovorenim intervalima razmišljati jesu li dovoljno svjesni dinamike koja se događa u lokalnoj zajednici i koristi li škola uspješno lokalne kulture. Razgovori s roditeljima i (neformalnim) lokalnim čelnicima također mogu dovesti do procjene zadovoljstva li škola u dovoljnoj mjeri potrebe zajednice i mogu se osmisliti zajedničke strategije kako bi škola postala inkluzivnija.

Ugradite kulturu učenika u etos škole

Što znači ugraditi kulturu učenika u školski etos i zašto je to važno?³³

Pozdravljanje i ugrađivanje kultura, identiteta i interesa učenika u školu znači da učenici sebe vide predstavljenima u školi na različite načine. Vidjeti svoju kulturu zastupljenu u nastavnom planu i programu škole i u aktivnostima koje se oblikuju oko učeničkih interesa i identiteta može motivirati učenike iz različitih sredina.

Kako se kultura učenika može ugraditi u etos škole?

- Korištenjem školskog okruženja za povezivanje s kulturama učenika.
- Pravljenje manjih prilagodbi nastavnog plana i programa, na primjer u lektiri koja se radi u nastavi. Uključivanje interesa inkulture učenika u nastavni plan i program, čak i mogućnost da učenici zajedno stvaraju kurikulum. To je posebno važno u društvenim studijama, geografiji, povijesti, građanskom obrazovanju, etici itd.
- Dopuštajući učenicima da govore svojim jezikom.

- Poticanje učenika da provode istraživanje o vlastitom kulturnom porijeklu kada rade na projektu. To može uključivati povezivanje na mreži (i intervjuiranje) s rođacima i zajednicama iz kojih su došli njihovi roditelji ili bake i djedovi.
- Eksplicitno odražavajući kulturu učenika u viziji i misiji škole.
- Predstavljanjem učeničkih kultura u školskom okruženju.
- Pozivanjem roditelja ili (neformalnih) vođa zajednice da zajedno podučavaju određene lekcije kako bi se dom povezao sa školskim kulturama.

Školsko okruženje može biti medij za povezivanje s kulturama učenika tako da se od učenika može tražiti da naprave autoportrete, murale i izložbe svojih identiteta i kultura kao dio aktivnosti u učionici i školi i koje, uz odobrenje roditelja, mogu se izlagati u školskim učionicama, zidovima i hodnicima te zajedničkim prostorima.

Kako bi se pozdravile kulture učenika, učenicima bi trebalo omogućiti da govore svoje domaće jezike. U nekim školama to još uvijek nije dopušteno ili čak kažnjeno. Djeca i mladi migranti s migracijskom pozadinom suočeni su s pritiskom da govore samo jezikom zemlje domaćina. Kada učenicima nije dopušteno govoriti jezikom svog naslijeđa, učenici migranti dobivaju poruku da škola nije njihova, da ne pripadaju školi ako se ne povinuju. Nadalje, kada djeci i mladima migrantima nije dopušteno govoriti svoj jezik, drugi učenici propuštaju priliku da uče i cijene druge kulture i druge jezike.

PRIMJER:

U zajedničkim prostorima škole mogu se ugoditi učeničke predstave u obliku kazališnih, s lam pjesničkih ili sportskih natjecanja. Digitalno školsko okruženje također se može koristiti za uključivanje videa ili blogova koje su napravili učenici kao dio aktivnosti u učionici ili školskih projekata

³³ Vidi npr. O'Gorman, E., Salmon, N., & Murphy, CA (2016.) Škole kao utočišta: sustavni pregled kontekstualnih čimbenika koji doprinose zadržavanju učenika u alternativnom obrazovanju. Međunarodni časopis za inkluzivno obrazovanje, 20(5), 536-551. <https://doi.org/10.1080/13603116.2015.1095251>

Oblikovanje kurikuluma oko identiteta i interesa učenika učinkovita je mjera za ugrađivanje kulture učenika u etos škole. Kada učenici uče o temama koje govore o njihovom identitetu, porijeklu, kulturi i interesima, vjerojatnije je da će se osjećati uključenima u školu, razviti osjećaj povezanosti i pripadnosti školi, motivirajući ih da nastave školovanje. Iako učitelji i škole često nemaju dovoljno ovlasti za odabir vlastitog kurikuluma i moraju biti u skladu s nacionalnim smjernicama, učitelji mogu oblikovati zadatke, razredne aktivnosti i projekte koji govore o znanju i interesima učenika. Oni također mogu kreirati kratke module koji dodaju te dijelove nastavnog plana i programa.

Kako se može vrednovati ugrađivanje kulture učenika u školski etos?

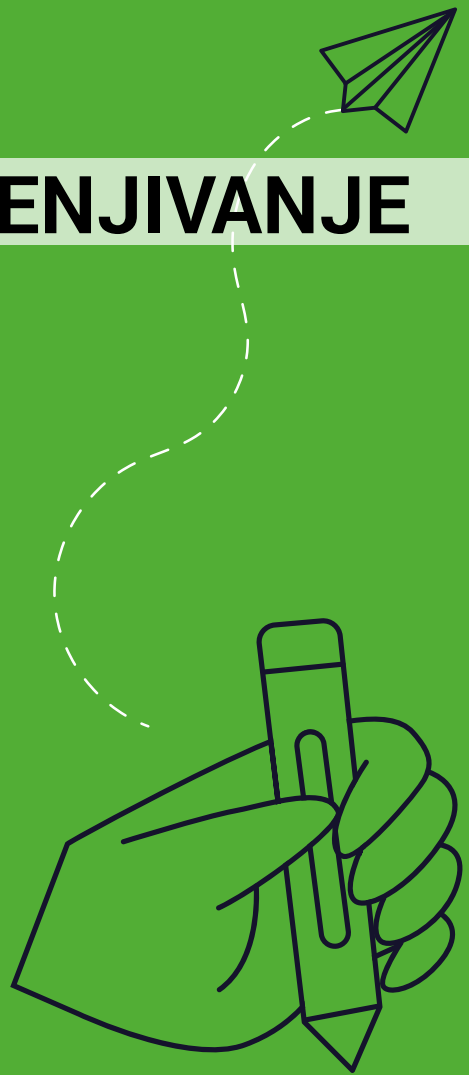
Alati za promatranje, čitanje poezije, blogovi, projekti, aktivnosti nakon škole ili kazališne predstave sve su to sredstva za procjenu u kojoj je mjeri kultura učenika ugrađena u školu. Sam kurikulum može se analizirati kako bi se utvrdilo koji elementi kulture učenika nedostaju u redovnom kurikulumu.

PRIMJER:

- Kulture i jezici učenika mogu se predstaviti u školi prikazivanjem citata napisanih na različitim jezicima i odabira učenika i nastavnika u učionici, hodnicima i zajedničkim prostorima
- Kulture i jezici učenika mogu biti zastupljeni u školi aktivnim odabirom, gdje je to moguće, osoblja i učitelja iz različitih kultura, tako da se učenici vide odraženim i zastupljenim ne samo u školskom okruženju nego i u školskom osoblju.

8. SAMOOCJENJIVANJE

8. SAMOOCJENJIVANJE

Provoditi kritičku i realističnu samoevaluaciju škole

Što znači provoditi kritičku i realno samovrednovanje škole i zašto je to važno?

Provođenje kritičke i realistične samoevaluacije temeljene na dokazima znači da svi članovi škola pokušavaju riješiti i razumjeti, korištenjem različitih strategija, u kojoj mjeri škola uzrokuje i/ili suzbija neangažiranost škole i ESL. Takva je evaluacija kritična jer škole prepoznaju što mogu učiniti bolje. Takva evaluacija mora biti realistična kako bi škola i odgajatelji mogli istražiti što mogu učiniti za rješavanje i rješavanje ranog napuštanja škole, s obzirom na raspoložive resurse.³⁴

Škole mogu postaviti ciljeve na početku školske godine koji se odnose na odustajanje od škole i ESL te na kraju godine procijeniti jesu li ciljevi ispunjeni.

Kako škole mogu provoditi kritičku i realno samovrednovanje škola?;

Škole mogu provoditi kritičku i realističnu samoevaluaciju:

- Provođenje istraživanja u cijeloj školi počevši od učionica.
- Poticanje samorefleksije među učiteljima, odgajateljima i školskim osobljem.
- Uključujući glasove studenata.
- Slušanje roditelja.
- Slušanje zajednice.

Kritičke i realistične školske samoevaluacije idealno koriste kvantitativne i kvalitativne podatke. To posebno može biti slučaj za veće škole sa stotinama učenika. Često učitelji matematike ili školski psiholozi (obučeni za statistiku) mogu ponuditi pomoć u prikupljanju i analizi podataka.

Škole također mogu prikupljati informacije za provođenje kritičke i realistične samoevaluacije:

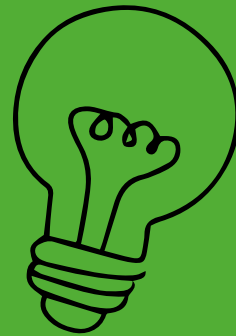
- Promatranje prakse u učionici nakon čega slijedi strukturirana rasprava o tome što se dogodilo.
- Osposobljavanje nastavnika za, na primjer, akcijsko istraživanje i njihovo predstavljanje vlastitih nalaza kolegama.
- Promicanje prostora u kojem školsko osoblje, učitelji i ravnatelj mogu raspravljati o statističkim dokazima u vezi s rezultatima testiranja, registrima pohađanja ili zapisima o isključenju.
- Stalna obuka nastavnika o tome kako provoditi samoevaluaciju i kako koristiti rezultate.

Prilikom provođenja realnih i kritičnih samovrednovanja škole potrebno je razumjeti nekoliko glasova, osim nastavnika i školskog osoblja:

- Glasovi i mišljenja studenata. Tu ulogu često obavljaju studentska vijeća. Takva vijeća treba shvatiti ozbiljno, budući da učenička vijeća prečesto postoje, ali nemaju stvarnu agenciju.
- Slušanje roditelja jednako je važno i za škole. To se može odvijati kroz ankete pojedinih roditelja ili kroz roditeljske organizacije
- Slušanje zajednice. Kada se odvijaju aktivnosti kao što je Service Learning, zajednica postaje ključni partner u učenju učenika.

34 Za pregled literature o 21 instrumentu za mjerenje školskog angažmana i odsustva: Vidi npr. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED514996.pdf>

**9. INSPIRATIVNE
KONKRETNE
INICIJATIVE
IZ PICESL
PARTNER ŠKOLA**

9. INSPIRATIVNE KONKRETNE INICIJATIVE IZ PICESL PARTNER ŠKOLA

PICESL partnerske škole razvile su sljedećih osam konkretnih inicijativa i svaka predstavlja različitu razinu fokusa, kao program za cijelu školu, kao u slučaju uslužnog učenja, kao aktivnost u učionici ili kao ljetni ili poslijeskolni program ili aktivnost što omogućuje učenicima da budu aktivni.

Predstavljene su konkretne inicijative ICS škole "Giovanni Falcone" u Palermu, Italija, a zatim i CEIP Malala škola u Seville, Španjolska, zatim inicijative iz Agrupamiento de Escolas do Cerco do Porto u Portugalu i konačno inicijative iz škole Vladimira Nazora u Zadaru, Hrvatska. Za svaku od ovih škola, a u cijeloj školi program am ili inicijativa predstavljen nakon čega slijedi projekt koji se više temelji na klasi ili posebno.

Ne bi trebalo biti zapažano, a da kontekstualna pitanja moraju biti ozbiljno uzeti u obzir kako bi se procijenila vrijednost inicijative. U slučajevima kada su djeca izložena ograničenim ekonomskim resursima ili nisu imala priliku putovati ili doživjeti promjenu mjesta održavanja izletom, na primjer, ljetni kamp postaje jedan od najvažnijih događaja koji ih podsjeća da imaju mnogo više za istražiti.

Edukativni ljetni kamp: inspirativna inicijativa ICS škole "Giovanni Falcone" u Palermu, Italija

Sljedećoj inspirativnoj inicijativi pridonijela je ICS škola "Giovanni Falcone" u Palermu, Italija, učiteljice Maria Grazia Savarino i Rosaria Sconzo, koje podučavaju zdravstvena i ekološka pitanja djeci osnovnih škola, uzrasta 10 u 5. th razreda, koji se odnosi na temu 'Odnosi i afektivno obrazovanje'.

Što je fokus ove inicijative?

Opis Ovo je izvannastavna aktivnost koja se sastoji od obrazovnog praznika, tj Campo Estivo (Ljetni kamp), gdje se studenti okupljaju na tjedan dana. Ključni im je cilj da upravljaju svojim unutarnjim i vanjskim životnim prostorom, uz pomoć učitelja škole. Od učenika se očekuje da prenesu dinamiku školskog okruženja izvan školskog konteksta. Osim njegovanja opuštene atmosfere, u kojoj se mogu izgraditi ili učvrstiti prijateljstva,

od njih se očekuje i preuzimanje odgovornosti za svoje postupke i za okruženje kampa. To uključuje važnost tipičnih školskih rutina, kao što je na vrijeme. Dok učitelji organiziraju jutarnje aktivnosti na plaži i sportske događaje, večernje programe vodi stručnjak koji organizira lov na blago, DIY aktivnosti, likovne aktivnosti i igre uloga za uključivanje učenika. Program filmskog kluba tijekom večeri, nakon večere, upotpunjuje dan.

Glavni cilj i ciljevi

Glavni cilj ove inicijative je poticati jače odnose učenika i nastavnika.

Ciljevi:

- Učenici i nastavnici provode vrijeme zajedno u sigurnom, ali obrazovnom okruženju.
- Učenici razvijaju čvršće odnose s vršnjacima.
- Učenici i nastavnici razvijaju čvršće odnose. Učitelji promatraju i upoznaju učenike u drugačijem kontekstu.
- Učitelji razvijaju ideje o tome kako se uključiti i raditi s učenicima promatrajući ih u drugom okruženju.
- Učenici razvijaju pozitivnije stavove i stavove nastavnika, a nadamo se i školski i školski rad.

Partnerstva Ideja za ovu inicijativu bio je nacionalni projekt "E!State!Liberi". Škola je surađivala s Associazione Libera za ljetni kamp. Associazione Libera je udruga osnovana radi promicanja demokratskih načela socijalne pravde i borbe protiv ilegalnih aktivnosti. Ova organizacija provodi projekte i organizira aktivnosti na imovini koja je oduzeta od kriminalnih organizacija, a zatim se koristi kao obrazovni centri. U ovom kontekstu, Associazione Liberapružuje stambeni objekt u blizini plaže izvan Palerma, gdje se održava ljetni kamp. Dio simbolične poruke je promicanje poštivanja zakonitosti u lokalnim kontekstima koji su često obilježeni kriminalom. Udruga se također brine o kuhanju i čišćenju. Ljetni kamp je bio besplatan za studente i nastavnike koji volontiraju. Autobus koji vozi učenike i nastavnike do stambenog objekta osigurava vojska i stoga je također besplatan.

Ciljani učenici i nastavnici koji sudjeluju U prošlosti je ljetna škola bila usmjerena na učenike, na temelju njihovog akademskog uspjeha tijekom školske godine, ali i na njihovoj predanosti i potencijalu za poboljšanje u učenju. U posljednjem kampu sudjelovalo je ukupno 14 učenika (6 muškaraca i 8 djevojaka), od kojih su neki imali posebne potrebe. To je zbog ograničenog

broja financijskih i kadrovskih resursa (dva su se učitelja dobrovoljno prijavila za stvaranje omjera između učenika i nastavnika 7:1). Od sudionika se očekivalo da pokažu razumnu količinu autonomije i osobne odgovornosti, zbog malog broja nastavnika/ odgajatelja na raspolaganju i okruženja aktivnosti (morska i šuma). Obitelji su bile dobrodošle u posjetu na kratko vrijeme.

Zašto je ova inicijativa učinkovita?

Ljetni odmori često znače da se učenici nekoliko mjeseci odvajaju od svog obrazovnog učenja. Ljetni obrazovni programi, kako su ovdje zamišljeni, mogu popuniti prazninu u smislu učenja i mogu povezati sadržaj učenja s uživanjem. Provođenje tjedna sa grupom školskih vršnjaka i učitelja može stvoriti zajednicu učenja unutar šire zajednice, povezati neformalno s formalnim i može pomoći u jačanju veza. Promatrajući učenike u neformalnoj situaciji, učitelji saznaju mnogo o učenicima i na temelju tih znanja mogu djelovati tijekom školske godine. Škola je primijetila da su učenici stvorili jače odnose s vršnjacima, pomažući im da se osjećaju dijelom školske zajednice. Učitelji i učenici razvili su čvršće odnose, što je olakšalo učenje tijekom cijele školske godine.

Kako se može ocijeniti ova inicijativa? U školskim ustanovama učitelji mogu učiniti sljedeće kako bi procijenili uspjeh ove inicijative:

- Procijenite razinu motivacije i školskog angažmana učenika (kao i druge socio-emocionalne mjere) na početku školske godine kroz razgovore, pisane bilješke, upitnike i druge

relevantne vježbe/aktivnosti koje se prikupljaju. Ista procjena može se učiniti za sudionike ljetnog kampa na početku sljedeće školske godine kako bi se vidjelo jesu li postignuti rezultati. Kao, mjerenja prije i poslije mogu se obaviti u smislu akademskog uspjeha.

- Procijenite motivaciju učenika, pohađanje i angažman tijekom cijele godine prije kampa, a zatim i u godini nakon kampa – provjerite postoji li razlika između grupe u kampu i ostalih učenika koji su htjeli sudjelovati, ali nisu mogli sudjelovati iz bilo kojeg razloga.
- Izradite mjeru očekivanja učenika i nastavnika prije ljetnog kampa, a zatim ako su očekivanja ispunjena nakon ljetnog kampa.
- Upotrijebite upitnik za identificiranje prijavljenih razina zadovoljstva učenika i nastavnika.
- Neka učenici iznesu svoja iskustva (pozitivna i negativna) tijekom ljetnog kampa s drugim učenicima i nastavnicima nakon ponovnog početka školske godine.
- Organizirajte sastanke učitelja kako biste razmotrili, raspravljali i implementirali strategije za uključivanje i poticanje drugih učitelja da sudjeluju u ljetnom kampu sljedeće godine

Roditelji koji daju suglasnost za ljetni kamp, također mogu dati povratne informacije:

- Roditelji daju strukturirane povratne informacije nakon posjeta kampu.
- Promatrajući pokazuju li roditelji povećani školski angažman nakon ljetnog kampa.

- Održavanjem fizičkih ili online sastanaka roditeljima kako biste dobili povratne informacije o ljetnom kampu (npr. rasprava u fokusnoj grupi).
- Traženjem od roditelja da daju povratne informacije u vezi s bilo kakvim promjenama u kućnom ponašanju njihove djece. To se može učiniti pomoću upitnika, fokus grupe ili druge dostupne metode.
- Ako se dogode situacije poput zatvaranja (npr. pandemija COVID-19-a), ljetni kamp licem u lice morat će postati virtualan. To zahtijeva značajnu predanost roditelja (budući da će djeca raditi od kuće) i školskog osoblja. Tehnologija tada postaje još važnija.
- Rad praktično zahtijeva značajne tehnološke vještine svih dionika

Kako ovu inicijativu mogu iskoristiti druge škole i učitelji u Europi?

- Ovu inicijativu može koristiti svaka škola koja želi dodati izvannastavne aktivnosti koje se protežu do ljeta, imaju dovoljno sredstava i imaju (moralnu i organizacijsku) podršku školskog vodstva. Roditelji i učitelji morat će vjerovati školi koja će organizirati kamp.
- Inicijativa bi mogla zahtijevati dodatna sredstva, poput državne potpore. U nekim slučajevima roditelji će imati financijska sredstva da pomognu u plaćanju kampa, u drugim slučajevima njihova socioekonomska situacija to neće dopustiti.
- Inicijativa treba privući učitelje koji su dostupni, zainteresirani i predani učenju djece.
- Iako nije uvjet u svim slučajevima, korisno je ako se suradnja odvija s vanjskim udrugama, nevladinim organizacijama ili drugim pratećim organizacijama.

Koje izazove treba prevladati prilikom provođenja ove inicijative?

- Potreba za financijskim i drugim sredstvima (takvo mjesto za domaćinstvo ljetnog kampa).
- Podrška školskog vodstva i dostupnost nastavnika.
- Učitelji ili mentori koji imaju stručnost u radu s učenicima s posebnim potrebama ili potencijalno ometajućim ponašanjem, budući da neki učenici koji će imati najviše koristi od ljetnog kampa, kao što je gore opisano, mogu spadati u ove kategorije.
- Potreba za organiziranjem aktivnosti u slobodno vrijeme u ljetnom kampu.
- Poticanje obitelji da školi povjere brigu o svojoj djeci.
- Uvjeriti sve uključene da ljetni kamp nije samo 'zabava'.

Online Snack: Inspirirajuća inicijativa ICS škole „Giovanni Falcone“ u Palermu, Italija

Sljedećoj inspirativnoj inicijativi pridonijela je škola ICS „Giovanni Falcone“ u Palermu, Italija, učitelji Giuseppe Virone (koji predaje matematiku) i Giovannella Trapani (koja predaje talijanski) srednjoškolskoj djeci od 11 godina, 6. razred („Scuola secondaria di I grado“, prema talijanskom školskom sustavu).

Što je glavni fokus ove inicijative?

Opis „Online Snack“ (Merenda Online) je izvannastavna, osmotjedna inicijativa koja se provodila tijekom karantina zbog COVID-19, ali može biti korisna u bilo kojoj usporedivoj situaciji. U ovoj inicijativi učenici su raspoređeni na rad sa starijim mentorom (srednjoškolcem) s kojim se redovito susreću online izvan svojih virtualnih sati. Učenici uče da je za pripremu zalogaja ili jela potrebno vrijeme, istraživanje potrebnih sastojaka i njihovih hranjivih vrijednosti, te da jelo koje se priprema ima kulturno-povijesno značenje. Pritom učenici usavršavaju svoje istraživačke vještine i uče o važnosti zdrave hrane i kulturološkim konotacijama hrane. Svaki tjedan, učenici i njihovi dodijeljeni mentori sastaju se online zajedno s drugim učiteljima kako bi pokazali svoj napredak. Roditelji su dobrodošli da se pridruže online sastancima i pomognu svojoj djeci prikupiti sastojke potrebne za pripremu jela. Aktivnosti završavaju piknikom licem u lice na kraju svakog karantina, tijekom kojeg učenici mogu osobno upoznati svoje učitelje, donijeti svoje posuđe i konzumirati ih dok svoja iskustva dijele s učiteljima, učiteljima i roditeljima.

Cilj i ciljevi

Cilj ove inicijative je zadržati učenike uključene u školskoj zajednici tijekom zatvaranja škola. Ciljevi:

Studenti provode vrijeme zajedno s drugim studentima u neakademsom radu.

Učenici doprinose aktivnosti i na kraju je opipljiv rezultat.

Učenici provode vrijeme na internetu unutar 'okvira' škole, ali poduzimaju društveni i neakademski cilj.

Svi učenici imaju koristi od mentorskog odnosa.

Učenici i učitelji uključuju i surađuju s roditeljima i obitelji kako bi postigli konačni rezultat. Učenici uče/daju organizacijske i kulinarske vještine tijekom cijele aktivnosti.

Učenici uče/prenose znanje o hrani, prehrani i kulturi tijekom cijele aktivnosti.

Partnerstva i izbor mentora U školi ICS "Giovanni Falcone" ovu inicijativu pokrenuli su učitelji i mentori na dobrovoljnoj osnovi, bez financijskih sredstava. Međutim, bila su potrebna partnerstva koja bi osigurala potencijalne srednjoškolske učitelje za sudjelovanje u ovoj inicijativi. Online Snack je izveden u suradnji s Consulta Studentesca Provinciale, koji je središnji školski ured koji upravlja kolektivom učenika u pokrajini Palermo. TheConsulta Studentesca Provinciale proširio poziv za učitelje u srednjim školama u Palermu i učitelje u dobi od 16-18 godina.

Na poziv se dobrovoljno odazvalo oko 45 učenika (u dobi od 16-18 godina).

Kao posljedica izvanrednog stanja, kriteriji korišteni za odabir srednjoškolaca bili su usmjereni uglavnom na potrebne meke vještine: učitelji su morali biti strpljivi, uporni, poštovani, uravnoteženi i angažirani.

Nekoliko drugih ključnih karakteristika koje treba uzeti u obzir bile su fleksibilnost, pouzdanost i sposobnost rada s učenicima svih razina vještina, ICT vještine, snažne međuljudske vještine i istinska želja za pomaganjem mlađim učenicima. Iskustvo s raznim vrstama skrbi o djeci ocijenjeno je korisnim, ali ne i apsolutno potrebnim.

Organizacija

U školi ICS "Giovanni Falcone" ovu inicijativu razvila je grupa od 2 učitelja, 6 nastavnika i 6 učenika iz 6th razred. Dok su učitelji i učenici dobrovoljno sudjelovali, učitelji su kontaktirali šest obitelji učenika, koje su odobrile sudjelovanje svoje djece u projektu. Kao rezultat toga, 6 talijanske djece (2 muškarca i 4 ženske), u dobi od 10 do 11 godina, iz istog razreda, sudjelovalo je i pokazalo veliku predanost aktivnostima učenja na daljinu koje su se provodile tijekom karantene. Roditelji su također pozvani da sudjeluju u online susretima svoje djece s tutorima i učiteljima. Budući da je nedostatak uređaja bio jedan od ključnih izazova, škola je učenicima 6. razreda osigurala potrebne tehnološke uređaje.

Aktivnost korak po korak

Svi sudionici (učitelji, mentori, studenti) sudjelovali su na prvom online sastanku. Učitelji su uveli aktivnost i dodijelili mentore (prema gore navedenim kriterijima): učiteljice studentima i mentore studentima.

Tijekom brainstorminga svaki je učenik odabrao jelo za pripremu.

Alternativna aktivnost mogla bi biti uvođenje teme s učiteljima koji učenicima pokazuju neke slike s različitim jelima (tipična ili internacionalna) i pitaju ih znaju li njihova imena. Tada bi se svakom učeniku moglo dodijeliti jelo za istraživanje.

Tijekom 8-tjedne aktivnosti svaki je učenik uz pomoć svog mentora napravio detaljnu studiju o odabranom jelu: povijesno i zemljopisno podrijetlo, anegdote, hranjive vrijednosti, kulturna značenja i tako dalje.

Tutor i tutee sastajali su se na internetu dva puta tjedno. Na kraju detaljne studije nastao je rad kako bi se prikazalo provedeno istraživanje.

Potom je svaki učenik pripremao zadano jelo kod kuće, uz pomoć i nadzor od strane mentora (online) i roditelja. Važno je naglasiti da su učenici za pripremu jela morali izvršiti matematičke izračune (težine, količine...), što je važno kada se rade zadatke iz stvarnog svijeta.

Na kraju karantina, u lipnju, u gradskom parku održan je piknik s učiteljima, mentorima i učenicima. Učenici su donijeli svoja domaća jela, prezentirajući zadano jelo, dok su nastavnici ocjenjivali cijeli zadatak.

Svi učenici su iskustvo ocijenili vrlo pozitivnim.

Zašto je ova inicijativa učinkovita?

Ova inicijativa ima utjecaja jer:

Održava učenike uključenim u školu tijekom blokade, dok učenicima omogućuje da usavrše svoje istraživačke vještine i organizacijske vještine potrebne za izvođenje projekta.

Omogućuje stvaranje pozitivnih odnosa sa starijim učiteljima koji funkcioniraju kao uzori i mogu potaknuti učenike da ostanu u školi i nastave u srednjoj školi i dalje.

Jača veze između učenika i nastavnika, budući da učitelji funkcioniraju kao posrednici, mogu dijeliti i uživati u obrocima povezanim s inicijativom tijekom posljednjeg sastanka licem u lice.

Uspostavlja kontakt učitelja i roditelja tijekom izolacije, kada se takvi kontakti mogu raspasti, te potiče suradnju učitelja i roditelja.

Potiče angažman roditelja u aktivnostima učenika, budući da su roditelji ključni za pomoć učenicima u rješavanju praktičnih problema vezanih uz izvršavanje zadatka (npr. pomoć u nabavci namirnica i pomoć učenicima tijekom kuhanja).

U kojim se vrstama konteksta ova inicijativa provodi?

Budući da je ova inicijativa praktična i opipljiva, može se provesti u svakoj školi u kojoj mladi pokažu interes, posebno tijekom karantina ili kada COVID-19 ili slična ograničenja sprječavaju odvijanje izvannastavnih aktivnosti. Učenici dobivaju priliku istraživati i razvijati vlastite sposobnosti za provođenje istraživanja, provođenje inicijative od početka do kraja i pregovaranje o odnosima sa starijim vršnjacima, roditeljima i učiteljima. Nadalje, ono što nauče iz ove inicijative može se prenijeti u druge projekte u školama budući da učenici postaju inspirirani da nastave i ostanu u školi. Ova inicijativa može se provoditi i tijekom redovitih sati nastave kako bi se potaknuli mentorski odnosi, odgovornost među starijim učenicima, a možda i kao prijelaz iz osnovne u srednju školu.

Kako se može ocijeniti ova inicijativa?

- Učitelji mogu učiniti sljedeće kako bi ocijenili uspjeh ove inicijative:
- Promatrajte ponašanje učenika tijekom digitalne nastave dok se inicijativa provodi i zabilježite njihovu razinu sudjelovanja.

- Promatrajte ponašanje učenika, pohađanje i domaće zadaće tijekom zatvaranja škole i mjerite ih s drugim učenicima koji su također bili zainteresirani za sudjelovanje u aktivnosti, ali nisu mogli.
- Uključite učenike u pripovijedanje i razmjenu svojih iskustava, opisujući inicijativu Online Snack unutar razreda kako biste procijenili kako se osjećaju u vezi s inicijativom.
- Neka se učenici uključe u samoprocjenu (kako misle da su se izveli i ako su mogli bolje, kako bi se sljedeći put mogli poboljšati)
- Organizirajte sastanak s tutorima i učiteljima na kojem mogu procijeniti i razgovarati o tome što je prošlo dobro, a što bi se moglo poboljšati.
- Organizirajte sastanke učitelja kako biste razmotrili, raspravljali i implementirali strategije za uključivanje i poticanje drugih učitelja da sudjeluju u inicijativi sljedeće godine.
- Svakodnevno posjećujte da vidite tko je prisutan, a tko nije.
- Upotrijebite upitnik kako biste identificirali prijavljene razine zadovoljstva učenika, učitelja, nastavnika i roditelja kako biste zadržali inicijativu za sljedeću godinu.

Roditelji također mogu zabilježiti svoje reakcije na iskustva svoje djece:

- Sudjelujući/promatrajući svoju djecu tijekom virtualnih susreta sa svojim učiteljima i tijekom posljednjeg susreta licem u lice.
- Prikupljanjem telefonskih poruka, pisanih poruka ili izjava koje pokazuju povećano sudjelovanje u školskim rutinama u njihovom svakodnevnom životu.
- Održavanjem fizičkih ili internetskih sastanaka s drugim roditeljima čija su djeca sudjelovala u školi koji ukazuju na jačanje odnosa između škole i obitelji.
- Izvještavanjem o razini svog zadovoljstva svjedočenjem promjena u ponašanju kod kuće uz popis za provjeru koji je dostavila škola i podijelio ga s učiteljima.

Kako ovu inicijativu mogu iskoristiti druge škole i učitelji u Europi?

- Ova se inicijativa može koristiti u drugim školama kako bi se aktivno uključili učenici tijekom karantina.
- Inicijativa se može replicirati u bilo kojem kontekstu jer je kreativna i uključuje studente jer inicijativa ima vidljive i opipljive rezultate.
- Ova inicijativa može privući učitelje koji su voljni i zainteresirani za upoznavanje učenikove obitelji i za stvaranje mosta između škole i njih.
- Ova inicijativa zahtijeva da tutori budu osposobljeni za razumijevanje asimetričnih odnosa između nastavnika i učitelja te da nauče kako ojačati takve odnose. Neke od ključnih karakteristika nastavnika su dobar i jasan komunikator, dobar slušatelj, sposobnost zadobivanja poštovanja od strane učenika, kao i uravnotežen, veseo i strpljiv.
- Provođenje ove inicijative u načelu ne zahtijeva mnogo resursa i partnerstva, osim zapošljavanja nastavnika u srednjim školama. Međutim, posjedovanje nekih resursa koji omogućuju studentima koji nemaju sredstava za sudjelovanje da to učine (npr. nedostatak digitalnih uređaja ili sredstava za kupnju materijala potrebnih za provedbu projekta) može biti izuzetno korisno.

Koji su izazovi koje treba prevladati prilikom provođenja ove inicijative?

- Školama možda nedostaju digitalni resursi (npr. nedostatak web kamere, nedostatak dobre internetske veze, nedostatak softvera, itd.) za provedbu ove inicijative. Učenicima i njihovim obiteljima također mogu nedostajati digitalni resursi. Kako bi to prevladale, škole mogu učenicima osigurati prijenosna računala za vrijeme trajanja inicijative, a zatim ih učenici vratiti školi. Škole također mogu učenicima dati SIM kartice potrebne podatke za provedbu inicijative do njezina završetka.

- Tutori su odabrani putem online intervjua i neizravnog znanja. Kako bi poboljšala selekciju, škola bi mogla od svojih učitelja zatražiti uputnice (na primjer, uvodno pismo).

Daljnje mogućnosti

Hrana je tema pogodna za usporedbu između različitih nacija i kultura, stoga bi mogla potaknuti razvoj aktivnosti od međunarodnog značaja s vršnjacima iz drugih naroda. Primjerice, mogla bi se organizirati školsko bratimljenje (suradnja između škola), posebno s onim školama u gradu s visokim postotkom stranih učenika. Inicijativa bi tako mogla uključivati razmjenu recepata i dovesti do završnog osobnog piknika (može se organizirati u jednoj od dvije škole, ali i u školskom vrtu, u gradskom parku ili na nekom drugom otvorenom prostoru)

Kurikulum za uslužno učenje: Inspirirajuća inicijativa za cijelu školu iz CEIP Malala škole u Sevilli, Španjolska

CEIP³⁵ Malala škola je škola koja u svojoj srži ima kurikulum Service Learning (SL). Ovaj pristup utječe na sve faze učenja i sve razine razreda. Ukupno devet učitelja, angažiranih na temelju državnog ugovora, čini nastavno osoblje, ali su učitelji s pola radnog vremena također ugovoreni da se osposobe za poučavanje SL³⁶.

Što je fokus inicijative Service Learning (u školi Malala)?

Opis

Service Learning je metodologija koja nadilazi tradicionalni kurikulum i uključuje služenje zajednici. Učenici uče pružajući uslugu zajednici. U školi Malala ova metodologija je središte školskog obrazovnog projekta. Različiti akademski tečajevi na razini predškolskog i osnovnoškolskog obrazovanja izgrađeni su oko ovog koncepta.

Škola blisko surađuje s društvenim organizacijama i udrugama kako bi unaprijedila učenje učenika i pomogla im u stjecanju specifičnih kompetencija i vještina.

³⁵ CEIP se odnosi na centar za predškolsko i osnovno obrazovanje, a Malala je ime mlade Pakistanke koja je međunarodno hvaljena zbog rada na promicanju prava mladih žena i cjelokupnog obrazovanja djece.

³⁶ Načela je sa španjolskog preveo David Gonzales, učitelj u školi CEIP Malala, koji predaje engleski jezik na drugom i trećem stupnju osnovne škole.

Jak je fokus na interkulturalnosti i brizi za socijalnu pravdu i održivost planeta.

Svake godine, počevši od 3rd godine ranog odgoja i obrazovanja (ECE) do 6th razreda osnovnog obrazovanja, učenici su izloženi različitim cjelogodišnjim SL projektima koji im pružaju višestruka iskustva. To uključuje:

U 3rd godina ECE: Projekt "Super maskote", za borbu protiv napuštanja kućnih ljubimaca.

U 4th godina ECE: "Super bočica", projekt poboljšanja obrazovanja o sigurnosti na cestama u našem gradu.

U 5th godina ECE: "Super chef", projekt za poboljšanje prehrane i pomoć ljudima koji se suočavaju s nedostatkom hrane.

U 1. razredu osnovne škole: "Drugi svjetovi", projekt za pomoć osiromašenim zajednicama u drugim dijelovima svijeta.

U 2. razredu osnovne škole: "Neizvjesno putovanje", projekt koji pomaže migrantima i izbjeglicama.

U 3. razredu osnovne škole: Projekt "Vidimo starce očima djeteta", projekt koji uključuje akcije skrbi s umirovljeničkom zajednicom u gradu.

U 4. razredu osnovne škole: Projekt "SOS Pachamama", projekt koji ima za cilj poboljšanje prirodnog okoliša.

U 5. razredu osnovne škole: "Pomoć Alejandru" projekt usmjeren na učenje znakovnog jezika kako bi se Alejandru, koji ima afaziju i ne čuje, pomogao u komunikaciji s kolegama iz razreda i učiteljima. Kad su učitelji naučili koristiti znakovni jezik, uspjeli su naučiti Alejandra i njegove kolege iz razreda da se odnose na drugačiji način.

U 6. razredu osnovne škole: Projekti "Sanitarna srca" koji su usmjereni na zdravstvene probleme u regiji

Cilj i ciljevi

Opći cilj ove inicijative za učenje kroz usluge je promicanje filozofije 'učenja kroz rad' među studentima kada je riječ o utjecaju na njihovo društveno okruženje.

Ciljevi:

Učenici i nastavnici se sastaju radi suradnje i razmjene mišljenja i ideja. Učenici uče da su aktivni građani i kreatori promjena u svojim zajednicama. Učenici su sukreatori projekata uz pomoć svojih učitelja.

Partnerstva Škola ima partnerstvo s više projekata u zajednici koje vode nevladine i druge organizacije³⁷, koji rade ruku pod ruku sa školom na promicanju učenja učenika. Nude usluge uaturi, priliku da se studenti angažiraju, istražuju i istražuju te intervjuiraju ključne članove zajednice za svoje projekte.

Zajedno s nevladinim organizacijama, škola definira vrste usluga koje se mogu angažirati u korist drugih, bilo u zemlji ili u inozemstvu. Od učenika se očekuje da se uključe u različite aktivnosti, uključujući izradu prezentacija (u školi i zajednici), izrada letaka itd. Škola također predstavlja svoje projekte drugim školama³⁸.

Studentski angažman Učenici blisko surađuju s nastavnicima i provode projekte koristeći kreativne i inventivne procese. Školu pohađa oko 500 učenika, a svaka učionica ima 26 studentima. Od svih se očekuje sudjelovanje u Service Learningu.

Zašto je Service Learning učinkovito?

- Postojeće društvene potrebe pretvaraju se u prilike za učenike da uče i to učenje čini smislenim. Kroz uslužno učenje učenici mogu vidjeti kako se njihovo znanje može primijeniti u praksi.
- Studenti postaju aktivni i svjesniji građani današnjice. Time se također podiže uloga i važnost škole u zajednici.
- Učenici stječu priliku za učenje radeći rad za opće dobro, te na taj način doprinose društvu. To im omogućuje da razviju osjećaj globalne kompetencije i svijest o svijetu oko sebe. Priprema ih da postanu dio uključivog i održivog svijeta.
- Service Learning pruža transformativni kontekst za učenje kroz rad u zajednici kako bi se pomoglo drugima. Čini učenje smislenijim i produbljuje razumijevanje.

37 Primjeri ovih nevladinih organizacija uključuju: Socijalizacija i komunikacija, nevladina organizacija posvećena osobama s posebnim potrebama; Ayandena (briga za napuštene životinje; lokalna policijska uprava; gradska vijećnica i udruga Enredando; Madre Coraje, udruga koja radi sa siromašnim ljudima u Peruu; Accem, koja radi s migrantima i izbjeglicama); Casa de Mayores, koja radi sa starijim osobama) Greenpeace, s fokusom na okoliš; i C i S, „Znanje i socijalizacija“, Centar za transfuziju krvi i bolnica Macarena.

38 Rad Škole Malala za svoj je rad dobio razne nagrade.

- Kroz ovu metodu učenici također uče i upoznaju članove društva koji su svoj život posvetili pomaganju drugima i doprinose zdravom i brižnijem svijetu.
- Učenici dobivaju priliku da se brinu za sebe, za druge i za ljude u svojim zajednicama (blizu i daleku), a to im omogućuje da razviju dublji osjećaj empatije prema drugima, što je bitno oruđe u borbi protiv, primjerice, vršnjačkog nasilja u školama.

Kako se može provoditi uslužno učenje?

Priprema i provedba³⁹

Svi projekti SL vezani su uz nastavni plan i program i predmete koji se predaju u školi. Učenici obično uče o akademskim sadržajima u školi, ali svoja znanja primjenjuju, ali i stječu nova znanja baveći se u stvarnom vremenu i realnim kontekstima s društvenim problemima i problemima u društvu. Nevladine organizacije imaju ključnu ulogu (za svaki projekt suradnja se odvija s jednom nevladinom organizacijom). Primjeri aktivnosti uključuju posjete i pomoć u staračkom domu ili drugoj školi u gradu ili suradnju s nevladinom organizacijom koja pomaže djeci u zemljama u razvoju. Glavni cilj je uvijek, od samog početka, razviti kod učenika osjećaj da su dio društva. Učenici stječu osjećaj da mogu napraviti razliku u ovom procesu. Učitelji olakšavaju razmišljanje učenika o tome kako mogu pomoći zajednicama i pojedincima koji se suočavaju s izazovima,

Aktivnosti SL provode se u tri faze, a faze rada su iste za sve grupe projekti. Obrazovni projekt škole koji sadrži smjernice koje se odnose na postupke moraju biti jasno upoznati svo osoblje i nastavnici. Osposobljavanje nastavnika također se održava svake godine i fokusira se na svaki korak koji se poduzima za provedbu SL-a, same projekte, ciljeve SL-a itd. mnogi novi učitelji nikada nisu radili na ovaj način. Učitelji se obično susreću s dizajniranjem raznih obrazovnih modula, proces koji traje oko 15-20 dana.

Prvi korak prema provedbi je kontaktiranje predstavnička nevladinih organizacija. Učitelji u školi istovremeno razvijaju nastavnu jedinicu, stvaraju vremenski okvir za različite aktivnosti povezane s tim programa i odlučiti koje će aktivnosti biti evaluirane. Tim također planira

za koje aktivnosti učenici trebaju preuzeti odgovornost i sadržaj tih aktivnosti. To se prezentira ostatku razreda, općenito koristeći video zapise, novine, itd. Nakon prezentacije, slijedi rasprava s učenicima o različitim elementima projekata. Na ovaj način namjera je kod učenika razviti osjećaj odgovornosti. Potiču se da pomognu u oblikovanju projekata. Nakon toga, studenti se upuštaju u analizu (kroz različite vrste istraživanja) pitanja koja će biti u središtu SL projekata. Ova analiza je potpomognuta tako što se učenicima prikazuju informacije na web stranicama, putem videa, novina itd. i usmjeravaju ih na druge izvore informacija. Učenici analiziraju izazove s kojima se susreću različite zajednice, a učitelji im pomažu da postanu svjesniji stvarnosti povezanih s time da su na neki način u nepovoljnom položaju (kao što je ograničenje resursa). Učenici također osmišljavaju kampanje za promicanje razumijevanja i svijesti. Velik dio rada učenika u ovoj fazi vezan je uz predmetno područje 'Gramatika', posebice zahtjeve vezane uz razumijevanje i usmeno govorenje. Ovaj gornji slijed sličan je za svaku grupu, ali sadržaj se razlikuje. osobito zahtjevi povezani s razumijevanjem i usmenim govorom. Ovaj gornji slijed sličan je za svaku grupu, ali sadržaj se razlikuje. osobito zahtjevi povezani s razumijevanjem i usmenim govorom. Ovaj gornji slijed sličan je za svaku grupu, ali sadržaj se razlikuje.

Osmišljavanje aktivnosti u sljedećoj fazi ovisi o skupini učenika, posebno s obzirom na njihovu dob, ali i nastavnicima odgovornim za rad u razredu i projektu kao i predstavniku nevladine organizacije. Iako postoji institucionalna memorija projekata provedenih prethodnih godina, svake godine proces se ponovno pokreće. Jedini aspekt koji ostaje isti je ključni cilj ove konkretne faze: predstaviti našim učenicima situaciju o kojoj mogu raspravljati i raspravljati, kako bi se razvila empatija, te potaknuti učenike da postanu aktivni dio procesa.

Kako se može ocijeniti ova inicijativa?

Što se tiče akademskih standarda, škola se ocjenjuje kroz lokalne andaluzijske standarde obrazovanja i treba se pridržavati svih kriterija postignuća i pokazatelja navedenih za svakog učenika. Također se ocjenjuje prema nacionalnim standardima. Školskom planu i programu treba posvetiti isti broj sati kao iu svakoj drugoj školi. Razlika u odnosu na mnoge druge škole

³⁹ Školu Malala možete kontaktirati radi detaljnijeg opisa svake aktivnosti

je u tome što sama osmišljava sadržaje kurikuluma oko SL projekata.

Što se tiče evaluacije samog tečaja, na kraju svake školske godine nastavnici se sastaju kako bi razmislili o prednostima i slabostima SL te godine i izradili plan za narednu godinu. Škola također dobiva povratne informacije od roditelja. U tu svrhu šalju se upitnici. Svakog utorka održava se i dvosatni sastanak s obiteljima na kojem se razgovara o napretku njihova djeteta. Konkretnije:

Obiteljske ankete Obiteljska istraživanja procjenjuju stupanj do kojeg:

Obitelji se informiraju o posljedicama podučavanja učenika kroz Service Learning Project (SLP), koji je uključen u Školski obrazovni projekt.

- Razvoj SL aktivnosti rezultira pozitivnim ishodišta u školskom okruženju.
- Obitelji u potpunosti surađuju i sudjeluju u SL aktivnostima koje se odvijaju u školi.
- Obitelji misle da se tema svakog SL projekta mora uključiti u kurikulum.
- Obitelji cijene napore učitelja u razvoju SL inicijativa i aktivnosti.
- SL inicijative i aktivnosti mogu razviti osnovne kompetencije, koje uključuju etičke i društvene odgovornosti učenika.
- SL inicijative i aktivnosti pružaju učenicima stvarna i značajna iskustva učenja koja mogu utjecati na njihove živote.
- Učenici su ohrabreni i motivirani da idu u školu i da se bave SLP-om.

Evaluacije učenika. Učenici se ocjenjuju prema:

- Razumijevanje SL projekata te njihova razmišljanja i motivacija o projektima. Od njih se zahtijeva da, kroz ocjenjivanje u učionici, kao i formativno i sumativno vrednovanje, pruže dokaze o dubljoj analizi o korijenima, uzrocima i posljedicama teme koja se proučava.
- Završetak svakog od kurikularnih ciljeva u svakom području.
- Uključenost u proces donošenja odluka prilikom izvođenja projekta.
- Razvoj koji se odnosi na ključne kompetencije kojima je cilj, kao i njihovo sudjelovanje i predanost projektima u kojima sudjeluju.

- Razine motivacije prema SL projektima.
- Razumijevanje različitih aktivnosti, njihove relevantnosti i značaja.
- Suradnja s kolegama tijekom procesa provedbe projekta.
- Razumijevanje posljedica projekta na poboljšanje klime u učionici.
- Iskustveno učenje, pogodno za daljnje učenje.
- Sjećanje na informativni sadržaj tečaja.
- Zadovoljstvo služenjem zajednici.

Procjene zajednice i organizacija Nevladine i druge organizacije također pružaju evaluacije koje se temelje na:

- Ravnatelj škole vrednovanje sudjelovanja NVO-a u projektu i sudjelovanja različitih dionika.
- Ocjenjivanje studenata od strane nevladinih organizacija i organizacija u zajednici u pogledu toga koliko je iskustvo učenja bilo pozitivno za učenike.
- Nevladine organizacije i organizacije zajednice također ocjenjuju svoju razinu zadovoljstva procesom sudjelovanja i suradnje škole.
- Rezultati provedenih aktivnosti te zadovoljavaju li ti ishodi potrebe nevladine organizacije ili organizacije zajednice (zadovoljstvo pruženim uslugama).

Ocjenjivanje nastavnika (formativno i sumativno) Nastavnici se također ocjenjuju u smislu njihovog doprinosa, koristeći formativne i sumativne evaluacije, koje ispituju u kojoj mjeri:

- SLP je doveo do poboljšanja akademske razine i sudjelovanja studenata.
- Učitelji su motivirani aktivnostima vezanim uz SLP projekt.
- Učitelji su jedni s drugima podijelili svoju motivaciju i entuzijazam.
- Kao posljedica aktivnosti SLP-a, nastavnici su unaprijedili vlastitu nastavnu praksu.
- Uključeni su doprinosi nastavnika o obuci o metodologiji SL u općoj izobrazbi SLP.
- Zbog aktivnosti SLP-a poboljšana je školska klima (npr. odnosi između učenika te između učenika i njihovih nastavnika).
- Učenici su pokazali veći interes za pomaganje drugima i sudjelovanje u društvu.

- Učitelji su integrirali projekt u svoj nastavni sadržaj, s fazom analize, fazom razmišljanja i fazom predanosti.
- Učitelji i osoblje proširili su glas o projektu.

Kako SL mogu koristiti druge škole i nastavnici (u Europi)?

Budući da je SL opći program i usmjerenje, može se prenijeti u bilo koju školu koja ima vremena, motivacije i slobode za primjenu gore navedenih načela. To je fleksibilan, vremenski intenzivan i privlačan pristup koji uključuje više dionika i uključuje snažan fokus na zajednicu.

Kojim se izazovima treba pozabaviti prilikom provođenja ove inicijative?

- Pristup je vremenski intenzivan i zahtijeva značajan doprinos svih dionika.
- U mnogim školskim sustavima i mnogim školama mogu postojati pritisci da se čvrsto drže ustaljenog, tradicionalnijeg nastavnog plana i programa. Podrška školskog vodstva i zajednice je neophodna.
- Nedostatak kompetencija nastavnika za provedbu zanimljivog i sveobuhvatnog projekta. To implicira potrebu da se ponekad provede opsežna obuka.
- Smjena nastavnika i izgaranje s kojima se suočavaju sve škole.
- Malo je roditelja ikada iskusilo SL u svojim životima ili školskim karijerama, pa često ne razumiju SL. To znači da kontinuiranu energiju i vrijeme treba trošiti na informiranje i angažiranje roditelja.
- U normalnim okolnostima, SL zahtijeva dosta rada licem u lice i interakcije. To nije uvijek moguće kada dođe do poremećaja kao što su pandemije⁴⁰.

Inkluzivni centar, inkluzivan svijet: Inspirirajuća inicijativa škole CEIP Malala u Sevilli, Španjolska

Sljedećoj inspirativnoj inicijativi pridonijela je Gloria Palomo García, ravnateljica, učiteljica i učiteljica španjolskog jezika i umjetnosti i obrta, u 5.th razred osnovne škole.

Što je fokus projekta 'inkluzivni centar, inkluzivni svijet'?

Opis Pristup učenju usluga koristi sljedeći proces, u tri faze, za sve grupe unutar projekta.

Studenti analizirati važan aspekt stvarnosti (što ovisi o svakom projektu).

Oniodraziti o tome kako mogu doprinijeti poboljšanju određene situacije.

Oni također počiniti kako bi razumjeli te stvarnosti i poboljšali živote ljudi u zajednici.

5th godine projekt "Inkluzivni centar, inkluzivni svijet" je projekt Service Learning (SL) u školi Malala s fokusom na raznolikost, u kojem se nastava izvodi na španjolskom, engleskom i francuskom jeziku. Inicijativa se provodi putem kampanja podizanja svijesti o potrebi uključivanja osoba s posebnim potrebama ili drugih skupina, a s namjerom promjene okoliša.

Ova inicijativa proizašla je iz situacije u kojoj se našao učenik u 5th razreda, koji je bolovao od afazije, što ga je sprječavalo da govori i komunicira. Zbog tog se stanja osjećao izoliranim u nastavi i tijekom odmora. Kao posljedica toga, učitelji su bili osposobljeni za učenje znakovnog jezika. To je imalo veliki utjecaj na funkcioniranje učenika i sudjelovanje u školskim aktivnostima. Ova inicijativa je nastavak orijentacije škole prema SL-u⁴¹.

40 Pandemija COVID-19 dovela je do uvođenja obrazovnih projekata temeljenih na SL-u kreiranjem online projekta pod nazivom "Pleme Malala":
<https://view.genial.ly/5f4240841d09d70d72b96294/guide-aprendizaje-servicio-20-21>

41 Iza 5th razreda, učitelji koji su učili znakovni jezik organizirali su i druge aktivnosti kako bi senzibilizirali učenike za ovu problematiku. primjeri: Znakovni jezik u 100 riječi učenika od 4 godine:
https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=FxrNxLsXzig&feature=emb_logo
Prijedlog za rad na jednakosti i različitosti:
<https://elalmendralvioleta.blogspot.com/2019/11/propuesta-para-el-alumnado-de-5-del.html>

Ciljevi Ovo je jedna od više inicijativa povezanih sa SL orijentacijom u školi Malala⁴². Cilj svih SL projekata u školi Malala je usredotočiti se na društvenu potrebu unutar određene zajednice. U ovom slučaju fokus je na ranjivim mladima koji imaju neke posebne potrebe. To se može odnositi na bilo koju vrstu posebne potrebe, npr. fizičku, psihičku ili socijalnu. Učenici pokušavaju razviti osjetljive i brižne načine na koje mogu obogatiti živote svojih vršnjaka.

Partnerstva Među najvažnijim partnerima su obitelji studenata, koji se uključuju u proces kao voditelji projekta. Osim toga, lokalna zajednica se uključuje nudeći studentima prilike da istražuju, uče, raspituju se, intervjuiraju i unaprijede svoje razmišljanje. To se također odnosi i na nevladine organizacije koje surađuju u raznim školskim projektima SL. U konkretnom slučaju škola je surađivala s udrugom koja radi s učenicima s posebnim potrebama.

Učenici ciljani u inicijativa i nastavnici koji sudjeluju Općenito, nastavni tim osnovnoškolskog obrazovanja za 5th razred čini 7 nastavnika i ukupno 52 učenika (17 djevojčica i 35 dječaka, od 10 do 11 godina).

Što ovu inicijativu čini učinkovitom?

U svojoj srži, inicijativa se odnosi na brigu i sposobnost konkretnog rješavanja problema brojnih izazova. Ovaj konkretan pristup rješavanju problema, ugrađen u djelovanje škole i zajednice, znači da svi učenici gledaju na sebe, vršnjake, učitelje i nevladinu organizaciju kao na resurse koje mogu koristiti za pronalaženje načina za poboljšanje određene situacije. To znači da svaki učenik u razredu ima vrijednost i da je uključen i uključen u aktivnost. Osim toga, uče timske i suradničke vještine radeći s drugima, promičući na taj način vrijednost svakog učenika i važnost uključivanja u razredne aktivnosti.

Kako se ova inicijativa najbolje može ocijeniti?

Učitelji mogu učiniti sljedeće kako bi ocijenili ovu inicijativu:

- Od učitelja se može tražiti da razmisle o tome što su kao učitelji naučili o rješavanju izazova s kojima se djeca s posebnim potrebama susreću u školi (i izvan škole), te u kojoj mjeri projekt, prema njihovom mišljenju, zadovoljava potrebe učenika s posebnim potrebama. .

- Učitelji mogu usmjeriti učenje koje se odvija tražeći od učenika da osmisle projekte kao što su eseji, igre uloga, umjetnost, kratki filmovi, kazališne produkcije itd.; ovi se mogu procijeniti.
- Nastavnici mogu evaluirati učenje učenika ili koordinirati samovrednovanje među učenicima u pogledu onoga što su naučili.

Kako bi odrazili i ocijenili inicijativu, studenti mogu:

- Samoprocijenite što su naučili iz projekta, također identificirajući kako bi se to moglo poboljšati, a možda čak i kako bi željeli biti uključeni u taj proces.
- Ocijenite proces (npr. donošenje odluka, komunikacija) i također ishod projekta.

Kako bi ocijenili inicijativu, roditelji mogu:

- Razgovarajte s djecom o tome što su naučili kroz projekt, kao i što njihova djeca misle da bi se moglo poboljšati.
- Škola može organizirati fokus grupu ili sastanak s roditeljima kako bi ih pitala kako su njihova djeca doživjela projekt.
- Škola može organizirati fokus grupu ili sastanak s roditeljima djece, koja imaju različite posebne potrebe, kako bi ih pitali smatraju li da je projekt po njihovom mišljenju bio uspješan, te kako se može proširiti ili poboljšati.
- Šira zajednica (npr. uključene nevladine organizacije) može ocijeniti ovaj proces na sljedeći način:
- Zakazivanje sastanka sa školom (a možda i samim roditeljima i učenicima) radi davanja povratnih informacija o projektu.

Kako ovu inicijativu mogu koristiti druge škole i učitelji (u Europi i drugdje)?

Orijentacija uslužnog učenja pruža okvir i pristup koji se vrlo dobro povezuje s vrstom sveobuhvatnog rada koji može koristiti djeci s posebnim potrebama. Umjesto izoliranih rješenja, SL predstavlja pristup koji generira rješenja koja nose svi dionici. Stoga nudi mogućnosti drugim školama za rješavanje mnogih izazova koji su povezani s pomaganjem učenicima da ostvare svoj puni potencijal u okruženju podrške.

⁴² Pogledajte na primjer sljedeće inicijative u školi Malala: <https://quintoenelceipmalala.blogspot.com/2018/10/nosotras-tambien-pintamos-algo.html> <https://leerbajoelalmendro.blogspot.com/2018/12/una-tarde-cocinando-suenos-juntos.html> <https://quintoenelceipmalala.blogspot.com/2019/01/investigamos-razones-de-exclusion.html>

Koji su izazovi koje treba prevladati u provođenju ove inicijative?

- Prevladavanje stereotipa i predrasuda o djeci s posebnim potrebama, među učenicima, nastavnicima i zajednicom. To se također odnosi na 'žaljenje' ovih učenika i gledanje ih iz objektivna deficita.
- Mogućnost angažiranja zainteresiranih učitelja koji su voljni sudjelovati u dodatnom učenju i usavršavanju, te koji su spremni dati svoje vrijeme i trud za rad na konkretnim projektima.
- Uvjeriti obitelji djece s posebnim potrebama da će njihova djeca imati koristi od projekta.
- Održavanje kontinuirane komunikacije s obitelji i drugim dionicima kako bi učenici uključeni u projekt osjećali da im se stalna podrška u učenju.

Inspirativne inicijative u školama povezane s programom PIEF. Inspirirajuća inicijativa Agrupamento de Escolas do Cerco do Porto

Ovaj sljedeći opis usredotočuje se na inicijative povezane s programom PIEF u Portugalu. Opis je dala Helena Bragança, koja predaje portugalski u Agrupamento de Escolas do Cerco do Porto.

Što je PIEF program?

Opis

PIEF (Integrirani program obrazovanja i osposobljavanja) je privremeni društveno-obrazovni program s mjerama koje se donose nakon što se iscrpe sve druge integracijske mjere u školi. Temelji se na analizi rizika i zaštitnim mjerama koje poduzima nekoliko potpornih subjekata.

Faktori rizika: Škole koje zapošljavaju PIEF prvenstveno rade s obiteljima koje žive u siromaštvu i imaju nezaposlenost, često povezana s niskim stupnjem školovanja. Niske razine obitelji obrazovanje često ima generacijsku komponentu. Zbog toga 100% takvih učenika prima ASE (School Social) Action beneficije, a 92% obitelji prima RSI-Insertion Social Income beneficije. Školska socijalna akcija pruža ekonomsku pomoć ekonomski ugroženim učenicima i pretvara se u podršku u smislu priručnika, školskog pribora, obroka, studijskih posjeta itd.

Zaštitni faktori: Integracija mladih u program PIEF-a, gdje se učenici mogu pratiti i izvan škole, predstavlja zaštitni čimbenik jer uzima u obzir sociokulturna obilježja učenika, posebice romske mladeži. Osnovna i srednja škola Cerco do Porto, Porto, funkcionira kao pokretač mreže partnerstava koja olakšavaju obrazovni razvoj učenika i potporu najpotrebnijim obiteljima.

Ciljevi

Program PIEF-a pokriva opće i posebne ciljeve u pokušaju da se razviju pokazatelji 'rizičnih' mladih koji omogućuju pojedincima i obiteljima da dobiju daljnje informacije o podršci. Specifični ciljevi uključuju:

- Spriječiti izloženost rizicima povezanim s ranim ulaskom u svijet zapošljavanja, kao rezultat ESL-a;
- Promicati završetak obveznog obrazovanja i izbjegavati ESL.
- Spriječiti razvoj rizičnog ponašanja među mladima.
- Promicati obrazovni uspjeh i promicati ukus za znanje.
- Promicati društvenoprikladne načine postojanja.
- Poticati odnose između roditelja, učenika i škole.
- Osigurati učinkovitije praćenje procesa učenja svakog učenika.

PIEF se provodi za svaku mladu osobu kroz Plan obrazovanja i osposobljavanja (PEF), koji se temelji na načelima:

Individualizacija (uzimajući u obzir dob, osobnu situaciju, interese i potrebe za školskom i društvenom integracijom, na temelju početne dijagnostičke procjene).

Pristupačnost (omogućuje intervenciju i integraciju mladih u bilo koje doba školske godine)

Fleksibilnost (omogućuje integraciju mladih kroz različite aktivnosti obrazovanja/osposobljavanja).

Kontinuitet (osiguranje trajnih i integriranih intervencija).

Faza provedbe (omogućuje razvoj intervencije strukturirajući faze putanje obrazovanja i osposobljavanja mlade osobe).

Celerity (dobivanje školskih svjedodžbi u kraćim vremenskim razdobljima).

Ažuriranje (omogućuje reviziju plana, prema promjenama u studentskoj situaciji i njegovim/

njezinim potrebama) - Zajednička direktiva br. 948/03 (Ovo je direktiva koja stvara pravni okvir za PIEF program).

Partnerstva

Program PIEF uključuje partnerstva sa: 1) Glavnom upravom za škole; 2) Zavod za zapošljavanje i osposobljavanje (IEFP) 3) Dom zdravlja/bolnica.

Zašto je ovaj program važan?

Program nastoji ne samo zadovoljiti potrebe učenika, već uključuje i roditelje. Postoje mjere i kriteriji odgovornosti koji osiguravaju dosljednost u provedbi programa i jamče da će učenici dobiti obrazovanje koje će im omogućiti da se društveno i ekonomski integriraju.

Glavne potrebe mladih

Školska mladež suočena je s nizom potreba:

1. Obrazovne potrebe koje se odražavaju u jazu koji postoji između onoga što bi se od njih očekivalo u njihovoj dobi i obrazovnih kvalifikacija koje trenutno imaju.
2. Potrebe za afektivnim i emocionalnim razvojem. Mnogi od ovih mladih imaju velike poteškoće u reguliranju i upravljanju svojim emocijama, što se ponekad odražava u obrascima ponašanja koji se mogu smatrati društveno rizičnim.
3. Pristup zdravstvenoj skrbi. Gotovo svi mladi imaju loše zubno zdravlje, što je već dijagnosticirano, ali još nije liječeno. Čini se da je to rezultat, s jedne strane, nedostatka ekonomskih resursa i, s druge strane, ograničene uključenosti roditelja u takva pitanja.

Ciljani studenti u programu

Svaka mlada osoba u Planu obrazovanja i osposobljavanja (PEF) sudjeluje u PIEF programu s individualiziranim planom koji se temelji na dobi, osobnoj situaciji, školskim interesima i socijalnoj situaciji, nakon početne dijagnostičke procjene.

Koja je temeljna ideja programa PIEF i kako se on provodi?

Temeljna ideja PIEF-a je podržati učenike kroz filozofiju uključivog obrazovanja koja se ogleda u frazi „Škola za sve“. Namijenjen je, kako je spomenuto, učenicima koji su u opasnosti od napuštanja škole. Izvode se sljedeći ključni postupci:

1.: Slušanje svih dionika (roditelja, skrbnika, učenika, partnera, nastavnika i drugih članova obrazovne zajednice) kako bi se razumjelo zašto postoji visoka razina izostanaka s nastave i ESL-a.

2.: Nakon razumijevanja glavnih razloga za izostanak iz škole/ESL, svi dionici razvijaju strategiju za rješavanje sljedećih ograničenja:

- Financijska/gospodarska ograničenja: na primjer, povezivanje sa Zavodom za socijalno osiguranje i njegovim sugovornicima te također s obitelji kako bi se pokušalo riješiti ekonomskih poteškoća koje bi mogle pridonijeti odvajanju od škole i ESL-u. To može dovesti, na primjer, do potpore u plaćanju školskog prijevoza, dodataka prehrani, prikupljanju odjeće i hrane itd.).
- Ograničenja na osobnoj razini, kao što je nedostatak motivacije za sudjelovanje u školskim aktivnostima. To je dovelo do rješenja kao što su: ispitivanje strukovnih interesa učenika i procjena u kojoj mjeri kurikulum zadovoljava te interese; planiranje aktivnosti koje motiviraju motivaciju učenika.
- Ostala ograničenja (kulturna, socijalna, itd.) – izrada planova s partnerima za bolje uključivanje obitelji i učenika u obuku vezanu uz roditeljski nadzor i vještine, važnost obrazovanja, školovanja itd.

Druga rješenja uključivala su mijenjanje postojećeg školskog rasporeda. To je učinjeno kako bi se potaknulo veće sudjelovanje učenika u njihovim rednim aktivnostima, dok su u školi. Primjerice, u školskoj godini 2020.-2021. formalni raspored nastave pokrivaio je samo jutarnju smjenu. To je omogućilo učenicima da budu slobodni tijekom poslijepodneva za razvijanje drugih aktivnosti izvan škole ili da imaju više slobodnog vremena za boravak s obitelji i svojim vršnjacima.

Rezultati evaluacije PIEF programa

Evaluacija programa u ciljnoj školi utemeljena je na doprinosu učitelja, roditelja i članova zajednice. Rezultati ističu da:

Učitelji su izvijestili:

- Postati svjesni smanjenja izostanaka i napuštanja škole.
- Veće sudjelovanje u školskom životu.

- Smanjenje rizičnog ponašanja
- Veći dokaz motivacije učenika da odgovori na pitanja o njihovim potrebama i očekivanjima.
- Smanjenje broja izostanaka
- Povećanje broja učenika koji su imali povijest izostanaka iz škole i napuštanja škole za certificiranje u 2. i 3. ciklusu.

Roditelji su izvijestili da:

- Očevi više sudjeluju u školskom životu kada je neposredniji i bliskiji kontakt sa školom i kada su primijetili da je njihovo mišljenje uzeto u obzir pri izradi projekata.
- Roditelji su naveli da su zadovoljni fleksibilnim nastavnim planom i programom i školskom obukom koja se nudi.
- Roditelji su više sudjelovali u školskom životu kada je postojao izravan i blizak kontakt sa školom i kada su primijetili da je njihovo mišljenje uzeto u obzir pri izradi projekata.
- Ostali roditelji iz drugih dijelova grada ne samo da su postajali svjesniji programa i boljeg pohađanja škole te su tražili da se pridruže.

Odgovori članova zajednice i njihov stupanj uključenosti pokazali su da su članovi zajednice počeli igrati aktivniju ulogu, kako kao partneri u razvoju inicijativa suradnje s obiteljima i studentima, tako i u sudjelovanju na sastancima.

Kako se ovaj program može dalje vrednovati?

Učitelji mogu učiniti sljedeće kako bi procijenili ispunjava li program ključne ciljeve:

- Praćenje broja učenika koji završe program i utvrđivanje zašto neki ne završe.
- Proučite u kojoj mjeri se ocjene učenika poboljšavaju, a koliko napreduju u više razrede.
- Identificirajte učenike koji su napredovali u školi i utvrdite razloge za to.

Zašto je ova inicijativa učinkovita?

PIEF se temelji na spoznaji da je potrebno ulagati u diferencirano i komplementarno obrazovanje, uz standardno obrazovanje koje djeca dobivaju. Ozbiljno shvaća potrebe učenika i njihovih obitelji, a pritom naglašava da je obrazovanje važno. Svrha je bila borba protiv ozbiljnog izostajanja s posla i ESL-a. Dio ESL-a može se pripisati kulturnim i obiteljskim obvezama (npr. rani

brak među Romkinjama). Zbog toga je poduzeto nekoliko koraka u pokušaju rješavanja takvih izazova: 1) susret s roditeljima i učenicima s poviješću izostajanja s nastave i ESL-a; 2) razvijanje nastavnog plana i programa koji bolje odgovara učenicima i njihovim skrbnicima; 3) definiranje mogućnosti komplementarnog usavršavanja zajedno s učenicima i roditeljima; 4) razvijanje projekata koji su u skladu sa zakonskim razgranatima mjera PIEF-a (dopuštajući fleksibilnost nastavnog plana i programa); 5) ispunjavanje rasporeda aktivnosti; i 6) evaluacija projekta, također slušanjem mišljenja roditelja i učenika.

Kako ovaj program mogu koristiti druge škole i nastavnici u Europi?

Temeljne inicijative povezane s politikom PIEF-a mogu biti inspirativne za škole s učenicima iz zajednica s nedostatkom usluga. No, te se inicijative mogu primijeniti i u drugim školama, s obzirom na važnost razvoja obrazovnih inicijativa koje su osjetljive na socio-ekonomski i kulturni kontekst, a koje se nadovezuju na stvarne potrebe i očekivanja učenika i njihovih obitelji.

Koje izazove treba prevladati tijekom provođenja ovog programa?

Ključni izazovi uključuju potrebu:

- Da učitelji svakodnevno motiviraju učenike da pohađaju školu, uzimajući u obzir socioekonomska okruženja koja nisu pogodna za učenje.
- Redovito poticati aktivno sudjelovanje roditelja i skrbnika u procesu.
- Izvršiti prilagodbe nastavnog plana i programa i potreban rad da se to ostvari.
- Razvijati i održavati pozitivan odnos s roditeljima i skrbnicima s ciljem većeg angažmana u školi.
- Prevladati nedostatak povjerenja među roditeljima i zajednicom u pogledu uloge i aktivnosti škole.
- Prevladati niska očekivanja od studentskog učinka i suptilne pristranosti.
- Tijekom zatvaranja škola (npr. ograničenja COVID-19-a) razvijati ponekad inovativne načine komunikacije s učenicima i njihovim roditeljima/skrbnicima, u kontekstu u kojem mnoge obitelji imaju ograničen pristup tehnologiji i drugim resursima za učenje i gdje često postoji ograničen osobni prostor za školovanje raditi.

Projekt Include to Emerge: Inspirirajuća inicijativa Agrupamento de Escolas do Cerco de Porto, Portugal

Sljedećem programu doprinijela je Agrupamento de Escolas do Cerco de Porto, grupa škola u Oportu, Portugal, učiteljica Helena Bragança, koja predaje u prvom ciklusu osnovnih škola.

Pregled inspirativnog projekta: Što je fokus ove inicijative?

Projekt Uključi u pojavljivanje Prvobitno se odvijao između rujna 2019. i lipnja 2020. Projekt je bio povezan s Agrupamento (Grupiranje škola), gdje je stvoren kako bi se spriječio i smanjio školski neuspjeh, te kako bi se osiguralo da svi učenici dostignu standarde pismenosti i računanja, s naglaskom na stvaranje uvjeta koji bi promicali inkluziju. Provedena je reflektivna analiza u kojoj su nastavnici mogli identificirati značajne akademske praznine među svojim učenicima, često povezane s njihovim obiteljskim i društvenim okruženjem. Učitelji su se usredotočili na dvije značajne praznine: 1) portugalski, posebno za 2nd godine studenti koji nisu znali čitati ili pisati sami i 2) prepreke za studente prve godine, koje su im onemogućavale napredovanje u učenju.

Što se tiče učenja portugalskog jezika, intervencije usmjerene na poboljšanje u području jezične diskriminacije, vizualnog i slušnog prepoznavanja, selektivne pažnje, fonološke svijesti, usmenog i pismenog razumijevanja, pisanog izražavanja i strukturiranja. U matematici je fokus bio na poznavanju numeracije, odnosa veličina i matematičkog jezika.

Nakon provedene godišnje dijagnostičke procjene studenata u rujnu, projekt su proveli nastavnici prve i druge godine, na temelju profila svakog studenta. Za svakog učenika razvijen je individualizirani plan učenja s pratećim zadacima i specifičnom logistikom. No, unatoč činjenici da su se učenici prijavili za projekt i bili u školi do ožujka 2020., zbog Covida 19 okruženje za učenje prešlo je na učenje na daljinu.

Što je fokus ove inicijative?

Ova inicijativa "Uključi da se pojavi" stvoren je kako bi se spriječio i smanjio školski neuspjeh, te kako bi se osiguralo da svi učenici postignu određene standarde pismenosti i matematike, s naglaskom na stvaranju

uvjeta koji će promicati inkluziju. Inicijativa je dvodijelna, prvo kroz rad s nastavnicima, a drugo kroz razvoj programa koji će pomoći učenicima da postignu uspjeh. Najprije se provodi reflektivna analiza u kojoj nastavnici identificiraju značajne akademske praznine među svojim učenicima, često povezane s njihovim obiteljskim i društvenim okruženjem. To dovodi do razvoja individualiziranog plana učenja, s pratećim zadacima i specifičnom logistikom za svakog učenika, kako bi se osiguralo da se njihova individualna situacija uzme u obzir.

Ključni cilj

Program ima za cilj prepoznati jedinstvenost svakog pojedinog učenika i razvija proces praćenja za svakog učenika u vezi s tim. U slučaju Agrupamento de Escolas do Cerco de Porto praznine u učenju bile su u portugalskom jeziku i matematici

Partnerstva

The Uključi u pojavljivanje Projekt se razvio iz dinamičnog partnerstva između pomoćnih učitelja, koji su dobili kredit po satu, i učitelja razredne nastave. Vezano uz specijaliziranu dijagnozu i upućivanje na terapiju koja je studentima bila potrebna, ostvarena je suradnja s postojećim Služba za psihologiju Školske grupe, s CRI-om [u području govorne i radne terapije] i s nekoliko obiteljskih liječnika.

Zašto je ova inicijativa važna?

Ova inicijativa, kroz individualizirane planove učenja, promiče inkluziju kroz razvoj vještina i povećanje samopoštovanja među učenicima. Činjenica da su učenici znali da im je učiteljima stalo do njihovog učenja i da su uključeni u njihovo učenje dala je vrlo pozitivne rezultate kako za učenike tako i za njihove obitelji.

Kako se može ocijeniti ova inicijativa?

Ova se inicijativa može evaluirati praćenjem rada učenika na svakoj sesiji kroz izravno promatranje te kroz formativne i sumativne rezultate ocjenjivanja. Evaluacija bi mogla pokazati da određenim učenicima više nije potrebna takva intervencija ako pokažu autonomiju, predanost i motivaciju. Također se može procijeniti učinak učenika u odnosu na sveukupno poboljšanje svih učenika u toj dobnoj skupini ili promatranjem poboljšanja u sličnom rasponu učenika iz prethodne godine.

Odgovor učenika na inicijativu

U cjelini, učenici su dobro reagirali na intervenciju jer su smatrali da mogu doživjeti uspjeh i da im je inter-

vencija pomogla razviti njihovu autonomiju. Učenici su cijenili mirno okruženje u kojem su mogli raditi (bez ometanja) i individualizirano praćenje. Učenici su mogli vidjeti promjene u vlastitom ponašanju i učenju. Iako nije učinkovit za sve učenike, pristup je bio uspješan u pomaganju više učenika da napreduju u svom obrazovanju i razvijaju vještine potrebne za uspjeh. Na kraju školske godine u kojoj se odvijao Include to Emerge, od četrnaest [14] učenika koji su sudjelovali u programu, devet [9] je zabilježilo jasan napredak.

Odgovor roditelja na inicijativu

Neki su roditelji u početku bili pomalo neodlučni jer im se dijete maknulo iz učionice, a roditelji su bili zabrinuti da njihovo dijete "gubi ono što učiteljica podučava". Kada su učenici pokazali da napreduju ta su se mišljenja promijenila. Do kraja prve faze svi roditelji su prepoznali važnost intervencije. Zalaganje obitelji bilo je presudno, jer su održavale blizak kontakt sa školom i učenicima dok se inicijativa odvijala.

(Obrazovni) Odgovor članova zajednice i stupanj angažiranosti

Obrazovna zajednica u provedbi ove inicijative morat će biti u potpunosti uključena.

Ravnatelj može promovirati raspodjelu ljudskih resursa (posebnih nastavnika) i materijala (prijevoz; knjige; papir, računalna oprema itd.)

Učitelji se mogu okupljati, raspravljati, dijeliti nedoumice i prijedloge, upravljati vremenom i prostorom učenja prema onome što učenik treba naučiti.

Osoblje može dočekati i voditi učenike u različite prostore u kojima se odvijaju aktivnosti, uz pohvale i poticaje za učenje

Ova inicijativa može se proširiti na bilo koju školu ako postoji volja i predanost učitelja. Timski duh, strpljenje, kreativnost i upornost također su potrebni za pronalaženje rješenja unutar i izvan škole za rješavanje izazova učenika.

Kako ovu inicijativu mogu iskoristiti druge škole i učitelji diljem Europe?

Sljedeći proces se dogodio kako bi se izgradio projekt. Idealno bi bilo slijediti ove korake kako bi se implementirao bilo koji program koji ima za cilj oponašati projekt 'Include to Emerge':

Inicijalna procjena na početku školske godine trebala bi se obaviti za sve učenike. To bi

identificiralo sve potencijalne akademske praznine koje bi mogle stvarati prepreke za napredak. Izrada IEP-a (Individualiziranog obrazovnog plana) za učenike kojima je potrebna podrška, uzimajući u obzir njihove potrebe, razumijevanje njihove situacije, roditeljske i obiteljske situacije, njihova iskustva, talente, motivaciju i sposobnosti.

Aktivnosti i materijali bi se trebali prilagoditi i preoblikovati kako bi bolje zadovoljili potrebe učenika.

Trebalo bi stvoriti timove specijaliziranih učitelja podrške i učitelja razredne nastave koji bi se upoznali s IEP-om svakog učenika.

Čvrsta komunikacija s učenicima, širom školskom zajednicom i roditeljima o napretku, a posebno o dobicima tijekom cijelog razdoblja provedbe.

Osim toga – specifično za našu analizu i program – razvili smo male grupe za čitanje i pisanje od 5/6 učenika i fokusirali se na tečnost, razumijevanje čitanja i izradu pisanog teksta. Ovaj proces je započeo organiziranjem lektire tijekom prva dva mjeseca, zatim izgradnjom obrazovnog procesa oko malih projekata, radom sa sadržajima koji preferiraju učenici, jačanjem komunikacijskih vještina i rješavanjem problema iz područja matematike ili sadržaja o okolišu. Nastavnik projekta, u partnerstvu s predmetnim nastavnikom, definirao je rad/projekt u koji se ti učenici trebaju uključiti, a mi smo se snažno usredotočili na pomoć učenicima da razviju interes i strast za čitanjem i pisanjem. Proces je osmišljen kako bi se povećalo samopouzdanje učenika tako što će raditi u malim i 'sigurnim' grupama.

Izazovi koje treba prevladati

Για την υλοποίηση του έργου πραγματοποιήθηκε
Pojavili su se neki jasni izazovi koji bi se trebali riješiti prilikom poduzimanja takvih inicijativa:

- 1) Održavanje redovite razine pohađanja.
- 2) Dobivanje medicinske dijagnoze za neke učenike ako postoji više mentalnih ili fizičkih prepreka za učenje.
- 3) Upućivanje studenata na potrebne terapije za kupnju naočala.
- 4) Bilo kakve rezerve koje roditelji mogu imati.
- 5) Kada se škole zatvore i učenje na daljinu postane neophodno (kao u slučaju zatvaranja COVID-19), učenici i njihove obitelji trebaju pristup školi, nastavnicima i tehnologiji (računala, pametni telefoni, dobar

internet); nastavnici moraju uložiti više napora da osmisle on-line kurikulum i da ostanu u kontaktu s obiteljima i učenicima (budući da gotovo svi uče od kuće).

Amarenina zadarska avantura: inspirativna inicijativa Gimnazije Vladimira Nazora, Zadar

Sljedećoj inspirativnoj inicijativi pridonijela je Tihana Magaš iz Gimnazije Vladimira Nazora. Tihana Magaš predaje povijest srednjoškolcima od 14-18 godina te je voditeljica debate i voditeljica programa Europskog parlamenta škole.

Što je glavni fokus ove inicijative?

Opis Amarenina zadarska avantura je razredna inicijativa u kojoj se srednjoškolci uparuju s osnovnoškolcima kako bi se uključili u zajednički projekt. Takva inicijativa najbolje funkcionira ako se provodi kao cjelogodišnji projekt.

U konkretnom slučaju srednjoškolci osmišljavaju slikovnicu za osnove posvećenu povijesti Zadra, grada u jugozapadnoj Hrvatskoj, koja je od povijesnog značaja.

Za izradu takve slikovnice učenici istražuju Zadar, stvaraju priču, sudjeluju u obilascima grada i skupljaju slike. Slikovnica ne sadrži samo opis gradskih znamenitosti, već i druge aktivnosti koje se odnose na djecu u vrtićima i osnovnoškolskoj dobi, a koje ih zanimaju.

Nakon što je slikovnica gotova, nastaje više primjereka. Studenti prikupljaju dobrovoljne priloge koji se potom daju u dobrotvorne svrhe u humanitarne svrhe. Primjerice, kada se ova inicijativa provodila u Gimnaziji Vladimira Nazora, dio donacija su dobile udruge i nevladine organizacije koje su pružale potporu ljudima i obiteljima pogođenim poplavama.

Nakon završetka ovog ciklusa, srednjoškolci potom posjećuju vrtiće i osnovne škole u svom gradu ili susjednim mjestima gdje s mlađom djecom provode radionicu prema slikovnici. Prilikom takvih posjeta ovi srednjoškolci donose bombone, voće i kupljeni materijal dio novca prikupili su dobrovoljnim donacijama osnovnoškolcima. U zamjenu za osnovnu i vrtićku djecu, sa svojim odgojiteljicama, organiziraju doček, ručak i obilazak osnovne škole i kvarta u kojem se nalazi.

Radionice koje su učenici provodili u vrtićima i srednjim školama bile su različite, ovisno o lokaciji ustanova

koje su posjećivali. Ako su ustanove bile u blizini mjesta, odlazile su (u pratnji profesora i odgajatelja) na mjesta prikazana u slikovnici.

Ako su učenici išli u škole i vrtiće, zajedno su čitali slikovnicu i rješavali zadatke sadržane u slikovnicama. Na taj su način mlađi učenici dobivali pomoć u rješavanju određenih zadataka ako im je utvrđeno da su preteški, ali i da imaju priliku dublje zaroniti.

Ciljevi Ova inicijativa ima za cilj:

HPomozite učenicima da tumače svijet oko sebe i da im pomognete da svijet učine brižnijim mjestom, a također i pokazati kako takva inicijativa može biti međugeneracijska.

Unaprijediti istraživačke vještine srednjoškolaca tako da istražuju grad od interesa za osnovnoškolce.

Za ovo istraživanje moraju koristiti kreativne strategije.

Unaprijediti istraživačke vještine učenika srednjih škola tijekom cijelog procesa, podučavajući ih o upravljanju projektima, dok u isto vrijeme proširuju njihove vještine podučavanja i osposobljavanja. Unaprijediti razvoj interkulturalnih kompetencija dopuštajući učenicima interakciju i učenje od drugih učenika iz različitih sredina i iz različitih škola.

Pomozite učenicima da razmisle o svojim moralnim vrijednostima, steknu bolje odluke, kao i vještine koje će ih navesti da shvate da mogu biti aktivni nositelji promjena

Proširite vidike učenika. Mnogi imaju ograničeno znanje o mjestima poput Zadra i/ili imaju ograničeno iskustvo u zajedničkom radu. Prikupljaju povijesne činjenice, anegdote i artefakte koji im pomažu vizualizirati i uklopiti nove načine razmišljanja u svoje živote. Potiče društvenu solidarnost i važnost aktivnog sudjelovanja svih.

Partnerstva Za provedbu ove inicijative potrebna su partnerstva s lokalnim vlastima i školama, Gimnazija Vladimira Nazora i nastavnici koji su uključeni u ovu inicijativu kontaktiraju osnovne škole i vrtiće kako bi vidjeli postoji li interes da srednjoškolci vode radionicu po slikovnici. Gimnazija Vladimira Nazora oslanja se na potporu lokalnih vlasti za financiranje putnih i smještajnih troškova kojima se financiraju odlasci učenika u vrtiće i osnovne škole te potporu obitelji i škole u pokrivanju troškova materijala za tiskanje slikovnice.

Ciljani učenici i nastavnici koji sudjeluju Iako je ovo razredna inicijativa koju mogu provoditi učitelji, ona također poziva učenike u osnovnoj školi da se angažiraju, kao i roditelje koji nadgledaju angažman svoje djece.

U Gimnaziji Vladimira Nazora ovu inicijativu provodi profesor povijesti s najmanje 15 zainteresiranih učenika u dobi od 16-17 godina. Srednjoškolci rade sa sličnim brojem djece osnovnih škola.

Student uključen u ovu inicijativu mora imati dovoljno vremena za: (1) prikupljanje i analizu priča; (2) provesti istraživanje o školama u kojima će podijeliti svoja iskustva sa svojim mlađim vršnjacima i volonterski prikupiti sredstva za te škole; (3) biti osposobljeni da svoje radove prezentiraju svojim mlađim vršnjacima; (4) provoditi izlete u škole u kojima će učenici podijeliti svoj rad s mlađim vršnjacima; i (5) naučiti kako stvoriti izložbu i sastaviti je.

Zašto je ova inicijativa učinkovita?

Ova inicijativa je učinkovita jer:

- Uključuje studente u istraživanje vlastitog grada korištenjem kreativnih pristupa;
- 54Jača vezu među učenicima, te između učenika i nastavnika, budući da učitelji postaju podupiratelji i voditelji procesa.
- Učenici rade zajedno s drugim učenicima (grupni rad) tijekom obilaska grada i izleta u drugu školu.
- Poboljšava razumijevanje učenika o njihovoj ulozi u svijetu i kako svojim djelovanjem može doprinijeti da ga učini boljim, prikupljanjem novca za dobrotvorne svrhe.
- Pomaže studentima u daljnjem razvoju svojih vještina istraživanja, upravljanja projektima i suradnje

U kojim se kontekstima ova inicijativa može provesti?

Ova se inicijativa može provoditi u bilo kojem razredu tijekom akademske godine, sve dok za to ima prostora i vremena, sve dok postoji volja nastavnika i osoblja škole da se time poduzme i dokle god postoji ima zainteresiranih studenata koji su visoko motivirani za učenje o obližnjem gradu i studentima koji u njemu žive.

Nastavnici koji provode ovu inicijativu mogu uvesti zadatke u različito doba akademske godine. Na primjer, mogu zamoliti učenike da napišu esej na temu odabranu za slikovnicu. Također mogu zamoliti učenike da slikaju ili nacrtaju, napišu kratki opis slike i

da razmisle o jednoj aktivnosti koja povezuje jednu sliku koja se može primijeniti na djecu u vrtićima i osnovnim školama. Kasnije se može organizirati radionica na kojoj se odabiru slike i aktivnosti za uvrštavanje u slikovnicu.

Učitelji tijekom godine održavaju dodatne radionice kako bi usmjerili učenike u prikupljanju sredstava, pripremili ih za posjete vrtićima i osnovnim školama te razvili različite kreativne pristupe prikupljanju podataka. Učitelji mogu zamoliti učenike da urade zadatak u kojem pripremaju prezentaciju koju će podijeliti s učenicima osnovne škole o svom radu.

Konačno, tijekom posljednje faze učenici mogu napisati rad za razmišljanje u kojem opisuju svoja iskustva u vrtićima i osnovnim školama i razmišljaju o onome što su naučili iz posjeta, povijesnim podacima i odgovorima učenika osnovnih i dječjih vrtića.

Kako se može ocijeniti ova inicijativa?

Učitelji mogu učiniti sljedeće kako bi ocijenili uspjeh ove inicijative:

- Intervjuirajte učenike o važnosti prikupljanja povijesnih podataka o gradu.
- Promatrajte ponašanje učenika tijekom nastave dok se inicijativa provodi i zabilježite njihovu razinu sudjelovanja.
- Pripremite simulaciju igranja uloga u kojoj jedan student objašnjava što je bilo značajno u provedenom istraživanju i koji su bili glavni izazovi i rješenja; također koji su im predmeti, činjenice, dileme itd. otvorili oči.
- Zamolite učenike da iznesu svoja iskustva o osmišljavanju slikovnice, prikupljanju donacija i organizaciji radionice s djecom.
- Upotrijebite popis za provjeru kako biste istražili stavove srednjoškolaca nakon završetka inicijative kako biste procijenili učenje učenika.
- Neka učenici sami procijene svoje učenje i razinu sudjelovanja.
- Organizirajte sastanak s uključenim učiteljima kako biste utvrdili što je prošlo dobro, što bi se moglo poboljšati i kako potaknuti druge učitelje da provedu ovu inicijativu u svojim učionicama.
- Testirajte učenike koji su sudjelovali u projektu, i prije i nakon projekta, kako biste vidjeli koja su znanja stekli o povijesti područja o kojem su učavali i pisali.

Roditelji također mogu zabilježiti svoje reakcije na iskustva svoje djece. Ovo služi za angažiranje roditelja.

- Sudjelujući/promatrajući kako njihova djeca skupljaju materijale za slikovnicu.
- Održavanjem fizičkih ili online sastanaka s roditeljima čija su djeca sudjelovala u inicijativi, ojačati odnose između škole i obitelji.
- Naznačavanjem u kojoj su mjeri svjedočili promjenama u ponašanju djece kod kuće, na primjer pomoću popisa za provjeru koji je dala škola i podijeljena s učiteljima.

Kako ovu inicijativu mogu koristiti druge škole i učitelji (u Europi)?

- Ova inicijativa može pomoći školama i učiteljima da održe interes učenika tako što će ih natjerati da istraže temu koja ih zanima. Ova inicijativa ne mora se fokusirati na povijest grada u kojem učenici žive, pa se stoga ne mora nužno odvijati na nastavi povijesti, ali im može pomoći da istraže obližnja, nepoznata područja koja izazivaju znatiželju i tjeraju učenike da postavljaju pitanja i pronaći odgovore.
- Inicijativa se može replicirati u bilo kojem kontekstu, ali zahtijeva pažljivo planiranje kako bi se svaka faza inicijative razvila. Raznolikost zadataka drži učenike uključene u izradi slikovnice.
- Ova inicijativa može privući učitelje koji su voljni i zainteresirani za bolje upoznavanje svojih učenika i koji imaju sposobnost osmišljavanja jasnih zadataka sa specifičnim zadacima upravljanja projektima, te koji su sposobni koordinirati i osposobiti učenike za rad i podučavanje mlađih vršnjaka.

Koji su izazovi koje treba prevladati prilikom provođenja ove inicijative?

- Η πρωτοβουλία απαιτεί χρόνο και πόρους σε Inicijativa zahtijeva vrijeme i resurse u ponekad vrlo ispunjenom školskom danu i gdje mogu postojati pritisci da se strogo drži utvrđenog nastavnog plana i programa. Podrška školskog vodstva je neophodna. U školskoj zajednici također treba postojati svijest o tome da učenici stječu niz kompetencija koje će koristiti i njihovom učenju u školi i njihovom cjeloživotnom učenju.
- Budući da je inicijativa u učionici, zahtijeva sudjelovanje učitelja koji su voljni uključiti ovu inicijativu u svoje poučavanje. Zahtijeva i spremnost

nastavnika da motiviraju učenike i drže ih uključenima u cjelokupni proces, od početka do kraja.

- Ova inicijativa također zahtijeva od učitelja široku lepezu netradicionalnih nastavnih kompetencija, kao i dobro razumijevanje emocionalne i empatične domene učenika.
- Možda će biti teško pronaći učitelje koji su spremni sami provesti ovu inicijativu. Kako bi se to prevladalo, korisno je uspostaviti koordinacijsku skupinu učitelja koji mogu pomoći u različitim aspektima ove inicijative.
- Ova inicijativa zahtijeva financiranje i suradnju s osnovnim školama. Škole također mogu surađivati s lokalnim vlastima koje bi mogle osigurati sredstva i pomoći učiteljima da pronađu osnovne škole spremne pozvati učenike da predstave svoj rad.

“Tvoje ime se čuva”: inspirativna inicijativa Gimnazije Vladimira Nazora u Zadru, Hrvatska

Sljedećoj inspirativnoj inicijativi pridonijela je Tihana Magaš, profesorica povijesti u srednjim školama za učenike od 14-18 godina. Gospođa Magaš također je voditeljica debate i voditeljica programa Europskog parlamenta Gimnazije Vladimira Nazora u Zadru, Hrvatska.

Što je fokus ove inicijative?

Opis

“Tvoje ime se čuva” inicijativa je proizašla iz pripovijedanja, u kojoj se učenici odlučuju usredotočiti na određeni projekt u kojem mogu snimati, fotografirati, snimati na video i intervjuirati ljude. Učenici srednjih škola provode ovu inicijativu tijekom cijele akademske godine i mogu intervjuirati svoju rodbinu i prijatelje kako bi prikupili priče o svojim iskustvima tijekom rata u Hrvatskoj 1990-ih. Razlog zašto ova inicijativa u Gimnaziji Vladimira Nazora privlači mnoge učenike je taj što je ovaj nedavni rat “skriven”. O tome se ne govori često, a neki studenti imaju članove obitelji koji su proživjeli rat, a nisu imali priliku izraziti svoje emocije ili razmišljanja o njemu. Posljedice rata i dalje utječu i oblikuju društveno-kulturne živote studenata i njihovih obitelji. Stoga,

U ovoj inicijativi od učenika se očekuje da upoznaju rat u Hrvatskoj 1990-ih, njegove uzroke i osobito utjecaj koji je imao na Hrvatsku. Učenici uče kako voditi in-

tervju (koristeći etička načela) prije nego što počnu intervjuirati. Uz podršku nastavnika, učenici pripremaju pismo za ispitanike, objašnjavajući ciljeve projekta i razloge zbog kojih se intervjuiraju. Studenti se osposobljavaju za vođenje intervjua s posebnom pažnjom koja se posvećuje vođenju intervjua koji ne izazivaju nelagodu ili štetu sugovorniku: uče se slušati sugovornika, poštivati anonimnost sugovornika, osim ako nije drugačije navedeno, i suzdržati se od prisiljavanja ispitanicima odgovarati na osjetljiva pitanja – sve na temelju zadovoljavanja standarda udobnosti ispitanika.

Nakon što se prikupe priče o ratnim zbivanjima u Hrvatskoj 1990-ih godina, učenici svoje znanje prenose učenicima osnovnih škola u dobi od 13 do 14 godina u susjednim mjestima koja su bila zahvaćena ratom na hrvatskom tlu. Izrađuju izložbu fotografija za druge učenike, učitelje i članove obitelji koju mogu vidjeti u drugoj školi, a također su i vodiči za izložbu. Tijekom pripreme za projekt i istraživanja o ratu, studenti ponekad, prema vlastitom nahođenju, donesu fotografije ili druge predmete iz tog razdoblja. Međutim, nakon prikupljanja priča, sami biraju na što će se usredotočiti kada pričaju priču o ratu. Neki su, na primjer, govorili o nošenju Converse All Stars tenisica kako bi se osvrnuli na iskustva vojnika tinejdžera tijekom rata.

Prije posjeta osnovnim školama učenici se osposobljavaju i podržavaju u prikupljanju informacija o gradovima u kojima se osnovne škole nalaze. Također su poučeni identificirati društvena pitanja koja se nedovoljno rješavaju. Zatim se od učenika traži da prikupljaju sredstva za udruge i nevladine organizacije koje rade na rješavanju takvih društvenih problema. Novac se prikuplja od "prodaje ulaznica" za izložbu (dobrovoljni priloz). Također organiziraju prikupljanje namirnica ili proizvoda koji se mogu donirati organizacijama kojima je to potrebno. U prošlosti su, primjerice, prodavali kolače i suvenire na glavnom gradskom trgu i unutar škole. U Gimnaziji Vladimira Nazora učenici prikupljaju novac za obitelji u potrebe u Vukovaru, najrazorenijem gradu u Hrvatskoj tijekom rata na Balkanu, te za Vukovarski Leptirići, udruga sa sjedištem u Vukovaru, koja podržava djecu s posebnim potrebama.

U osnovnim školama srednjoškolci organiziraju radionice i aktivnosti na kojima poučavaju osnovce, uz podršku učitelja, likovnim radom prikupljaju priče i sjećanja ljudi te stvaraju izložbe koje obrađuju složena pitanja koja izravno ili neizravno utječu na njihov život.

Radionice i predavanja koje drže srednjoškolci variraju i ovise o karakteristikama škola i mjesta koje posjećuju.

No, osnovni pristup podrazumijeva upoznavanje s različitim fazama nastajanja izložbe. Nakon razgovora s osnovnoškolcima o tome što bi željeli izraditi kao izložbu, osnovnoškolce podučavaju osnovama fotografije, kako biti vodič na izložbi itd.

Na taj način svaki osnovnoškolac može uz pomoć starijeg mentora iz srednje škole doprinijeti izložbi na svoj način - od crtanja do pjevanja na otvorenju izložbe, do pisanja govora o predmetima ili pričama koji se izlažu. Za zamjenu osnovnoškolci organiziraju doček, ručak te obilazak osnovne škole i kvarta u kojem se nalazi.

Ciljevi Ova inicijativa ima za cilj:

Pomozite učenicima da bolje razumiju kako se kroz umjetnost nositi sa složenim pitanjima koja izravno ili neizravno utječu na njihove živote i njihove obitelji.

Poticati međukulturnu kompetenciju i svijest učenika stvarajući im prilike za interakciju sa studentima iz različitih sredina.

Pomozite učenicima da razmisle o svojim moralnim vrijednostima i pokažite im kako mogu doprinijeti da svijet bude bolje mjesto.

Pomozite studentima da razviju svoje istraživačke vještine, vještine upravljanja projektima i vještine podučavanja/ osposobljavanja, dok ih također podučavate etičkim dimenzijama provođenja istraživanja

Partnerstva Za provedbu ove inicijative potrebna su partnerstva s lokalnim vlastima i školama. Određeni stupanj lociranja škola obavljaju učitelji koji vode projekt. Pokušavaju otkriti koje bi osnovne škole mogle biti zainteresirane da učenici Gimnazije Vladimira Nazora podijele svoj rad i iskustva. Gimnazija Vladimira Nazora oslanja se na potporu lokalnih vlasti u financiranju putnih i smještajnih troškova za putovanja učenika osnovnih škola u gradove u blizini Zadra. Prostor i materijale potrebne za izložbu osigurava škola.

Ciljani učenici i nastavnici koji sudjeluju U sklopu nastave povijesti svi učenici srednjih škola 4th godine, u dobi od 15 do 18 godina, od njih se očekuje da provedu istraživanje o ratu u Hrvatskoj te da obave intervjue s obitelji i rodbinom za koje smatraju da imaju čime pridonijeti. Sve ove aktivnosti su potpuno dobrovoljne, a studenti sudjeluju u skladu sa svojim interesima i predanošću.

Slijed

Slijed počinje tako da učitelji pitaju učenike o njihovim interesima, žele li napraviti izložbu, prezentirati svoje radove u osnovnim školama mladim učenicima i provoditi prikupljanje sredstava za osnovne škole. Nastavnici povijesti u Gimnaziji Vladimira Nazora zatim volontiraju za sljedeće faze istraživanja. Oni učenicima djeluju kao mentori i voditelji. Nakon izrade izložbe, učitelji s učenicima razvijaju i provode plan za poučavanje učenika osnovnih škola o povijesti svoga grada kroz priče na izložbi.

Zašto je ova inicijativa učinkovita?

Ova inicijativa je učinkovita jer:

- Pomaže učenicima da razgovaraju o osjetljivim i tabu temama kao što su rat i njegove društvene i emocionalne posljedice, ne samo s drugim mladim učenicima, već i s njihovim učiteljima, roditeljima i ostalim članovima zajednice. Omogućuje učenicima da istraže vlastita razmišljanja i osjećaje o posljedicama rata i vrstu učenja koju takvi projekti generiraju.
- Održava učenike uključenima u školu i učenje dajući im odgovornost, kupnju i također pružajući im alate i vještine koje mogu koristiti za cjeloživotno učenje.
- Postaje prilika da se učenici sprijatelje s vršnjacima iz drugih razreda.
- Jača vezu između učenika i nastavnika, budući da učitelji djeluju kao podupirači i pomagači. Također, učenici imaju priliku družiti se s nastavnicima i drugim učenicima tijekom izleta u druge škole.
- Potiče angažman roditelja u učeničkim aktivnostima, budući da roditelji ne samo da mogu podijeliti svoje priče sa svojom djecom i pomoći im da stupe u kontakt s rodbinom i prijateljima koji bi također mogli podijeliti svoja iskustva, već također mogu vidjeti ishod ove inicijative posjetom izložbi i dijeleći svoja mišljenja.
- Unaprjeđuje razumijevanje učenika o njihovoj ulozi u svijetu kao nositelja promjena i kako svojim djelovanjem može doprinijeti da svijet postane bolji.
- Pomaže studentima u daljnjem razvoju svojih vještina istraživanja i upravljanja projektima.

U kojim se kontekstima ova inicijativa može provesti?

Ova se inicijativa može provesti u svakoj srednjoj školi u kojoj postoji interes za povijesne događaje i gdje su učitelji predani da učenje oživi. U provođenju ove inicijative studente je potrebno tijekom akademske godine osposobiti za korake i etiku provođenja istraživanja i intervjua. Učitelji uvode zadatke u različitim fazama koji mogu pomoći učenicima da razviju znanja i vještine potrebne za završetak ove inicijative. Na primjer, učitelji mogu zamoliti učenike da slikaju, napišu kratki opis slike, a zatim to uvedu u radionicu gdje se slike tiskaju i sklapaju u izložbu. Nakon što su intervjui završeni i transkribirani, nastavnici mogu zamoliti učenike da naprave prezentaciju o ratu na Balkanu, napisati bilješku o tome kako su intervjui prošli, kao i o ključnim temama o kojima se razgovaralo tijekom intervjua. Mogu se provoditi i dodatne radionice nastavnika na kojima usmjeravaju učenike u organizaciji prikupljanja sredstava, priprema za posjete osnovnim školama i pripreme. Učitelji također mogu tražiti od učenika da urade zadatak u kojem pripremaju prezentaciju o svom radu kako bi to pokazali učenicima osnovnih škola. Konačno, tijekom posljednje faze od učenika se može tražiti da napišu rad za razmišljanje u kojem opisuju svoja iskustva u osnovnim školama i razmišljaju o onome što su naučili iz posjeta osnovnim školama. Učitelji također mogu tražiti od učenika da urade zadatak u kojem pripremaju prezentaciju o svom radu kako bi to pokazali učenicima osnovnih škola. Konačno, tijekom posljednje faze od učenika se može tražiti da napišu rad za razmišljanje u kojem opisuju svoja iskustva u osnovnim školama i razmišljaju o onome što su naučili iz posjeta osnovnim školama. Učitelji također mogu tražiti od učenika da urade zadatak u kojem pripremaju prezentaciju o svom radu kako bi to pokazali učenicima osnovnih škola. Konačno, tijekom posljednje faze od učenika se može tražiti da napišu rad za razmišljanje u kojem opisuju svoja iskustva u osnovnim školama i razmišljaju o onome što su naučili iz posjeta osnovnim školama.

Kako se ova inicijativa najbolje može ocijeniti?

Učitelji mogu učiniti sljedeće kako bi ocijenili uspjeh ove inicijative:

- Intervjuirajte učenike o važnosti prikupljanja povijesnih podataka o gradu.
- Procijenite razumijevanje učenika o projektu i uključenom procesu tako što ćete ih predstaviti svojim ciljevima u nastavi.
- Promatrajte ponašanje učenika tijekom nastave dok se inicijativa provodi i zabilježite njihovu razinu sudjelovanja.
- Koristite popis za provjeru da istražite stavove srednjoškolaca nakon završetka inicijative, da procijenite učenje učenika, kao i njihova razmišljanja i osjećaje o rješavanju tako teške teme.
- Neka učenici sami procijene svoje učenje i razinu sudjelovanja.
- Organizirajte sastanak s uključenim učiteljima kako biste utvrdili što je prošlo dobro, što bi se moglo poboljšati i kako potaknuti druge učitelje da provedu ovu inicijativu u svojim učionicama.
- Testirajte učenike koji su sudjelovali u projektu, i prije i nakon projekta, kako biste vidjeli koja su znanja stekli o povijesti područja o kojem su proučavali i pisali.
- Održavanjem fizičkih ili online sastanaka s roditeljima čija su djeca sudjelovala u inicijativi, ojačati odnose između škole i obitelji.
- Izvještavanjem o razinama zadovoljstva svjedočenjem promjena u ponašanju učenika kod kuće, s popisom za provjeru koju daje škola i dijeli s učiteljima.

Roditelji također mogu dati svoje reakcije na iskustva svoje djece:

- Tako da učenici budu prisutni roditeljima i drugima na sastanku, na primjer razgovarajući o, na primjer, stvarima koje su otkrili koje nisu očekivali i što su očekivali, a nisu pronašli.
- Sudjelujući/promatrajući svoju djecu kako prikupljaju priče i služe kao vodiči na izložbi, također upisuju svoja razmišljanja u knjigu posjetitelja izložbe.
- Održavanjem fizičkih ili online susreta s drugim roditeljima čija su djeca sudjelovala u inicijativi, ojačati odnose između škole i obitelji.

- Naznačavanjem u kojoj su mjeri svjedočili promjenama u ponašanju djece kod kuće, na primjer pomoću popisa za provjeru koji je dala škola i podijeljena s učiteljima.

Kako ovu inicijativu mogu koristiti druge škole i učitelji u Europi (i drugdje)?

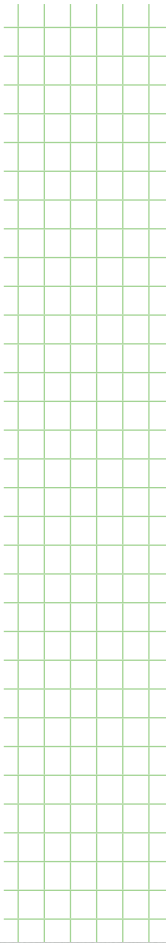
- Ova se inicijativa može koristiti u drugim školama kako bi se učenicima pomoglo u razmišljanju i uključivanju u teške i složene probleme koji utječu na njihove živote, obitelji i društva. Uče se angažirati kroz istraživanje, refleksivne vježbe i stvaranje izložbe. One ne moraju nužno biti povezane s ratnom poviješću, ali se mogu baviti i drugim složenim temama koje učenike zanimaju (npr. rasizam, siromaštvo, diskriminacija, isključenost, stereotipi, rod).
- Inicijativa se može replicirati u različitim kontekstima, ali zahtijeva pažljivo planiranje kako bi svaka faza inicijative zahtijevala podršku i dovoljno pažnje.
- Ova će inicijativa biti privlačna za učitelje koji su zainteresirani za bolje upoznavanje svojih učenika i zajednice.
- Učitelji moraju biti spremni baviti se složenim i ponekad kontroverznim temama i emocijama koje se ponekad mogu pojaviti. Obuka za rješavanje razredne i društvene raznolikosti pomaže učiteljima da predvidje moguće izazove i omogućuje im da u potpunosti obrazovno iskoriste složenost učionice i društva.
- Učitelji također moraju znati dati precizne i jasne upute učenicima, imati dobre vještine upravljanja projektima i koordinacije te imati sposobnost osposobiti svoje učenike da podučavaju svoje mlađe vršnjake.

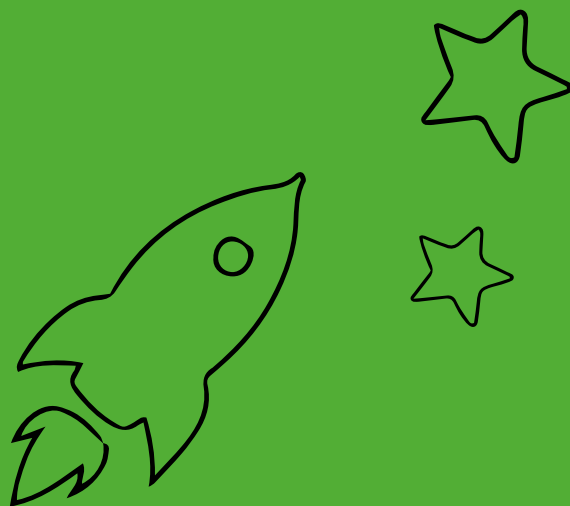
Koji su izazovi koje treba prevladati prilikom provođenja ove inicijative?

- Inicijativa zahtijeva vrijeme i resurse u ponekad vrlo ispunjenom školskom danu. Mogu postojati pritisci da se čvrsto drži utvrđenog kurikuluma. Podrška školskog vodstva je neophodna. U školskoj zajednici također treba postojati svijest o tome da učenici stječu niz kompetencija koje će koristiti i njihovom učenju u školi i njihovom cjeloživotnom učenju.

- Budući da je ovo cjelogodišnja inicijativa zasnovana na učiteljima, zahtijeva predanost učitelja koji su je spremni koordinirati od početka do kraja. To također znači da učitelji moraju znati motivirati učenike i zadržati ih uključenima u proces. Ova inicijativa od učitelja zahtijeva višestruke kompetencije. Kao takav, može biti teško pronaći učitelje koji bi to mogli izvesti sami inicijativu. Podrška školskog vodstva je neophodna. Može biti korisno uspostaviti koordinacijsku grupu učitelja koji mogu pomoći u različitim aspektima ove inicijative.
- Ova inicijativa zahtijeva određena financijska sredstva. Kada škole ne mogu podmiriti dodatne troškove, mogu surađivati s lokalnim vlastima koje bi mogle financirati (dijelove) inicijative i pomoći učiteljima da pronađu osnovne škole spremne pozvati učenike da predstavljaju svoj rad.
- Srednje škole koje žele to preuzeti trebale bi prema osnovnim školama i njihovim učiteljima postupati kao prema jednakim – to nije uvijek slučaj.
- Kada su ograničenja putovanja na snazi, kao što je tijekom krize COVID-19-a, postoji više izazova s kojima se treba suočiti. Ova se inicijativa može prilagoditi digitalnom formatu u kontekstu zatvaranja i ograničenja mobilnosti. Od učenika se može tražiti da prikupljaju priče online. Izložba se može promijeniti u digitalni format i podijeliti na web stranici škole. Sastanci s učenicima iz različitih škola mogu se odvijati online, a mogu im pomoći učitelji. Alternativno, kada nedostaju digitalni resursi za olakšavanje susreta između učenika iz različitih škola, učitelji se mogu odlučiti za mogućnost odgode putovanja u osnovne škole dok to ponovno ne postane moguće. Korištenje digitalnog formata pomaže studentima poboljšati svoje digitalne vještine i održava ih uključenima kroz učenje na daljinu.

10. SUOČAVANJE S

NOVIM STVARNOSTIMA

10. SUOČAVANJE S NOVIM STVARNOSTIMA

Pandemija COVID-19-a i rezultirajuća društvena ograničenja koje su nametnule vlasti uvelike su izmijenile školstvo kakvo poznajemo najmanje jedno stoljeće i utjecalo je na učenike, obitelji, škole i zajednice diljem svijeta. Ni u jednom drugom trenutku fizička odsutnost učenika u učionicama nije zahtijevala inovativne strategije za učenje na daljinu što je zauzvrat zahtijevalo ne samo nadogradnju i pristup ICT opremi, infrastrukturi i osposobljavanju, već i razvoj sustava podrške i alata za preopterećene učitelje i roditelje koji pokušavaju provoditi učinkovito školovanje u kućnom okruženju. Ubrzana je važnost digitalnog učenja, koje već raste prije COVID-19-a. Nova stvarnost utjecat će na svaku raspravu o odustajanju od škole i ESL-u u razdoblju nakon COVID-19-a.

Koliko će učinkovito učitelji i kreatori politike inovirati rješenja za zadržavanje učenika u školama poboljšanjem njihovog obrazovnog iskustva i mogućnosti ovisit će o vrstama kreativnih akcijskih planova koje razvijaju i provode kako bi podržali i roditelje i učenike u vezi s izazovima učenja na daljinu. Inače će gubitak obrazovanja imati generacijske posljedice.

Više nego ikad, obrazovna praksa treba pripremiti studente da odgovore na globalna pitanja, među kojima su pandemije, klimatske promjene, masovne migracije ljudi i politički prevrati. Kako bi potaknuli učenje i predanost, učenici trebaju brižne sustave podrške koji stvaraju bliske osobne odnose s nastavnicima i međusobno.

Proaktivne prakse i inicijative razrađene u ovom priručniku i testirane u školama istaknute u ovim poglavljima usmjerene su na stvaranje međusobne etike brige kako bi se potaknulo učenje i time stvorilo poticaje i motivacije za učenike da ostanu u školi. Iskreno se nadamo da smo vam pružili dovoljno alata, smjernica i promišljajućih i praktičnih praksi kako bismo to ostvarili sada i u godinama koje su pred nama.

11. PRILOZI

Dodatak A: Neakademski ESL čimbenici (Prilagođeno iz González-Rodríguez et al., 2019.)⁴³

INDIVIDUALNI ČIMBENICI	
Spol	Muškarci imaju veći rizik od ESL-a od žena. Žene imaju veći rizik od ESL-a od muškaraca zemlje jugoistoka Europa. Rodni stereotipi i utjecaj kulture obrazovna očekivanja muškaraca i žena.
Poremećaji ili sindromi	Generalizirana anksioznost poremećaji, socijalna fobija, Suicidalne ideje, poremećaji raspoloženja, specifični poremećaji učenja, deficit pažnje sa ili bez hiperaktivnosti, poremećaji ponašanja, oporbeni prkos poremećaji, asocijalni osobnost, poremećaji fetalnog alkoholnog spektra.
Individualna razina	Nisko samopouzdanje, Niska motivacija Nisko samopouzdanje Osjećaj inferiornosti, Samoporaz Antisocijalni
Zdravlje problema	Somatske tegobe (glavobolje i želudac bolovi) Ozbiljne bolesti.
Korištenje/zloupotreba supstanci	kanabis Nikotin, Kokain, Alkohol, Ostale nedopuštene droge, amfetamini, općenito lijekovi, nemedicinska uporaba na recept
Agresija	Verbalno i fizičko
Pravna pitanja	Problemi sa zakonom, Pravna pitanja vezana uz dokumentaciju i migrantski status.
Preuranjene veze	Mlada trudnoća, Roditelji tinejdžeri, Seksualno i zlostavljanje djece.
Raditi	Rad više od 20 sati tjedno, Veći stres na poslu, pomaganje obitelji u radu, Privlačnost atraktivnih plaća za mlade ljude koji su još u obrazovanju.

43 González-Rodríguez, D. Viera, MJ i Vidal., J. (2019) Čimbenici koji utječu na rano napuštanje škole: sveobuhvatni model.

Obrazovna istraživanja, 61 (2), 214-230.

INDIVIDUALNI ČIMBENICI

<p>Roditelji (nizak prihod, nizak kulturni i ljudski kapital, zdravstveni problemi, psihološka sklonost i pravni problemi)</p>	<p>Niska primanja ili niska primanja u kombinaciji s obitelji poremećaj Zapošljavanje roditelja Materijal dostupan u kućama Roditelji s nestabilnim ili višestrukim poslovima Razina obrazovanja svakog roditelja i rada težnje koje roditelji očekuju od njihova djeca Kulturni kapital roditelja za njihovu djecu Pravni zdravstveni problemi roditelja Duševna bolest roditelja Socio-psihološko zdravlje roditelja</p>
<p>Obiteljsko okruženje</p>	<p>Zloupotreba supstanci kod roditelja Mobilnost kućanstva (npr.migracija) Bračni razdor Jednoroditeljska kućanstva Obiteljski sukob Ograničen interes za obrazovanje djece Roditeljska podrška ili uključenost Maltretiranje djece Tjelesna kazna Nedosljedna roditeljska disciplina Odbijanje roditelja Ograničena podrška obitelji Roditeljske prakse</p>
<p>Društveno-kulturni čimbenici povezani s obitelji</p>	<p>Modeliranje ponašanja Migracija statusa, Sukobi međugeneracijskih kultura Etnička i rasna podrijetla</p>

ČIMBENICI VEZANI ZA PRIJATELJE

Značajke prijatelja

Društveno diskriminiran
Nepopularan
Nezainteresiran za školu ili je napustio školu
Loše ocjene
Nema sveučilišnih planova
Negativan utjecaj
Isključeno
Negativni vršnjaci ili međusobna prijateljstva
Izostanak iz škole
Koristi se nemedicinski lijekovi na recept ili nedopuštene droge

Dodatak B: ESL u školskim čimbenicima, prilagođeno iz González-Rodríguez et al., (2019.)

STUDENTI	
Akademski učinak	Općenito nisko postignuće Nedostatak sudjelovanja i interesa za nastavu, Ponavljjanje razreda, Studenti starijih godina, suspendiran, Loše izvršne funkcije, Ne voli naporno raditi u školi, nula sati domaće zadaće tjedno, Niske vještine učenja matematike, engleskog i čitanja, Niska akademska postignuća na kraju srednje škole ispiti
Zadovoljstvo	Zadovoljan obrazovnim programom ili ne
Apsentizam	Općenito izostanak, ponovljeni izostanci, Preskakanje nastave pomiješano s pohađanjem nastave, Potpuna odsutnost tijekom određenog razdoblja Školska godina, potpuni izostanak iz škole u dužem vremenskom razdoblju, Pohađanje škole popraćeno točkom nedolaska, Ponovljeno loše ponašanje ujutro kako bi se izbjeglo škola, Ponovljeno kašnjenje ujutro
Nisko sudjelovanje	Student ne sudjeluje ili pokazuje slabo sudjelovanje u programima i izvannastavnim aktivnostima
Zrelost	Nizak stupanj zrelosti u odnosu na njegovu/njezinu grupu vršnjaka
Jezik	Nejednakosti povezane s jezik, Jezik od nastava nije maternji jezik
Mobilnost	Učenik je preselio školu ili zemlju

RAZREDNICI I ŠKOLI	
Interakcija s kolegama/školskim kolegama	Učenik nema puno prijatelja u školi, drugi ga odbijaju, drugi ga izbjegavaju ili je nepopularan, Ima antisocijalno ponašanje

UČITELJ, NASTAVNIK, PROFESOR	
Značajke učitelja	<p>Broj učenika po nastavniku,</p> <p>Nastavnik ocjenjuje učenike kao ometajuće u nastavi,</p> <p>Niska kvalifikacija, nedostatak iskustva i pre- i post-obuka o pitanjima raznolikosti, inkluzije i pedagogije,</p> <p>Pedagoški pristup učitelja nije najprikladniji za grupu učenika kakva je učitelj poučavanje,</p> <p>Stavovi učitelja,</p> <p>Nastavnik ne očekuje da će učenici diplomirati i biti uspješan</p>
ŠKOLA	
Organizacija i politika	<p>Školska pravila i propisi, strukturna organizacija,</p> <p>Zapošljavanje osoblja i nastavnika</p> <p>Navedena misija i vizija škole</p> <p>Politika izostanka, ocjene, zadržavanje ocjena, ponašanje u školi</p> <p>Rad zgrade i objekata</p>
Lokacija škole	<p>Udaljenost od škole,</p> <p>Škola se nalazi u siromašnim područjima</p> <p>Škola u nezaštićenim prostorima (kriminal, oronula zgrade itd.)</p>
Školsko okruženje (fizičko i društveno okruženje s pojmovima poštovanja i prihvaćanja)	<p>Loše školsko okruženje (negativno ponašanje, prikazi nasilja)</p> <p>Društveno-ekonomski sastav od studentsko tijelo,</p> <p>Visok omjer broja učenika i školskog osoblja</p>
Školski resursi	<p>Ograničeni ljudski i ekonomski resursi škole</p> <p>Nedostatak školskog doručka ili ručka</p> <p>Ograničeno osoblje za školske objekte</p> <p>Ograničena materijalna sredstva u školi (prostorije, igrališta itd.)</p> <p>Izostanak ili ograničeni školski ručak</p>

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

